

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

TARİH PROGRAMI

TRABZONLU GAZİLERE GÖRE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Duygu AYDIN

ARALIK-2016

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

TARİH PROGRAMI

TRABZONLU GAZİLERE GÖRE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Duygu AYDIN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ

ARALIK-2016

TRABZON

ONAY

Duygu AYDIN tarafından hazırlanan *Trabzonlu Gazilere Göre Kıbrıs Barış Harekâtı* adlı bu çalışma 05/01/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ (Başkan)

Doç. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ (Danışman)

Prof. Dr. Salim GÖKÇEN (Üye)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.
...../...../.....

Prof. Dr. Yusuf SÜRME
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Duygu AYDIN

13.12.2016

ÖNSÖZ

Öncelikle bu çalışmayı incelememdeki en önemli etken, Yakın Dönem Türkiye Tarihindeki Kıbrıs Barış Harekâtını Trabzonlu gazilerin anlatımıyla farklı bir bakış açısı getirerek yeniden aktarılmasına benim de katkı sağlamak isteğimdir. Bu çalışma ile ortaya çıkmıştır ki Trabzon, Kıbrıs Barış Harekâtına önemli katkı sağlayan illerdendir. Aynı zamanda Trabzonlu vatandaşların orduya yapmış oldukları maddi ve manevi destekler de unutulmamalıdır.

“Trabzonlu Gazilere Göre Kıbrıs Barış Harekâtı” anlatılırken arşiv kaynaklarından, gazilerle yapılan görüşmelerden ve dönemin gazetelerinden yararlanılmıştır. Ayrıca, araştırma ve inceleme eserleri, yüksek lisans ve doktora tezlerine de müracaat edilmiştir.

Trabzonlu Gazilere Göre Kıbrıs Barış Harekâtı adını taşıyan tez, toplam üç bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm *Kıbrıs Barış Harekâtı Öncesinde Yaşanan Gelişmeler* başlığı altında incelenmiştir. Bu bölümde harekâta giden süreç ayrıntılı bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır. İkinci bölüm *Trabzon'da Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Yankıları* başlığı altında ele alınmıştır. Bu bölümde Kıbrıs Barış Harekâtına Trabzon'dan katılan görüşme yaptığımız gazilerin biyografileri, harekâta Trabzonlu şehitler ve Trabzonlu vatandaşların Kıbrıs Barış Harekâtına katkıları anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise; *Trabzon'daki Gazilerin Vermiş Oldukları Bilgiler Dâhilinde Kıbrıs Barış Harekâtına* temas edilmektedir. Bu bölümde harekât süreci gazilerin ağzından anlatılmıştır. Aynı zamanda bu bölümde gazilerin harekât sonrasındaki durumları da ele alınmıştır.

Bu çalışmada, ilgisini hiçbir zaman esirgemeyen ve bana yol gösteren saygıdeğer hocam Doç. Dr. Uğur ÜÇÜNCÜ'ye çok teşekkür ederim. Aynı zamanda maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ve her zaman yanımda olan çok değerli aileme ve arkadaşlarıma sonsuz şükranlarımı bir borç bilirim.

Aralık, 2016

Duygu AYDIN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
TABLolar LİSTESİ	X
KISALTMALAR LİSTESİ	XI
GİRİŞ.....	1-5

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HAREKÂT ÖNCESİNDE YAŞANAN GELİŞMELER.....	6-42
1.1. Osmanlı ve İngiliz Hâkimiyetlerinde Kıbrıs.....	6
1.1.1. Kıbrıs Adası'nda Osmanlı Hâkimiyeti.....	6
1.1.2. Kıbrıs'ın İngiltere'ye Kiralanması ve Kıbrıs'ta İngiliz Hakimiyeti.....	9
1.2. Londra Konferansı ve 6-7 Eylül Olayları	16
1.3. İngiltere'nin Kıbrıs Önerileri ve Türkiye'nin Taksim Tezini Benimsemesi	18
1.4. Kıbrıs Cumhuriyetinin Kuruluşuna Doğru Giden Süreç	20
1.4.1. Zürih ve Londra Konferansları.....	20
1.5. 1960-1974 Yılları Arasında Yaşanan Gelişmeler.....	25
1.5.1. Johnson Mektubu	30
1.5.2. Cenevre Konferansı ve Acheson Planları.....	31
1.5.3. Erenköy Saldırıları	32
1.5.4. Galo Plaza Raporu ve BM Genel Kurul Kararı.....	33
1.5.5. 1967 Kıbrıs Olayları.....	34
1.6. Kıbrıs Barış Harekâtı	36
1.6.1. Barış Harekâtını Hazırlayan Koşullar	36
1.6.2. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı.....	39

1.6.3. Cenevre Konferansı.....	40
1.6.4. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı	42

İKİNCİ BÖLÜM

2. TRABZON'DA KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN YANKILARI	43-63
2.1. Kıbrıs Barış Harekâtına Trabzon'dan Katılanlar	43
2.1.1. Röportaj Yapılan Trabzonlu Gazilerin Biyografileri	43
2.1.2. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Trabzonlu Şehitler.....	58
2.2. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Trabzon'da Yankıları	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TRABZON'DAKİ GAZİLERİN VERMİŞ OLDUĞU BİLGİLER DAHİLİNDE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI	64-106
3.1. Kıbrıs Adasına Askeri Sevkiyat.....	64
3.1.1. Özel Birlik Bünyesinde Savaşa Katılan Askerler	64
3.1.2. Deniz Çıkarma Birlikleriyle Askerlerin Ada'ya Sevkleri	65
3.1.3. Havadan İndirme ile Asker Sevkiyatı	71
3.2. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı	73
3.2.1. Kara Savaşları	73
3.2.2. Harekâтта Deniz Kuvvetleri ve Kocatepe Harp Gemisinin Batırılışı	76
3.2.3. Cephe Gerisinde Durum.....	79
3.2.4. Ateşkes Kararı ve Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Sonu	80
3.3. İkinci Barış Harekâtı İçin Yeni Askerlerin Sevki.....	82
3.4. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı	84
3.5. Savaş Sırasında Esirlerin Durumu	87
3.6. Askerlerin İlaş Sorunu	88
3.7. Kıbrıs Halkının Türk Askeri Hakkındaki Düşünceleri	91
3.8. Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrasında Gazilerin Evlerine Dönüşü	93
3.9. Gazilerin Savaş Sonrasında Psikolojik Durumları.....	97
3.10. Gazilerin Sosyal ve Ekonomik Durumları.....	99
3.11. Gazilerin Bugünkü Duygu ve Düşünceleri.....	101

SONUÇ VE ÖNERİLER	105
YARARLANILAN KAYNAKLAR	109
EKLER	114
ÖZGEÇMİŞ	121

ÖZET

Bu çalışmada Kıbrıs Barış Harekâtına katılan Trabzonlu gazilerin dilinden, Kıbrıs Barış Harekâtı anlatılmıştır. Yine, Trabzonlu gazilerin Kıbrıs Barış Harekâtı öncesi ve sonrası durumları da ele alınmıştır. Ada'nın 1571 yılında Osmanlı hâkimiyetine geçmesiyle birlikte Ada Rumlarına geniş bir özerklik tanınmıştır. Ada'nın İngiliz idaresinde olduğu dönemlerde Rumlar Enosis isteklerini gerçekleştirmek için çalışmalara başlamışlardır ve Kıbrıs Mücadelesi İçin Elen Örgütü (EOKA) adında bir terör örgütü kurmuşlardır. Türkler de buna karşılık 1958 yılında Türk Mukavemet Teşkilatı(TMT) adında bir yerel direniş örgütü kurarak kendilerini savunmaya çalışmışlardır. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında Rusların, İstanbul Yeşilköy'e kadar gelmeleri, Osmanlı topraklarında menfaati olan İngiltere'yi harekete geçirmiştir. 1914 yılında İngilizler Adayı ilhak etmişlerdir. Bu ilhak, Türkler tarafından Lozan Antlaşmasıyla kabul edilmiştir. Kıbrıs'ta 1925 yılında başlayan İngiliz hâkimiyeti, 1960 yılında Türkiye, Yunanistan ve İngiltere garantörlüğünde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti ile son bulmuştur.

1963 ve 1967 yılları Rumların, Türklere yoğun saldırıları olduğu dönemlerdir. Saldırıları 1974 yılına kadar ara ara devam etmiştir. Rumların kendi aralarında yaşadığı çatışma 15 Temmuz 1974 yılında Başpiskopos Makarios'a yapılan darbe ile ortaya çıkmıştır. Bu durum Türkler tarafından Enosis'i gerçekleştirme olarak algılanmıştır ve Türkiye Ada'ya 20 Temmuz 1974 ve 14 Ağustos 1974 tarihlerinde askeri harekât gerçekleştirmiştir. Yaptığımız çalışma kapsamında Kıbrıs Barış Harekâtına katılmış 30 gazimizle görüşme yapılmıştır. Gazilerimizin vermiş olduğu bilgiler dâhilinde Kıbrıs Barış Harekâtı anlatılmıştır ve Harekât sonrasında gazilerimizin yaşamış olduğu durum ele alınmıştır. Aynı zamanda, Kıbrıs Barış Harekâtının Trabzon'daki Yankıları başlığı altında Trabzonlu vatandaşların tüm yurttaki yapılan yardım kampanyalarına katılımları ve harekât dönemlerinde Trabzon'da yaşanan gelişmeler aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Barış Harekâtı, EOKA, TMT, ENOSİS, İngiltere, Türkiye, Trabzon, Kıbrıs Gazileri

ABSTRACT

In this study, The Cyprus Peace Operation has been quoted through tellings of veterans who joined the Cyprus Peace Operation from Trabzon. In addition, situations of veterans from Trabzon before and after the operation have also been discussed. After the island became under dominance of Ottoman Empire in 1571, a wide range of autonomy was granted to island Greeks. During the stages when the island was under British rule, Greeks started to take action to realize their Enosis wishes and founded a terrorist organization called EOKA for the Cyprus Struggle. Turks in return for this founded a local resistance organization called Turkish Resistance Organization (TMT) and attempted to protect themselves. The fact that Russians arrived till Istanbul Yesilkoy during 1877-1878 Russo-Ottoman War urged Britain to take action who had interests towards Ottoman lands. The British invaded the Island in 1914. This treaty was accepted by the Turks through Lozan Treaty. The British dominance which started in Cyprus in 1925 ended with the Cyprus Republic which was founded under guarantee of Turkey, Greece and Britain in 1960.

The years of 1963 and 1967 are the phases where intense attacks took place against the Turks by the Greeks. The attacks continued from time to time until 1974. The conflict going through among the inside of the Greeks emerged thanks to the coup against the archbishop Makarios. This incidence was considered the realization of Enosis by the Turks and Turkey staged military coup on the Island on 20th July 1974 and on 14th August 1974. 30 veteran interviews have been made as part of our study. On the basis of the information provided by our veterans, the Cyprus Peace Operation has been quoted and the situations experienced by our veterans have been discussed. Likewise, attendance of subjects from Trabzon to charity campaigns all over the country and the events gone through Operation phases have been attempted to be conveyed under the title of Resonances of the Cyprus Peace Operation in Trabzon.

Keywords: Cyprus Peace Operation, EOKA, TMT, ENOSIS, Britain, Turkey, Trabzon, Cyprus Veterans

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	20 Temmuz 1974 Yılında Gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Şehit DüŖen Trabzon Nüfusuna Kayıtlı Askerlerin Listesi	58
2	Donanma ve Hava Kuvvetlerine Yapılacak Yardımların Banka ve Hesap Numaraları	60

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKEL	: Anorthotikan Komma tu Ergazomenu Lau
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Partisi
EOKA	: Ellenikos Organismos Kypria Kon Agoniston-Kıbrıs Mücadelesi İçin Elen Örgütü
KATAK	: Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu
KMTHP	: Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi
KTP	: Kıbrıs Türk'tür Partisi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
PTUC	: Kıbrıs Sendikal Komitesi
RMMO	: Rum Milli Muhafız Ordusu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
UNFICYP	: United Nations Peacekeeping Force In Cyprus/ BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü

GİRİŞ

Konunun Tanımı, Önemi, Kullanılan Kaynaklar, Araştırma Yöntemi

Çalışmanın konusu, Kıbrıs Barış Harekâtına katılmış Trabzonlu gazilerin gözüyle harekâtın ortaya konması, gazilerimizin harekât sonrası durumları ve şimdiki duygu ve düşüncelerinin incelenmesidir. Kıbrıs Barış Harekâtının yaşanmasından önce Kıbrıs Adasının geçirmiş olduğu tarihi süreç, sosyal ve siyasi açıdan incelenmiştir. Harekâtın Trabzon yerel basınına yansımaları da ayrı bir bölüm olarak ele alınmıştır.

Yakın dönem tarihinin en önemli olaylarından biri olan Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili bir çok çalışma yapılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili yapılmış tez çalışmaları daha çok belge, kitap ve makalelere dayalıdır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili doğrudan bir doktora çalışması yapılmıştır. Çalışma Mustafa Tarakçı'nın 1998 yılında hazırladığı, *Kıbrıs Barış Harekâtı* başlıklıdır. Çalışmada Kıbrıs Barış Harekâtı öncesi süreç ayrıntısıyla ele alınmış, harekâtın siyasi, askeri süreci ve sonrasında yaşanan gelişmeler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Doğrudan Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili yapılmış on iki yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bunlar; Aslı Yılmaz'ın 2000 yılında hazırladığı *Türk Basınında Kıbrıs Barış Harekâtı*, Ali Karadal'ın 2001 yılında hazırladığı *Çukurova Basınında 74 Kıbrıs Barış Harekâtı*, Meryem Ekinci'nin 2005 yılında hazırladığı *Türk Basınının 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Annan Planına Bakışı*, Serkan Açıkgöz'ün 2006 yılında hazırladığı *Kıbrıs Barış Harekâtı*, Sami Çalık'ın 2006 yılında hazırladığı *Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Hava İndirme Birlikleri ve Hava İndirme Harekâtı*, Abdullah Cengiz Çetiner'in 2007 yılında hazırladığı *Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Kara Muharebeleri*, Gürhan Yelice'nin 2007 yılında hazırladığı *20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtını Hazırlayan Koşullar*, Ali Rıza İzgi'nin 2007 yılında hazırladığı *Kıbrıs Barış Harekâtı Sırasında Türkiye'ye Uygulanan Silah Ambargosu ve Sonuçları*, Onat Bekaroğlu'nun 2009 yılında hazırladığı *Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrası Türkiye Yunanistan İlişkileri*, Gökhan Baday'ın 2009 yılında hazırladığı *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kars-Ardahan Kıbrıs Şehitleri ile Gazileri*, Bilgin Ayhan'ın 2012 yılında hazırladığı *Samsun'daki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü*

Tarih Çalışmasıdır. Yapılan çalışmalar daha çok telif eserlere dayalı hazırlanmıştır. Çalışmalarda harekâtın askeri boyutunun yanı sıra basına yansımaları ve sonrası meydana gelen olaylar incelenmiştir. *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kars-Ardahan Kıbrıs Şehitleri ile Gazileri*, adlı çalışmada Kıbrıs Barış Harekâtını hazırlayan gelişmeler ve Kıbrıs Barış harekâtı detaylı bir şekilde incelenmiş olmasına rağmen, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Kars ve Ardahan kısmı yeterli bir şekilde incelenmemiştir. Kars ve Ardahan'dan Kıbrıs Barış Harekâtına katılanların verilen listeden fazla sayıda olmalarına rağmen yeterli sayıda gazi ile görüşme yapılmamıştır. *Samsun'daki Kıbrıs Gazilerinin Gözüyle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Üzerine Bir Sözlü Tarih Çalışması*, başlıklı yüksek lisans tezi sözlü tarih çalışması olarak ele alınmıştır. Bu çalışma sözlü tarih çalışması olarak hazırlanması anlamında bir eksiği kapatmıştır ama yeterli değildir. Çalışmada Kıbrıs Barış Harekâtına kadar gelen süre detaylı bir şekilde anlatılmıştır fakat harekât üzerinde çok fazla durulmayarak gazilerin anlatımına geçilmiştir. Tarafımızdan hazırlanan bu çalışma ile birlikte sözlü tarih kapsamında hazırlanan çalışmalara bir yenisini eklemek, daha çok gazi ile görüşerek bu sürecin daha detaylı bir şekilde ele alınması amaçlanmıştır.

Çalışmamızın konusu itibariyle ana kaynakları Kıbrıs Barış Harekâtına katılmış Trabzonlu gaziler olmuştur. Gazilerle Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon şubesi vasıtasıyla irtibata geçilmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtına katılmış 30 gazi ile görüşme yapılmıştır. Gazilerden 29 tanesi Trabzon il ve ilçe doğumlu olup, bir tanesi Gümüşhane doğumludur. Gazilerin tamamı bu derneğe kayıtlı olup kendileriyle dernekte görüşme yapılmıştır. Sıkılmamaları ve rahat olmaları açısından bu ortam daha uygun bulunmuştur. Gazilerle, hazırlanan sorular eşliğinde röportaj yapılmıştır. Öte yandan çalışma ile ilgili Trabzon'daki yerel gazeteler incelenmiştir. Bunlar; Bayraktar, İleri ve Yenigün'dür. Ulusal basındaki yansımalar için de Akşam, Barış, Cumhuriyet, Hürriyet, Bugün ve Vatan gazeteleri incelenmiştir. Bunların haricinde Başbakanlık Cumhuriyet Arşivine girilmiş konuyla ilgili gerekli belgeler toplanmıştır. Araştırmamızın Giriş ve Birinci bölümünde Kıbrıs Barış Harekâtı öncesi yaşanan gelişmeler ve harekâta kadar olan süreci ortaya koyarken, arşivler, tez çalışmaları, kitaplar ve makaleler kullanılmıştır.

Kıbrıs Barış Harekâtı öncesi ve sonrası gelişmeler Trabzonlu gazilerimizin gözüyle ortaya konulması mevcut literatüre önemli katkı sağlayacağı düşüncesindeyiz.

Çalışmanın konusu “ *Trabzonlu Gazilerin gözüyle Kıbrıs Barış Harekâtı* ” olması nedeniyle temel kaynak gazilerle mülakatlar olmuştur. Kıbrıs Barış Harekâtı sürecinin anlatılması kapsamında harekâta katılmış 30 gazi ile görüşme yapılmıştır. Gazilerimize görüşmenin hangi amaçla yapılacağı ve ulaşılan verilerin ne için kullanılacağı öncesinde belirtilmiş, görüşmenin nasıl olacağı ve nasıl ilerleyeceği konusunda ön konuşma yapılmıştır ve her bir gaziden gerekli onay alındıktan sonra görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gazilerimizle yaptığımız görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Sonrasında bu görüşmeler düzenli bir metin haline getirilmiştir. Sözlü tarih kapsamında metinler tezin içerisinde işlenmiştir.

Sözlü Tarih

Sözlü tarih, tarihi olaylarla ilgili birinci elden bilgiye sahip kişilerden elde edilen bilgiyi kaydetmenin ve bunu toplam bilgiye eklemenin bir yoludur.¹ Sözlü tarih bir yandan yazılı kaynaklarda bulunmayan farklı bilgilere ulaşmanın bir yoluyken, diğer taraftan yazılı kaynakların iktidarının ötesindeki bilgilere ulaşma potansiyeli taşıyan bir araştırma alanıdır.² Birçok durumda sözlü ve yazılı kanıtlar birbirini tamamlar niteliktedir ve iki kaynak arasında bir denetim mekanizması işletilebilir.³ Var olan tarih anlayışlarına alternatif bir yaklaşım olmaktan ziyade tarihin daha iyi anlaşılması için yeni fırsatlar sunan sözlü tarih, tarih araştırmalarında görülen yeni eğilimlerden birisidir. Her insanın hayat hikâyesinin tarihin bir parçası olduğu önermesinden hareket eden sözlü tarih, disiplinler arası iş birliğini daha da artıran yönü ile sosyoloji, antropoloji, etnoloji, folklor, psikoloji, sosyal psikoloji, coğrafya gibi beşeri bilimlerin tüm imkânlarından yararlanmaktadır.⁴

Sözlü tarihle yapılan, geçmişini anlamlandırma sürecidir ve bu süreçte sözlü tarih, geçmişte yaşanan olaylarda yer alan farklı ve sıradan insanı kendisine hedef seçer ve insanı tarihle birleştirir. Böylece, tarih ile toplumun sıradan kesimi arasında bir bağ yaratılır.⁵

¹ Fevzi Çakmak, **Sözel Tarihçilikte Saptamalar Ve Sorunlar: Bursa Örneği, Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Tarihçilik Ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu (Bildiriler)**, Ankara: TTK, 18-20 Mart 2010, s.735.

² Serdar Öztürk, “Türkiye’de Sözlü Tarihten İletişim Araştırmalarında Yararlanma Üzerine Notlar”, **Millî Folklor**, 87, (2010), s.14.

³ Çakmak, a.g.e., s.735.

⁴ Mustafa Güçlü, “Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 11(1), 100-113, (2013), s.3.

⁵ Çakmak, a.g.e., s.735.

Yaşı, işi, yeteneği ya da önemi ne olursa olsun, her bireyin kendi yaşam deneyimi hakkında söyleyeceği ve başkalarıyla paylaşacağı ilginç ve önemli şeyleri olması, sözlü tarih çalışmasının temellerinden biridir. Bu sözlü tarihe özel bir toplumsal potansiyel sağlamaktadır. Köklerini yitiren ya da marjinalleşen toplulukların, geçmişlerine ilişkin anlam ve gurur duygusunu yeniden oluşturabilir.⁶

Sözlü tarih yönteminin kullanılması üç bin yıl öncesine kadar uzanır ve sözün kayda geçirilmesi anlamında tarih yazımı sözlü tarihle başlamıştır. Çin’de Zhou hanedanının kâtiplerinin mahkeme tanıklıklarını kaydetmeleri, birkaç yüzyıl sonra da Yunan tarihçi Herodot’un kendi tecrübelerini ve kendisine aktarılanları birleştirerek Herodot Tarihi’ni oluşturması ilk sözlü tarih çalışmaları olarak kabul edilebilir. Yine 16.yy’da Amerika’nın işgali için Amerika’ya giden İspanyolların yerli halkla yaptıkları, kolonizasyon sürecine yardımcı olan, Aztek ve İnka uygarlıkları hakkında bilgi veren görüşmeler; 19.yy’ın ortalarına kadar Fransız ve Amerikan devrimleri üzerine kaydedilen tanıklıklar sözlü tarihin önemli örneklerindedir.⁷ Sözlü tarih konusunda 1948 yılında ilk modern metodolojiyi geliştiren bilim adamı, Amerika tarihinde rol oynayan önemli kişilerin yaşam öykülerini derleyen Allan Nevins’tir.⁸

Günümüzde sözlü tarih çalışmaları ailelerin ve toplulukların gündelik yaşamlarını, kent merkezlerini, köyleri yani geçmişin daha doğru ve çeşitli portresini sunabilmek için tarih çalışmalarında yer verilmeyen her alanı ve herkesi kapsamaya çalışıyor. Sözlü tarih mülakatlarının arşivleri pek çok ülkede mevcut ve sözlü tarihin bilgileri kitaplar, makaleler, müze sergileri, festivaller, radyo programları, web siteleri ve belgesel filmler aracılığıyla paylaşılıyor.⁹

Paul Thompson sözlü tarihi kısaca şöyle tanımlamaktadır: “*İnsanların söylediklerini dinlemekten ve belleklerini kullanmaktan kaynaklanan bir tarih biçimidir*”. Tanımdan da anlaşıldığı üzere sözlü tarih, bellek, anlatı ve birey üzerine kurulu bir tarih biçimidir.¹⁰ Sözlü tarih çalışmasının konu kapsamı çok geniştir ve pek çok yerel ve güncel

⁶ İlknur Ulutak, “Sözlü Tarih ve Belgesel Sinema”, **Kurgu Dergisi**, 18,91-100, (2001), s. 92.

⁷ Meral Salman Yıkılmış, “Sözlü Tarihin Radikal Potansiyeli”, **ViraVerita E-Dergi**, 3,: 28-40, s.29-30.

⁸ Güçlü, a.g.e., s.3.

⁹ Salman Yıkılmış, a.g.e., s.32.

¹⁰ Ayhan Işık, “Sözlü Tarih Ve Kürtlerde Sözlü Tarih Çalışma Örnekleri”, **Toplum Ve Kuram yayınları**, sayı: 2, Güz 2009, s.180.

konu bulunabilir ve bu konularda geçmişe dönüş sağlanarak, tarih çalışmalarının günümüz ortamına uygunluğu da gözler önüne getirilebilir. ¹¹ Sözlü tarih denildiğinde, belirli bir konu etrafında, o konuyla ilgili kişilerle yapılan ve kaydedilen uzun söyleşiler sonucu ortaya çıkan bilgileri belirli bir sistem içerisinde değerlendirmenin ve incelemenin anlaşılması gerektiğini belirten Arzu Öztürkmen'e göre sözlü tarihin belkemiğini bir konu çerçevesinde belirlenen kaynak kişilerle yapılan uzun söyleşiler oluşturmaktadır.¹²

Sözlü tarih uygulamaları temelde hafızaya dayalı olarak gerçekleştirildiği için geçirilen yaşantı ve bireysel psikoloji ile yakından ilgilidir. Çünkü hafıza, geçmişini kaydetmenin her zaman güncel ve bireysel psikoloji ile biçimlenen öznel bir aygıttır. Bu nedenle sözlü tarih çalışmaları, kişisel değerlendirme ve davranışların geçmişini nasıl biçimlendirdiğini ortaya koymasının yanında geçmişinde bugünkü değerleri ve davranışları nasıl biçimlendirdiğini de ortaya koyan bir araç durumundadır. ¹³

¹¹ Çakmak, a.g.e., s.733.

¹² Güçlü, a.g.e., s.4.

¹³ Güçlü, a.g.e., s.4.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HAREKÂT ÖNCESİNDE YAŞANAN GELİŞMELER

1.1. Osmanlı ve İngiliz Hâkimiyetlerinde Kıbrıs

1.1.1. Kıbrıs Adası'nda Osmanlı Hâkimiyeti

Kıbrıs, Sicilya ve Sardunya'dan sonra Akdeniz'in üçüncü derecede büyük Adası olup, 34,33-35,41 kuzey paralelleri ile 32,17- 34,35 doğu meridyenleri arasında bulunmaktadır. Yüzölçümü 9251 km²'dir. Kıyılarının uzunluğu 782 km²'dir.¹⁴ Kıbrıs, ismini Latince bakır demek olan “ Coprum” dan almıştır.¹⁵ Kıbrıs Adası toprak yapısı, iklimi, bitki örtüsü ve hayvan türleri bakımından tamamen Anadolu'nun bir parçasıdır. Coğrafyacılara, yapı ve yeryüzü şekilleri itibariyle Kıbrıs'ı Anadolu'nun güneyini oluşturan Toroslar içinde mütalaa etmektedirler.¹⁶ İngiliz Tarihçi Sir George Hill, “*Ada hiçbir zaman Yunanistan'ın bir parçası olmamıştır. Kıbrıs, Bizans İmparatorluğu tarafından Yunanistan'ın ve Ege bölgesinin bir parçası olarak ele geçirilmedi. Kıbrıs kilisesi, Doğu Ortodoks kilisesinin Otosefal bir üyesiydi. Bundan dolayı dille birleşen din Kıbrıslıların Yunan kökenli olduğu fikrinin gelişmesini sağladı*” demektedir.¹⁷ Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs Adasını fethinden önce Adanın yönetimi birçok defa el değiştirmiştir. 1571 tarihinde gerçekleştirilen fetih öncesi Kıbrıs sırasıyla; Mısırlılar, Hititler, Persler, Büyük İskender, Romalılar, Bizanslılar, Cenevizliler, Memlûklüler ve Venedikliler tarafından idare olunmuştur.¹⁸

¹⁴ Hamdi Ertuna, “Kıbrıs Osmanlı İdaresinden 1974 Barış Harekatı'na Kadar”, **Askeri Tarih Bülteni**, 1976, sayı: 10,(1980), s.33.

¹⁵ İzzettin Çopur, **1974 Kıbrıs Barış Harekatı Ve Anılar**, birinci baskı, 2014, s.9.

¹⁶ Abdulhalik Çay, **Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 93,Seri:1-Sayı: A.13, Ankara, 1989, s.1.

¹⁷ Ulvi Keser, **Kızılây Belgeleri Işığında Kıbrıs 1963-1974**, Ankara, Eylül 2013, s.1-2.

¹⁸ Yavuz Güler, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 5, Sayı 1, (2004), s.101-112.

Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz’de jeopolitik ve jeostratejik yönlerden önemli bir değere sahiptir. Ortadoğu’nun “anahtarı”, “atlama taşı” ve kıymetli bir “üs” konumundadır. Doğu Akdeniz’i kontrolünde bulundurmak isteyen bir devlet Kıbrıs’a hâkim olmayı muhakkak düşünür.¹⁹ Kıbrıs’ta Venediklilerin hüküm sürdükleri dönemde her yönden güçlenmiş durumda olan ve zaman zaman Adaya akınlar düzenleyen Osmanlılar, 1489’da Karpas bölgesine bir filo çıkartarak birçok ganimet ve esir aldılar. Yavuz Sultan Selim’in 1517 yılında Mısır’ı zapt etmesi Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs’la doğrudan münasebete girmesine sebep olmuştur.²⁰ Mısır’ın fethinden sonra Doğu Akdeniz hâkimiyetinin yolu açılmıştır ve Girit ile Kıbrıs Adalarının fethi siyasi ve askeri anlamda bir zorunluluk haline gelmiştir.

16. yüzyılın ikinci yarısında ve özellikle Kanuni Sultan Süleyman’ın ölümünden sonra Kıbrıs ve Girit Adası’nın Venediklilerin elinde bulunması Osmanlı Devleti’nin Akdeniz’deki egemenliğini her zaman için tehdit eden bir durum meydana getiriyordu. Öyle ki Osmanlı ticaret gemileri, imparatorluk karasularında tam bir güvenle dolaşmaktan mahrumdu. Bu ise ekonomik çıkarları zora sokmaktaydı. Ada’nın fethi Türk imparatorluğu için adeta zaruret halini almıştı. Çünkü Ada’nın fethiyle ancak Akdeniz’in doğusunda Osmanlı egemenliğinin tamamlanması ve bütünleşmesi mümkün olabilecekti.²¹ Venedik hâkimiyetindeki Kıbrıs’ta yerli halk baskı ve zulüm altındaydı ve ağır vergiler altında ezilen halk Venedik yönetiminin yerine adil bir Türk yönetiminin olmasını istemekteydi.²² Kıbrıs halkı Osmanlı Devleti’ne müracaat ederek, Ada’nın zapt edilmesini istemiştir.²³ Osmanlı Devletine düşman olan Venedik’in Kıbrıs’ta hâkim olması, imparatorluk için büyük bir tehlike teşkil ettiğinden dolayı, esasen Ada’yı zapt etmek isteyen 2. Selim bu teklifi olumlu karşılamış ve 1570-1571 yılları arasında cereyan eden kanlı savaşlarda 50.000 şehit verilerek, Kıbrıs fethedilmiştir.²⁴

Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs’ı fethetmesiyle birlikte, 1571’den itibaren Ada üzerinde Türk egemenliği hukuken kurulmuştu. Kıbrıs, bütün tarih boyunca kesintisiz 307 yıl

¹⁹ Ertuna, a.g.m., s.34.

²⁰ T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, **Osmanlı İdaresinde Kıbrıs(Nüfusu, Arazi Dağılımı Ve Türk Vakıfları)**, Yayın Numarası:43, Ankara, 2000, s.11-12.

²¹ Çay, a.g.e., s.7.

²² T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, a.g.e., s.12.

²³ H.Fikret Alasya, “Barış Harekatı’ndan Önce Kıbrıs Meselesi”, **Türk Kültürü**, sayı:187, Mayıs 1978, s.385.

²⁴ Alasya, a.g.m., s.385.

Türklerin hâkimiyeti altında kalmıştır. 1571 yılından sonra Ada'ya Anadolu'dan gelen binlerce Türk ailesi göçmüştür.²⁵ Fetihten sonra Lefkoşa merkez olmak üzere Kıbrıs idari yönden bir “Beylerbeylik” statüsüne alınmıştır. Avlonya Sancakbeyi Muzaffer Paşa Beylerbeyi tayin edildi. Baf, Magosa ve Girne'nin sancak haline getirildiği Adada, beylerbeyliğinin gelişmesi ve savunmasının güçlendirilmesi gayesiyle Alaiye, Tarsus, İçil, Zülkadriye ve Sis sancakları Kıbrıs'a bağlandı. Adada, “*Kıbrıs Kanunnamesi*” hazırlanıncaya kadar “*Karaman Vilayeti Kanunnamesi*” uygulanacaktı.²⁶

Osmanlı Devleti her fethettiği yerde Türk adalet ve idari düzeninin sağlanabilmesi için bazı tedbirler almıştır. İlk önce fethedilen yerin tahriri yapıp, kanunların düzenlenmesi, vergi sisteminin İslam ve Türk örfi hukuku içinde ıslah edilmesi hedeflenmiştir. Bu düzenlemelere paralel olarak düzenli bir iskân politikası uygulanmıştır. Bu iskân kendi rızasıyla gidenleri kapsadığı gibi, iskâna tabi tutulan yerdeki her on haneden bir hanenin, “sürgün” denilen usulle nakil edilmesi şeklinde olmuştur. Bunların değişik mesleklere sahip olması önemsenmiştir.²⁷

Fetihten sonra yeni bir mülki yapıya kavuşan Kıbrıs, Lefkoşa idare merkezi olmak üzere Tuzla, Limasol, Piskopi, Gilan, Evdim, Magosa, Karpas, Dağ, Değirmenlik, Baf, Kukla, Hırsofi, Omorfa, Mesarye ve Girne kazaları olarak belirlenmiştir.²⁸

Osmanlı İmparatorluğu, Ada Rumlarına geniş bir özerklik tanımıştır. Daha önce Lusignan ve Venedik egemenliği sırasında yasaklanmış bulunan Ortodoks Kilisesi yeniden bağımsızlığına kavuşmuştur. Kıbrıs Başpiskoposu, Ada Rumlarının dini ve siyasi lideri olarak kabul edilmiştir. Bu davranış, Kıbrıs kilisesinin Ortodoks dünyasındaki durumunu güçlendirmeğe neden olmuştur. Ada Rumlarının vergilendirilmesi konusu bile Başpiskoposa bırakılmıştır. Kısacası Türk egemenliği, Rum topluluğuna, Etnarkların yönetimi altında özgürce gelişmek, toplumsal ve kültürel bütünlüğünü korumak olanağını

²⁵ Müge Vatanserver, “Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 12, (2010), s.1490.

²⁶ T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, a.g.e., s.17.

²⁷ Sami Çalık, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Hava İndirme Birlikleri Ve Hava İndirme Harekâtı**, Kayseri, T.C. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2006, s.4.

²⁸ T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, a.g.e., s.19.

sağladı.²⁹ Adada yaşayan Rumlar, Türk idaresinde varlıklarını korudukları gibi, siyasi anlamda da gelişme imkânı bularak varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Osmanlı Devleti mekanizması ile halk arasına giren kilise, zamanla yapacağı uygulamalarla “tebaayı” devletten soğutacak ve kendi propagandası için uygun ortamı yaratacaktı. Kilise, diğer yandan elde ettiği korkunç zenginliği ve büyük nüfuzu Megola İdea³⁰,nın yapılması doğrultusunda kullanmaya başlayacaktır.³¹

Kıbrıs'ta Türk yönetimine karşı ilk ciddi isyan, 1821'de Yunan isyanına paralel olarak, Kıbrıs Ortodoks Kilisesi'nin “Megola İdea”nın bir kısmını gerçekleştirmek üzere, Adadaki Rumları devlet aleyhine kışkırtmasıyla başlamıştır. Bu isyan, elebaşları olan Başpiskopos ile kilisenin diğer önde gelenlerinin ele geçirilmesiyle bastırılmıştır. Bununla beraber isyan, Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti'nin yönetimini sarsmıştır.³²

1.1.2. Kıbrıs'ın İngiltere'ye Kiralanması ve Kıbrıs'ta İngiliz Hakimiyeti

18. yy'da gerçekleşen Kırım Savaşı'ndan galip çıkan Osmanlı Devleti, 1856'da imzalanan Paris Antlaşmasıyla Avrupa Devletler Hukuku kapsamına alınarak bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü garanti altına alınmıştır. Osmanlı Devleti, geçici bir süre de olsa gittikçe artan Rus baskısından kurtulmuştur³³. İki sömürge imparatorluğu olan İngiltere ve Rusya Ortadoğu'daki menfaatleri bakımından 19.yy'ın sonlarına doğru büyük bir çatışma içerisinde olmuşlardır ve bu anlamda her iki devlet de çıkarlarını gözetken politikalar içerisine girmişlerdir.

²⁹ Ertuna, a.g.m., s.34.

³⁰ Megola idea; Batı Anadolu, Doğu Karadeniz, 12 Adalar, Girit, Rodos, Kıbrıs ve Kuzey Afrika sahillerine kadar uzanan toprakları ele geçirip Büyük Bizans İmparatorluğunu yeniden kurmayı amaçlamaktadır. Megalo idea içine giren toprakları gösteren ilk harita, 1791-1796 yılları arasında Rhigas Ferreros(Yunan ozanı) tarafından Bükreş'te hazırlanmış, Viyana'da basılmıştır. İşte o günden beri bu harita içinde yer alan bölgeleri ele geçirmek ve Büyük Bizans'ı kurmak için başta patrikhane ve Ortodoks kilisesi olmak üzere fanatik milliyetçi Rum ve Yunanlılar büyük çaba göstermişlerdir. Bkz. İzzettin Çopur, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve Anılar, 2014 İstanbul, s.16.

³¹ Kemal Akmaral, **Kıbrıs Türkü'nün İmhayı Hedefleyen Akritas Planı ve Annan'a Dek Uzanan Planlar Süreciyle Kıbrıs**, İstanbul, 2004, s.47.

³² Vatansever, a.g.m., s.1493.

³³ T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, a.g.e., s.20.

İngiltere için Kıbrıs Doğu Akdeniz ve çevresi ile Ortadoğu ve Hindistan'a egemen olma siyasetini gerçekleştirmede önemli bir dayanak noktası idi.³⁴ İngiliz denizcilerinden, aynı zamanda yazar olan, J. M. Kinneir, gezip gördüğü Kıbrıs hakkında, “*Kıbrıs'a malik olmak, İngiltere'yi Akdeniz'de üstün bir duruma yükseltecek, kaderinde önemli rol oynayacaktır. Bu suretle Mısır ve Suriye derhal İngiltere'ye tabi olacaklar bu sayede Küçük Asya'nın hareketlerini önleyici bir duruma ulaşılmış olunacaktır. Böylece, Sultan (Osmanlı İmparatoru) daima kontrol altında bulundurulacak, Rusya'nın bu bölgedeki tecavüzleri önlenmese bile geciktirilmiş olacaktır. Kıbrıs'a malik olmak, İngiltere'nin ticaretini kayda değer bir derecede artıracak, Ada'nın zengin içkilerinin, ipeklilerinin ve diğer üretim maddelerinin, Mısır'ın şeker ve pirincinin, Anadolu'nun tütün ve pamuğunun dağıtma hakkını İngiltere'ye bahşedecektir.*” demiştir.³⁵

19. yy, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına ve dağılmasına yönelik içeriden ve dışarıdan yapılan yıkıcı faaliyetler ile geçmiştir. Bunlardan biri de 93 Harbidir. 93 Harbi (1877-78 Osmanlı-Rus Harbi) sonucunda Rus askerlerinin İstanbul Yeşilköy'e kadar gelmeleri, Osmanlı topraklarında menfaati olan İngiltere'yi harekete geçirmiştir.³⁶ 1878 yılında Ayastefanos'a kadar gelen Ruslara karşı İngilizler, Osmanlılara sözde yardım etmek bahanesiyle Berlin Antlaşması ile Kıbrıs'ı kiralamışlardır.³⁷ Osmanlı Devleti kendisini Ruslardan gelebilecek bir tehlike karşısında koruması karşılığında İngiltere ile imzaladığı Berlin Antlaşmasıyla 4 Haziran 1878 tarihinde Kıbrıs'ın İngilizler tarafından idare edilmesine razı olmuştur. Anlaşmaya göre, Rusların eline geçen Kars, Ardahan ve Batum vilayetleri geri alındığında İngilizler, Adayı Osmanlı Devletine iade edeceklerdir. Adanın hâkimiyetini ele geçiren İngiltere, bu şekilde Hindistan'a giden ticaret yollarına hâkimiyet ve Doğu Akdeniz politikasını güvenceye alma konusunda büyük üstünlük sağlamıştır.³⁸ 12 Temmuz 1878 tarihinde Kıbrıs'ın idaresinin İngiltere'ye bırakıldığını bildiren Sultan 2. Abdülhamit'in fermanı ile 308 yıllık Osmanlı idaresi fiilen sona ermiş, sadece Osmanlı Devleti'nin mülkiyeti hukuken devam etmiştir.³⁹

³⁴ Çopur, a.g.e., s.14.

³⁵ Ertuna, a.g.m., s.34-35.

³⁶ Güler, a.g.m., s.102.

³⁷ Alasya, a.g.m., s.387.

³⁸ Gürhan Yelice, **20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekatı'nı Hazırlayan Koşullar**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversite Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2007, s. 8.

³⁹ Çopur, a.g.e., s.15.

İngiliz hâkimiyetinde Kıbrıs'ta Osmanlılar tarafından kurulmuş olan idarede reorganizasyon çalışmalarına gidilmiştir. Osmanlı Devleti'ndeki Divanın yerine "Kavanin Meclisi" kurulmuştur. Bu meclise dört İngiliz yüksek memuru ile memur olmayan üç halk temsilcisi katılmıştır. Geçici olarak kurulan Kavanin Meclisi yerine 1882'de halk tarafından seçilecek bir meclisin kurulması için bir beyanname yayınlanmıştır. Bunun sonucunda kurulan Kavanin Meclisinde 6 yüksek hukuk memuru İngilizlerden, 9 üye Rumlardan ve geri kalan 3 üye de Türklerden seçilmiştir. Asayiş ve güvenliğin sağlanması İngiliz subaylarının idaresine verilmiştir.⁴⁰ İngilizler Ada'daki altı idari bölgenin başında bulunan Türk kaymakamları görevden alıp yerlerine İngiliz kaymakamları atamışlardır. Öte yandan da Ada'da İngilizce, Türkçe ve Rumca'yı yönetimde ve mahkemede resmi dil ilan edilmiştir. Kıbrıs Yüksek Komiserliği başkanlığında bir Yasama Meclisi ve Yüksek Komisere yürütme işlerinde yardımcı olacak İcraat Meclisi kurulmuştur.⁴¹

3 Mart 1918'de imzalanan Brest-Litovsk Antlaşmasıyla Rusya, Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı Devletine geri verdiği zaman Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında imzalanan 1 Temmuz 1878 tarihli ek anlaşmanın 6. maddesi uyarınca İngiltere'nin Kıbrıs'ı Türkiye'ye geri vermesi gerekmektedir. Ancak 5 Kasım 1914 tarihinde İngiltere, I. Dünya Savaşı'nın çıkmasını gerekçe göstererek, Kıbrıs'ı tek taraflı olarak ilhak etmiştir.⁴² Lozan Antlaşması'nın 20. maddesi, Türkiye'nin İngiliz Hükümetince 5 Kasım 1914 tarihinde ilan edilen ilhakı tanıdığını belirtmiştir⁴³ Böylece Lozan Antlaşması ile Adada İngiliz idaresi kesinleşmiş ve hukukileşmiştir. Bu durum karşısında Kıbrıs'ın artık yüksek komiserlerle idare edilmesinin de son bulması ve Adaya bir vali tayini gerekirdi. Nitekim Büyük Britanya, 1925'te Kıbrıs'ın bir Taç Kolonisi " Crown-Colony" olarak ilanına karar verilmiştir.⁴⁴

Kıbrıs doğrudan İngiliz idaresinde 1925 yılından 1959 yılına kadar bulunmuştur. Bu süre zarfında İngiliz idaresi Rum yanlısı bir tutum sergilemiştir. İngilizler Adadaki Türkleri buldukları işlerden emekli ederek onların yerine Rum memurları göreve

⁴⁰ H. Fikret Alasya, **Tarihte Kıbrıs**, İstanbul, 1988, s.131-134.

⁴¹ Uçarol, Rıfât (2001), "Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı İngiltere'ye Devri", Ali Ahmetbeyoğlu ve Erhan Afyoncu (Ed), **Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi**, 1. Baskı içinde (121-158), İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları.

⁴² Vatansver, a.g.m., s.1495.

⁴³ Ertuna, a.g.m., s.37.

⁴⁴ Çay, a.g.e., s.23.

almıştır. Ekonomik anlamda sıkıntıya düşen Kıbrıs Türk halkının bir kısmı göç etmek zorunda kalmıştır.⁴⁵

Kıbrıs'ta İngiliz hakimiyetiyle birlikte Rumlar arasında Ada'nın Yunanistan'a ilhakına yönelik umutlar artmıştır.⁴⁶

İngilizlerin Adaya gelmelerinden sonra Kıbrıslı Rumlar arasında Adanın en nihayetinde Yunanistan'a bırakılacağı beklentisi ortaya çıkmıştı. Rumlar, bu beklentilerini ilk İngiliz askerî birliği Adaya çıktığında yetkililere iletmışlerdi. Diğer taraftan, Adada yaşayan Türkler, duruma sessiz kalmamışlardı. Adanın egemenliğinin Osmanlı Devleti'nde olduğunu, bu nedenle Ada'dan olası bir geri çekilme durumunda, Kıbrıs'ın asıl sahibine iade edilmesi gerektiğini İngiliz yetkililere iletmışlerdi. Adanın resmen İngiliz hâkimiyetine geçmesinden sonra da bu istekler her iki toplum tarafından zaman zaman dile getirilmişti.⁴⁷

Rumlar, 1930'lu yıllardan itibaren Ada'nın Yunanistan'a katılmasına dair isteklerini fiiliyata dökmüşlerdi. İngiliz yönetimin 11 Ağustos 1931'de yürürlüğe koyduğu yeni gümrük yasalarını protesto eden Rumlar, Papaz Nikodimos'un önderliğinde ve Yunan Konsolosu Kiru'nun tahrik ve teşvikleriyle Enosis için ayaklanmışlardı. Nikodimos, 11 Eylül 1931 tarihinde Limasol'da Enosis⁴⁸ sloganları çerçevesinde bir miting yaparak, halkı yeni vergiler ödememeye çağırmıştı. 3 Ekim 1931'de Rum Ulusal Konseyi ve Kavanin Meclisi Rum üyeleri, Başpiskoposlukta ortak bir toplantı yaparak bir ihtilal bildirgesi hazırlanmasını kararlaştırmışlardı. 17 Ekim 1931 tarihinde Papaz Nikodimos, üyesi olduğu meclisten istifa etmiştir. 18 Ekim 1931 tarihinde hedefin "Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için savaşmak" olduğunu açıklayan "Milli Radikal Birlik" adlı örgüt kurulmuştur. 21 Ekim

⁴⁵ T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, a.g.e., s.28-30.

⁴⁶ Umut Gürses, **Kıbrıs Türktür Cemiyeti Ve Faaliyetleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2014, s.7.

⁴⁷ Eftal İrkçıçatal, İngiliz Belgelerine Göre Kıbrıs Meselesinde "Taksim" Fikrinin Ortaya Çıkması Ve İngiltere'nin "Çifte Self Determinasyon" Teklifi, **History Studies**, (2012), s.196.

⁴⁸ Enosis: Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı için güdülen bir siyasete verilen isim değildir. Lûgat manası Birleşme, ilhak olan bu kelimenin altında her Türk'ün yakından bilmesi gereken korkunç bir siyaset yatmaktadır. Enosis, tam anlamı ile, Mora yarımadasına kurulan küçük Yunanistan'ın yavaşça genişleyerek Büyük İskender'in imparatorluğunu kurmak siyasetini ortaya koyan bir tabirdir. Bkz., R.R. Denктаş, **Kıbrıs Elli Yılın Hikayesi**, Birinci Baskı, İstanbul, Boğaziçi yayınları, 2000, s.235.

1931 tarihinde Limasol'da bir miting yapan Nikodimos, Enosis'i ilan ederek Ada'nın Yunanistan'a bağlandığını açıklamıştı.⁴⁹

2. Dünya Savaşı ve sonrasında İngilizler Ada halklarına daha fazla haklar vermiştir. Bu da siyasi anlamda hareketliliği artırmıştır. Fakat Rumların ayrılıkçı hareketleri durmamış hatta teşkilat olarak artmıştır. Almanya'nın 1941'de Girit'i işgalinden sonra, İngiltere dikkatini stratejik önemi tartışılmaz olan Kıbrıs'a yöneltmişti. Bir yandan Adadaki asker sayısı artırılırken, öte yandan savunmaya yönelik alt yapı çalışmaları hız kazanmıştı. Bu çalışmalarda yaratılan iş olanağı Kıbrıs ekonomisinin canlanmasına sebep olurken, beraberinde siyasal canlanmayı da getirmişti. 1941'de kurulan Kıbrıs Sendikal Komitesi(PTUC) çalışmalarına hız vermiş ve sendikalizm ile komünizmin canlanması yönünde adımlar atılmaya başlanmıştı.⁵⁰

Siyasi anlamda yumuşamanın yaşandığı dönemde siyasal faaliyetler hız kazanmıştır. 1941 yılında, daha sonra bölgenin en güçlü komünist partisi haline gelecek olan Halkın İlerici Partisi Anorthotikon Komma tu Ergazomenu Lau (AKEL) kurulmuştur. AKEL'in sıklıkla dile getirdiği Enosis istekleri karşısında Kıbrıslı Türkler tarafından 18 Nisan 1943'de hem Necati Özkan'ın hem de Fazıl Küçük'ün yer aldıkları Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu (KATAK) oluşturulmuştur. KATAK içindeki birlik uzun sürmemiştir ve birlikten ayrılan Fazıl Küçük 23 Nisan 1944'de Kıbrıs Milli Türk Halk Partisini(KMTHP) kurmuştur. 1949 yılında bu iki birlik tekrar birleşerek Kıbrıs Türk'tür Partisi (KTP) kurulmuş ve Enosis faaliyetlerine karşı mücadele edilmiştir.⁵¹

Kıbrıs'ta 1931 yılından itibaren başlayan özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında artarak devam eden Rumların Enosis çabaları, Türk kesiminde tepkilere yol açmıştır. 11 Aralık 1949'da Türkler, Lefkoşa'da Ayasofya Meydanı'nda Enosis'i protesto etmek için miting düzenlemişlerdir. Mitingden çok kısa bir süre sonra 15 Ocak 1950'de Rum kiliselerinde, Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılmasına dair bir plebisit gerçekleştirilmiştir.⁵² 15

⁴⁹ Süleyman Koç, **Kıbrıs Sorununun Tarihsel Gelişimi Ve Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türk Yunan İlişkilerine Stratejik Yaklaşımlar**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze, 2014, s.78

⁵⁰ Fırat, Melek (2001), "Yunanistan'la ilişkiler", Baskın Oran (Ed.), **Türk Dış politikası C.1:1919-1980**, s.594, İstanbul, İletişim yayınları.

⁵¹ Fırat, a.g.e., s.595.

⁵² Esra Sarıkoyuncu Değerli, "Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960)", **Akademik Bakış**, 6(11), (2012), s.87.

Ocak Pazar günü ayından sonra başlayan ve yeterli katılım olmadığı için bir sonraki Pazar da devam eden halk oylamasının sonucu, katılanların yüzde 96'sının Enosis istediğini göstermiştir. Ancak bu oylamaya Kıbrıslı Türkler katılmamıştır. Buna rağmen kilise oylamanın Kıbrıs halkının kararı olduğunu tüm kamuoyuna duyurmuştur.⁵³

Her ne kadar bu gelişmeler Adadaki gerginliği, huzursuzluğu ve belirsizliği artırmışsa da Türkiye, içinde bulunulan Soğuk Savaş ortamında müttefik İngiltere'nin işlerine karışmasına neden olur endişesi ile Kıbrıs konusunda Lozan Antlaşması ile oluşan statükonun devamından yana tavır almıştır.⁵⁴ 23 Ocak 1950'de Türkiye Dışişleri bakanı Necmettin Sadak, TBMM'de bir milletvekilinin sorusuna verdiği yanıtta: “*Kıbrıs meselesi diye bir şey yoktur. Bunu çok önceden gazetecilere söylemişim. Çünkü Kıbrıs bugün İngiltere'nin; Kıbrıs'ı başka bir devlete devretmek niyetinde veya eğiliminde olmadığı hakkında kanaatimiz tamdır. Kıbrıs'ta yapılan hareketler ne olursa olsun, İngiltere hükümeti Kıbrıs Adasını başka bir devlete terk etmeyecektir. Bu böyle olunca, gençlerimiz boş yere heyecana kapılıyorlar, gereksiz yere yoruluyorlar.*” demiştir.⁵⁵ Kamuoyu yapılan bu açıklamalarla yatıştırılmaya çalışılmıştır. 1950 seçimlerinde gerek CHP gerekse DP, seçim programlarında Kıbrıs sorununa değinmemişlerdi. Seçimler sonucunda iktidara gelen DP hükümetinin Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü de selefinin politikasını sürdürerek, 20 Haziran 1950'de gazetecilerin Kıbrıs'a ilişkin sorularına verdiği yanıtta, Kıbrıs sorunu diye bir sorunun mevcut olmadığını açıklamıştır.⁵⁶

1950'de Kıbrıs Başpiskoposluğuna 3. Makarios'un seçilmesi, Ada'da yeni bir ENOSİS akımının gelişmesine yol açmıştır.⁵⁷

Özellikle Yunanistan'ın desteğiyle Ada'ya gelen Emekli Albay George Grivas'ın liderliğinde üç yüz kişilik Ellenikos Organismos Kypriakon Agoniston- Kıbrıs Mücadelesi için Elen Örgütü(EOKA) “terör örgütüyle” Rumlar şiddete başlamışlardı.⁵⁸

⁵³ Fırat, a.g.e., s.596.

⁵⁴ Sarıkoyuncu Değerli, a.g.m., s.87.

⁵⁵ Çopur, a.g.e., s.29.

⁵⁶ Fırat, a.g.e., s.598.

⁵⁷ Ertuna, a.g.m., s.37.

⁵⁸ Veysel Gani, “Kıbrıs Barış Harekâtı Ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, (292), (1984), s.40

Öte yandan 2. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Birleşmiş Milletler Örgütü Anayasası'nda henüz bağımsızlığına kavuşmamış, vesayet altında yaşayan ülkeler için bazı yeni hükümler getirilmişti. Bunlardan biri, Birleşmiş Milletler Anayasası'nın 73. maddesidir. Birleşmiş Milletler Anayasası'nın 73. maddesi o zamana kadar bağımsız, otonom, muhtar, idarelere kavuşmamış ülkelerin kaderiyle ilgilenmiştir. Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan, Birleşmiş Milletler Anayasasında yer almış bu hükümlerden faydalanarak, 2. Dünya Savaşından sonra Kıbrıs'a self-determination hakkının verilmesini istemeye başlamışlardır. Bu arzularını 1954-1955 yıllarında Birleşmiş Milletler kürsüsüne kadar götürmüşlerdir.⁵⁹ Fakat Birleşmiş Milletler Siyasi Komisyonu konuya bakmamıştır.⁶⁰ Kıbrıs Ortodoks kilisesi, Birleşmiş Milletlerden istedikleri kararı alamayınca, Enosis'i gerçekleştirmek için EOKA terör örgütünü, önce İngilizlere karşı olmak üzere 1 Nisan 1955'te harekete geçirmişlerdir. Dighenis imzası ile bir beyanname yayınlayan Grivas, *“Karşımızda iki düşman vardır. Birincisi İngilizler, ikincisi Türklere dir. İlk evvela İngilizler ile mücadele edeceğiz ve onları Adadan çıkaracağız. Bundan sonra Türkleri imha edeceğiz. Hedefimiz ilhaktır. Her ne pahasına olursa olsun bu gayeye ulaşmak vazifemizdir.”* diyordu.⁶¹

Gerçekten de EOKA İngilizlere karşı saldırılara başlamıştır. Diğer taraftan 1955 yılının Ocak ayında İngiliz istihbaratından sızan haberlerde 1960 yılında İngilizlerin Ada'dan çekileceği yönündeydi ve bu durum Rumları olduğu kadar Türkleri de heyecanlandırmıştı. Yunanistan ve Türkiye de İngiltere sonrasında Ada'nın geleceğine dair rol almak istemişlerdi.⁶²

Yunanistan'ın Adadaki yoğun faaliyetleri üzerine, Türkiye, Ada ile tarihi bağları, kıyılarına yakınlığı, yüz binden fazla ırkdaşı bulunması ve onların geleceği gibi nedenlerle, Kıbrıs'la, hem kamuoyu ve hem de hükümet seviyesinde ilgilenmeye başlamıştır.⁶³ Bu bağlamda Cumhurbaşkanı Celal Bayar, 2 Temmuz 1955 tarihinde Daily Telegraph Gazetesi'nde yayınlanan röportajında, Türkiye'nin Lozan Barış Antlaşması ile Megalı Idea'yı tarihin derinliklerine gömdüğünü ancak Yunanlıların bu ideali tekrar canlandırmaya çalıştıklarının altını çizerek, Türkiye'nin asla Kıbrıs'ın Yunanistan'a

⁵⁹ Nihat Erim, **Bildiğim Ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs**, Ankara, s.3-4.

⁶⁰ Ertuğrul Üçler, **35. Yılında Deniz Çıkartmasının İç Yüzü Kıbrıs Çıkartması**, Yeni Yüzyıl Yayınları Temmuz 2009, s.14.

⁶¹ Alasya, a.g.m., s.389.

⁶² Çay, a.g.e., s.40.

⁶³ Üçler, a.g.e., s.14.

verilmesine izin vermeyeceğini beyan etmiştir. Yine aynı tarihte İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na da sert bir dille “eğer İngiltere Yunanistan'ın Kıbrıs'ı almasına izin verirse, Türkiye'nin askeri olarak karşı koyma hakkını kullanacağını” bildirilmiştir.⁶⁴

EOKA, 21 Haziran 1955 tarihinden itibaren bu sefer Türklere saldırılara başlamış, Türkler ise saldırılar karşısında ilk toplu tepkilerini 6-7 Haziran 1956 olayları ile göstermiş ve iki halk arasındaki gerginlik tırmanmıştır. Bu arada Türkiye'nin ilhaka kararlı karşı çıkışı neticesinde ABD ve Yunanistan başka seçenekler aramaya yönelmiş ve “Taksim” fikri, bu arayışların bir sonucu olarak telaffuz edilmeye başlanmıştır.⁶⁵

Şiddet eylemlerinin artması, İngiltere'de muhalefetin hükümetin Kıbrıs politikalarını eleştirmesine yol açmış ve yeni bir politikanın saptanması için harekete geçen İngiliz Hükümeti; İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin katılacağı üçlü bir konferansın toplanması, Kıbrıs için yeni bir anayasa tasarısının gündeme getirilmesi, Kıbrıs'ta ekonomik kalkınma programının hazırlanması maddelerini kapsayan üçlü bir politikayı uygulamaya koymuştur.⁶⁶ Yeni bir Kıbrıs politikası belirleyen İngiltere, Londra'da bir konferans toplanması için girişimlerde bulunurken, politikasını Türkiye'nin de soruna resmen taraf olması üzerine kurmuştur.⁶⁷

1.2. Londra Konferansı ve 6-7 Eylül Olayları

İngiliz Hükümeti, 20 Haziran 1955 tarihinde İngiliz ve Yunan hükümetlerine başvuru yaparak “Doğu Akdeniz'in siyasi ve savunmaya ilişkin sorunlarının” görüşülmesine dair bir konferansın Londra'da toplanması için çağrıda bulunmuştur. Türkiye, teklife hemen olumlu yanıt vermiştir. Yunanistan ise biraz gecikmeyle de olsa teklifi kabul etmiştir. Zira Başpiskopos Makarios, bu teklifin İngiltere'nin bir tuzağı olabileceğini öne sürerek Yunanistan'ın ancak İngiltere'nin Kıbrıs halkına self

⁶⁴ Sarıkoyuncu Değerli, a.g.m., s.90.

⁶⁵ Erdal Açıkseç ve Ayhan Cankut, “Kıbrıs Meselesinin Tarihsel Gelişimi Ve Uluslararası Hale Gelme Sebepleri”, **Turkish Studies** - International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 9/4 Spring 2014, p. 1241-1259, Ankara-Turkey, s.1248.

⁶⁶ Fırat, a.g.e., s.600.

⁶⁷ Dilek Yiğit Yüksel, “Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi (1914-1958)”, **ÇTTAD**, (8)/18-19, (2009), s.169-170.

determinasyon hakkının uygulanmasını kabul etmesi şartıyla konferansa katılmasını istemişti.⁶⁸

Londra Konferansı, 29 Ağustos'ta Lancaster House'ta toplanmıştır. İngiliz temsilcilere H. Mac Millan, Türk temsilcilere Fatin Rüştü Zorlu, Yunan temsilcilere ise Stefanopulos başkanlık etmiştir.⁶⁹ Dışişleri Bakanı Macmillan İngiltere'nin NATO ve Bağdat Paktı içerisinde üstlenmiş olduğu görevler sebebiyle Kıbrıs'ta bir üs bulundurmasının yetemeyeceğini, Adanın tümünün elinde olması gerektiğini belirtmiştir. Yunanistan Dışişleri Bakanı Stefanopulos, İngiltere'de askeri üslerin varlığının devamını ve Ada halkına self determinasyon hakkının verilmesini istemiştir.⁷⁰ Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Türkiye'nin Kıbrıs politikasını açıkladığı konuşmasında *"Türkiye statükodan memnundur ve korunmasını istemektedir. Ama eğer mevcut durumda bir değişiklik yapılacaksa, en doğru yol Adanın eski sahibi olan Türkiye'ye verilmesidir"* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.⁷¹ Konferanstan bir sonuç çıkmamıştır ve konferans, 7 Eylül 1955'te dağılmıştır.⁷² Konferansın bir sonuca ulaşmadan dağılmasında etkili olan olay Türkiye'de yaşanan 6-7 Eylül olayları birincil sebeplerden olmuştur.⁷³

6-7 Eylül Olayları, Kıbrıs davası ile ilgili gelişmeler sonucunda çıkmıştır. 6 Eylül günü Selanik'teki Atatürk'ün evine bomba atıldığı haberi gazetelerde yer alınca sokağa taşan öfkeli kalabalıklar Beyoğlu'nda gösteriler düzenlemiş ve Rumlara ait dükkân, eşya ve malların yağmalanması ile çapulculuk olayları yaşanmıştır. Bu olaylar Yunanistan'ın tepkisine yol açmış ve iki ülke arasındaki ilişkiler gerginleşmiştir.⁷⁴

6-7 Eylül olayları Atina ile Ankara arasındaki ilişkilerin kopma noktasına getirmiştir. Olaylar doğal olarak Kıbrıs meselesini de etkilemiştir. EOKA bu süreçte terör eylemlerini artırmıştır.⁷⁵ Türk halkı da kendi içindeki direnme hissini küçük bölgesel

⁶⁸ Fırat, a.g.e., s. 600.

⁶⁹ Erol Mütercimler, **Satılık Ada Kıbrıs Kıbrıs Harekâtı'nın Bilinmeyen Yönleri**, 7. Basım, Ankara, Alfa Yayınları, Nisan 2007, s.101.

⁷⁰ Fırat, a.g.e., s 601.

⁷¹ Yiğit Yüksel, a.g.m., s.169-170.

⁷² Enver Bozkurt ve Havva Demirel, **Birleşmiş Milletler Ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, Ocak 2004, s.17.

⁷³ Yiğit Yüksel, a.g.m., s.169-170.

⁷⁴ Ahmet Gülen, İnönü Hükümetleri'nin Kıbrıs Politikası (1961-1965), **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, (50)/ 389-428, (2012), , s.393.

⁷⁵ Fırat, a.g.e., s.603.

direnme örgütleri meydana getirerek dışa vurmuş, Volkan, Kara Çete ve 9 Eylül Cephesi gibi isimler vererek oluşturduğu yerel direniş örgütleri ile Rumların saldırılarına karşılık vermiştir. Bu küçük direniş örgütlerinin, Ada genelinde örgütlenen ve Yunanistan tarafından maddi ve manevi her türlü desteği gören EOKA'ya karşı Türk halkını gerektiği gibi koruyamayacağı aşikârdı. Daha geniş ve Ada çapında örgütlenecek, bilimsel esaslara göre teşkilatlandırılacak yeni bir direniş örgütüne ihtiyaç vardı. EOKA terörüne aynı kararlılıkla cevap verecek Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), bu gereklilik sonucu kurulmuştur. Temelleri 27 Kasım 1957'de Rauf Denктаş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi tarafından atılan TMT, Türkiye Cumhuriyeti'nin desteğiyle 1 Ağustos 1958'de resmen kurulmuştur.⁷⁶

1.3. İngiltere'nin Kıbrıs Önerileri ve Türkiye'nin Taksim Tezini Benimsemesi

Londra Konferansından bir sonuç alınamaması üzerine İngiltere hazırladığı planları devreye sokmaya devam etmiştir. Önemli olarak görülen bir gelişme, Lord Radcliffe'nin hazırlamış olduğu anayasadır. 16 Aralık 1956'da sunulan anayasa Yunanistan Hükümeti tarafından reddedilmiştir. Yunanistan Hükümeti belgeyi kabul etmemesinin sebebi olarak da Kıbrıs halkına self-determination hakkının tanınmamasını ve Ada valisine çok geniş yetkiler verilmesini göstermiştir. Türkiye ise İngiltere'nin bu teklifi farklı bir görüş olarak benimsemiş ve bundan sonra Ada'nın taksimini savunmuştur.⁷⁷

Süveyş Harekâtının İngiltere açısından başarısızlığı Kıbrıs'ın kaderinde bir dönüm noktası olmuştur. İngiltere bu harekâttan sonra, bölgedeki etkin güç olma konumunu yitirmiştir. Kıbrıs'ın İngiltere için stratejik önemi azalmıştır ve Adada İngiliz üslerinin bulunması askeri açıdan yeterli hale gelmiştir.⁷⁸

Ada da şiddet eylemlerinin artması üzerine Kıbrıs valisi Mareşal Harding, başta Makarios olmak üzere Rum liderlerle “self determination” üzerinde anlaşmaya çalışmıştır. Fakat Rum liderleri Makarios ve Kipriyanu teklifi reddetmişler, bunun üzerine İngiltere barışın önünü tıkadı gerekçesiyle Makarios'u Atina'ya gitmek üzere iken yakalayarak sürgüne göndermişlerdir. Diğer taraftan İngiltere Başbakanı Mc Millan

⁷⁶ Açıkse ve Cankut, a.g.m, s.1249.

⁷⁷ Bozkurt ve Demirel, a.g.e., s.17 .

⁷⁸ Fırat, a.g.e., s.604.

Ada'nın Türk ve Rum tarafları ile birlikte Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından ortak yönetilmesi teklifini getirmiştir. Yunanistan'ın reddetmesine rağmen, İngiltere Mc Millan planını yürürlüğe koymuştur.⁷⁹ Türk hükümeti ise bu planı üçlü görüşme için dayanak olacak bir belge olarak kabul ettiğini açıklamıştır. Taksim fikrinden vazgeçilmemek şartıyla bağdaştırılabileceğini bildirmiştir.⁸⁰

Yunanistan'ın itirazına rağmen, İngiltere 1 Ekim 1958 tarihinde Mc Millan planını yürürlüğe koymuştur. Plan çerçevesinde bir Türk temsilciyi ilk defa Kıbrıs'ta fiilen görev verilmiştir. Bu suretle Türkiye Kıbrıs'ın idaresinde söz sahibi olmuştur.⁸¹ Mc Millan planı çerçevesinde Kıbrıs Hükümeti'nde belediyelerin ayrılması konusunu incelemek üzere 26 Eylül 1958 tarihinde bir komisyon teşkil edilmiştir. Bu komisyon tarafından çizilen hudutlar "Yeşil Hat"⁸² denilen iki bölgeyi ortaya koymuştur.⁸³

Türkiye'nin Kıbrıs'taki gelişmelere doğrudan müdahil duruma gelmesi, Rumlarda, Ada'nın taksim edileceği endişesini uyandırmış ve Macmillan Planı'nın uygulanmasını engellemek için girişimlerde bulunmuşlardır. Yunanistan önce 15 Eylül 1958 tarihinde, daha sonra 25 Kasım 1958 tarihinde Birleşmiş Milletlere planın uygulanmasını engellemek için başvuruda bulunduysa da başarılı olamamıştır. Nitekim 5 Aralık 1958 tarihinde Birleşmiş Milletlerin Türkiye'nin rızası olmadan Kıbrıs'ın geleceği ile ilgili karar alınamayacağı şeklindeki kararı, adeta Yunanistan'ın yenilgisini belgelemektedir.⁸⁴ Planın

⁷⁹ T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, a.g.e., s.31.

⁸⁰ Çopur, a.g.e., s.36.

⁸¹ Çopur, a.g.e., s.37.

⁸² Yeşil Hat: Kıbrıs'ta Türklere karşı silahlı saldırıların sürmesi üzerine, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti garantör ülkeler nezdinde Rumların saldırılarını durdurmak için ellerindeki bütün imkânları kullanmalarını istemiştir. Kıbrıs'ta 650 kişilik Türk Birliği, Kıbrıs Türklerini korumak amacıyla mevzilenmişlerdir.(...) Türkiye'nin Garanti Antlaşmasına taraf üç devlet nezdindeki girişimleri sonuç vermiş ve 24 Aralık 1963 tarihinde Lefkoşa'da ortak bir bildiri yayınlanmıştır. Ortak bildiride, önerilen girişimlerden olumlu sonuç alınmaması ve ateşkes antlaşmasına uyulmaması halinde ateşkesin Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından sağlanması yönünde karar alınmıştır. Buna rağmen saldırıların durmaması sonrasında Türk savaş uçakları Lefkoşa üzerinde ihtar uçuşları yapmıştır. Bu gelişmeler ışığında İngiltere Hükümeti Kıbrıs Hükümetine çağrının sonuçsuz kaldığını görerek ortak müdahale zorunluluğuna kanaat getirmiştir. Bunun sonucunda Rumlar İngiltere'nin arabuluculuğunda bir ateşkesi kabul etmiş ve 27 Aralık 1963 tarihinde İngiliz Generali Joung'un komutasında üç garantör ülkenin askerleri "Barış Koruma Kuvveti" adı altında Ada'da göreve başlamıştır. 30 Aralık 1963 tarihinde ise Rumların saldırılarının durduğu yerde, Lefkoşa'nın Türk ve Rum kesimlerini ayıran *Yeşil Hat* çizilmiştir. Bkz., Ahmet Aydoğdu, **Kıbrıs Sorunu Çözüm Arayışları "Annan Planı ve Referandum Süreci"**, Ankara, 2005, s.51-53.

⁸³ Alasya, a.g.m., s.389-390.

⁸⁴ Sarıkoyuncu Değerli, a.g.m., s.96-97.

yürürlüğe girmesiyle birlikte Türkiye temsilcisi Burhan Işın, Kıbrıs'ta göreve başlamıştır.
85

1.4. Kıbrıs Cumhuriyetinin Kuruluşuna Doğru Giden Süreç

1958 yazı boyunca Kıbrıs'ta artan Türk Rum silahlı mücadelesi Ankara Atina ilişkilerini gerginleştirmiştir ve iki ülkeyi savaşın eşiğine kadar getirmiştir. NATO'nun güneydoğu kanadında ortaya çıkacak bir çatlağın, bağımsızlık hareketi içinde yer alan Makarios'a desteğini açıkça ifade eden ve AKEL'le doğrudan bağlantısı olan Moskova'nın çıkarlarına hizmet edeceği açıktı. Bu noktada devreye ABD girmiştir. ABD Türk ve Yunana hükümetleri üzerindeki etkisini kullanarak çözüm yolunda ısrarlı davranmıştır. Sürpriz olarak değerlendirilen ama dönemin mevcut hükümetlerin durumları bilindiğinden sürpriz sayılmayacak bir gelişme ile iki taraf bağımsızlık formülünde anlaşmışlardır.⁸⁶ Neticede taraflar bir araya getirilerek, 11 Şubat 1959'da Zürih ve 19 Şubat 1959'da Londra Antlaşmaları imzalanmıştır.⁸⁷

1.4.1. Zürih ve Londra Konferansları

18 Aralık 1958 tarihinde üç devletin dış işleri bakanları Paris'te toplanmışlardır. Toplantı da Yunan Dışişleri Bakanı, Yunanistan'ın ENOSİS talebini ileri sürmesinin söz konusu olmadığını basına açıklamıştır. Ocak ayında Paris'te üç gün süren toplantı sonrasında iki devletin Dışişleri bakanları F. Rüştü Zorlu ve Evangelos Averoff Zürih'te bir araya gelmişlerdir.⁸⁸ Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ve Yunanistan Başbakanı Konstantin Karamanlis'in de katılımıyla Zürih antlaşması imzalanmıştır. Kıbrıs'a bağımsızlık verilmesi konusunda önemli olan Zürih Antlaşmasının, İngiltere ile Kıbrıslı Türk ve Rum toplulukları tarafından da onaylanması gerekiyordu. Bunun üzerine Rum Cemaatini temsilen Makarios, Kıbrıs Türk Cemaatini Temsilen Fazıl Küçük'ün katıldığı İngiliz ve Yunan Başbakanlarının da hazır bulunduğu Londra'da iki gün süren müzakereler sonunda 19 Şubat 1959'da Londra Antlaşması imzalanmıştır.⁸⁹

⁸⁵ Çopur, a.g.e., s.37.

⁸⁶ Fırat, a.g.e., s.607-608.

⁸⁷ Vatansever, a.g.m., s.1499.

⁸⁸ Bozkurt ve Demirel, a.g.e., s.19.

⁸⁹ Çopur, a.g.e., s.38.

Zürih ve Londra Antlaşmalarına göre, “Ada’da İngiliz egemenliği Kıbrıs Cumhuriyeti’ne devredilecek, Kıbrıs’ın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığı garanti altına alınacak, Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs arasında bir askeri ittifak anlaşması” yapılacaktır. Bu antlaşmayla Kıbrıs’ta bağımsız bir cumhuriyet rejimi kurma yolunda ilk önemli adım atılmıştır. Ayrıca İngiltere, Yunanistan ve Türkiye’ye Kıbrıs’ın “*bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü ve güvenliğini*” teminat altına alma fırsatı vermiş ve bu unsurları hedef alan olası bir tehlike durumunda Ada’ya müdahale hakkını da getirmiştir. Müdahale hakkı, öncelikle her üç devletin birbirine danışması şeklinde olacak ve eğer ortak hareket etme imkanı yoksa “garantör olan” taraflardan birisi tek başına müdahale edebilecekti. Nitekim bu hak, Türkiye’nin 1964 ve 1967 krizlerindeki müdahale girişimlerinin ve 1974’teki Kıbrıs Barış Harekâtının hukuksal dayanağını oluşturmuştur.⁹⁰

Londra’da yapılan antlaşmaların tümü şu belgelerden oluşmaktadır:

- a. Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna ilişkin temel Antlaşma
- b. İngiltere, Yunanistan, Türkiye ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasında Garanti Antlaşması
- c. Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye arasında İttifak Antlaşması
- d. İngiltere Hükümetinin bu belgeleri üslere ilişkin bazı esaslar eklemesi koşuluyla kabul ettiğine dair 17 Şubat 1959 tarihli bildirisini
- e. Yunan ve Türk dışişleri bakanlarının İngiliz Hükümet bildirisini kabul ettiklerine ilişkin bildirisini
- f. Küçük’ün Londra’da imzalanan belgeleri kabul ettiğine ilişkin bildirisini
- g. Kıbrıs anayasası ve ilgili belgelerin yürürlüğe konması için alınacak geçici önlemlere ilişkin sözleşmedir.⁹¹

Antlaşmaların ilki, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna İlişkin Temel antlaşmadır. Zürih Antlaşmasıyla belirlenen Anayasanın temel maddeleri, iki toplumun eşitliğine ve işbirliği yapma esasına dayandırılmıştır. Ada’daki iki toplum, eşit statüde iki kurucu ortak olmuşlardır.⁹² Antlaşmanın maddeleri şöyledir:

⁹⁰ Gülen, a.g.m., s.393-394.

⁹¹ Firat, a.g.e., s.610.

⁹² Vatansever, a.g.m., s.1502.

1. Kıbrıs'ta bir Cumhuriyet kurulacaktır. Cumhurbaşkanı Rum, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Türk olacaktır. Cumhurbaşkanı ve yardımcısı kendi toplumları tarafından genel seçim usulüyle seçilecektir.
2. Cumhuriyetin resmi dili Türkçe ve Rumca olacaktır.
3. Cumhuriyetin, Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı tarafından birlikte kararlaştıracak olan tarafsız desen ve renkte kendine mahsus bir bayrağı olacaktır.
4. Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcısı 5 yıllık bir zaman için seçileceklerdir.
5. İcra yetkisi, Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısında toplanacaktır. Ayrıca, 7 Rum ve 3 Türk'ten oluşan bir Bakanlar Konseyi bulunacaktır. Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı kendi toplumlarına mensup Bakanları tayin edeceklerdir. Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Temsilciler Meclisinin kanun ve kararlarına karşı olarak tespit edilen aynı şartlar altında iade etmek hakkına sahip olacaklardır.
6. Kanun yapma yetkisi, yüzde 70 Rum ve yüzde 30 Türk oranına göre Türk ve Rum toplumları tarafından 5 yıl için seçilecek olan Temsilciler Meclisine verilecektir.
7. Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında yeni devletin bağımsızlığını ve ülke bütünlüğünü teminat altına alacak bir "garanti antlaşması" imzalanacaktır. Ayrıca Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan arasında bir askeri ittifak antlaşması da imzalanacaktır.
8. Her iki toplumun da birer Cemaat Meclisi bulunacaktır. Cemaat Meclislerinin temsilcileri kendi toplumları tarafından seçilecektir. Cemaat Meclisleri her türlü dini eğitim, kültür ve eğitim konularında yetkili olacaklardır.
9. Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısının bazı durumlar hariç, dışişleri, savunma ve emniyet meselelerine veto hakları bulunacaktır.
10. İdarede yüzde 70 Rum ve yüzde 30 oranında Türk bulunacaktır.
11. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yüzde 60'ı Rum ve yüzde 40'ı Türk olmak üzere 2000 kişilik bir ordusu bulunacaktır.
12. İki Rum, bir Türk ve bir de tarafsız hâkimden teşekkül eden bir Yüksek mahkeme kurulacaktır. Mahkeme üyeleri, Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı

Yardımcısı tarafından birlikte seçilecektir. Tarafsız hâkimin iki oy hakkı olup mahkemeye başkanlık edecektir.

13. Silahlı kuvvetlerin, jandarma ve polis kuvvetlerinin komutan ve komutan yardımcılarını Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı tarafından birlikte tayin edilecektir. Komutanların biri Türk olacaktır.
14. Mecburi askerlik hizmeti ancak Cumhurbaşkanı ile Cumhurbaşkanı Yardımcısının birlikte alacağı kararla konulabilecektir.
15. Kıbrıs'ın en büyük 5 şehrinde Türkler ayrı belediyeler kuracaklardır.⁹³

Garanti Antlaşması, Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında imzalanmıştır. Bu antlaşma, Kıbrıs sorununa getirilen çözümün en önemli unsurudur ve Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının temel maddelerinin uluslararası niteliğini teyit etmiştir. Antlaşmanın temel amacı, Kıbrıs'ın herhangi bir devletle birleşmesini engellemektir. Taraflar, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının temel maddeleriyle kurulan bağımsızlığı, ülke bütünlüğünü ve güvenliğini, ortak çıkarlarının bir gereği olarak kabul etmişlerdir. Ayrıca Anayasa ile oluşturulan bu düzene uyulmasını sağlamak için, işbirliği yapmak istediklerini beyan etmişlerdir.⁹⁴

Garanti Antlaşmasının 1. Maddesine göre, “*Kıbrıs Cumhuriyeti bağımsızlığının, toprak bütünlüğünün ve güvenliğinin sürdürülmesini ve aynı zamanda anayasasına bağlı kalınmasını sağlamayı (...) herhangi bir devletle, tamamen veya kısmen herhangi bir siyasi ya da ekonomik birliğe katılmamayı yükümlenir. Bu bağlamda, herhangi diğer bir devletle birleşmeyi ya da adanın taksimini, doğrudan doğruya ya da dolayısıyla teşvik edecek her türlü hareketi yasak ilan eder.*” 2. madde de İngiltere, Türkiye ve Yunanistan da bu durumu tanımakta ve garanti etmektedirler. 3. madde İngiltere'nin Kıbrıs'taki haklarını garanti altına almaktadır ve buna göre, “*Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması sırasında İngiltere'nin egemenliğinde kalan bölgenin bütünlüğüne uygun davranmayı ve (...) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulmasına Dair Antlaşmaya uygun olarak Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından kendisine tanınacak olan hakların İngiltere tarafından kullanılmasını ve onlardan yararlanmasını garanti etmeyi yükümlenirler.*” Antlaşmaya uyulmaması durumunda alınacak önlemler 4. maddede

⁹³ Bozkurt ve Demirel, a.g.e., s.20-22.

⁹⁴ Vatansever, a.g.m., s.1505.

düzenlenmiştir. “*Bu antlaşmanın hükümlerine uygun davranılmaması durumunda, Yunanistan, Türkiye ve İngiltere, bu hükümlere uyulmasını sağlamak için gereken girişimler ya da önlemlere ilişkin birbirlerine danışmayı yükümlenirler. Ortak ya da anlaşarak davranmak mümkün olmadığı takdirde, garanti veren üç devletten her biri, sadece bu antlaşma ile oluşturulan düzeni yeniden kurmak amacıyla harekete geçmek hakkını saklı tutarlar.*” Bu son hüküm 1974 Harekâtına hukuksal temel oluşturacaktır.⁹⁵

İttifak Anlaşması ise Kıbrıs Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanmıştır. Bu antlaşmaya İngiltere taraf olmamıştır. Garanti Antlaşmasının tamamlayıcısı niteliğindeki antlaşma, tarafların ortak savunmasını sağlamayı, Kıbrıs’ın bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü korumaya yönelik kolektif bir işbirliğini öngörmektedir.⁹⁶ İttifak antlaşması “*taraflar ortak savunmaları için işbirliği yapmayı ve bu savunma dolayısıyla çıkan sorunlar hakkında birbirlerine danışmayı yükümlenirler.*” ve “*Taraflar, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin bağımsızlığına ya da toprak bütünlüğüne karşı, doğrudan ya da dolaylı yöneltilen herhangi bir saldırı ya da saldırganlığa karşı koymayı yükümlenirler.*” ifadelerini içermekteydi. Yine imzalanan ek protokole göre, karargâhta bulunacak 950 Yunan, 650 Türk subay, astsubay ve er, Kıbrıs ordusunun talim terbiyesini sağlayacaktır.⁹⁷ Devletin kurumlarını oluşturmak üzere 13 Aralık 1959 tarihinde seçimler yapılmıştır ve başpiskopos Makarios Cumhurbaşkanı, Fazıl Küçük de Cumhurbaşkanı Yardımcısı seçilmişlerdir.⁹⁸ Kıbrıs Cumhuriyeti, Kıbrıs Anayasası, Garanti ve İttifak Antlaşmaları imzalanarak 15-16 Ağustos 1960 tarihinde ilan edilmiştir.⁹⁹

Kıbrıs Cumhuriyeti’nin yapısını ortaya koyan anlaşma, Kıbrıs’ta % 60’ı Rumlardan, geriye kalanı da Türklerden oluşacak 2000 kişilik bir ordu öngörmekteydi. Bunların dışında bu ittifakın gereği olarak Ada’da üçlü bir karargâh oluşturulmasına gidilmişti. Kıbrıs Cumhuriyeti çerçevesinde görev yapacak 650 kişilik Türk birliği, Kurmay Albay Turgut Sunalp komutasında 16 Ağustos 1960 günü girmişti. Kıbrıs Türklerinin coşkun sevinçleri ve tezahüratları arasında karaya ayak basmışlardır.¹⁰⁰

⁹⁵ Fırat, a.g.e., s.612.

⁹⁶ Vatansever, a.g.m., s.1507.

⁹⁷ Fırat, a.g.e., s.612.

⁹⁸ Fırat, a.g.e., s.719.

⁹⁹ Bozkurt ve Demirel, a.g.e., s.24.

¹⁰⁰ Keser, a.g.e., s.42-43.

Böylece, Zürih, Londra ve İttifak Antlaşmalarının sonunda Kıbrıs Adası, İngiltere egemenliğinden çıkararak bağımsızlığına kavuşmuş, Yunanistan'a ilthakı önlemiş, Türk askeri 1571 yılından sonra ikinci defa Adaya ayak basmış, Türkiye'nin Ada ile hukuki ve fiili bağlarının birleştirilmesi sağlanmıştır.¹⁰¹

1.5. 1960-1974 Yılları Arasında Yaşanan Gelişmeler

Kıbrıs sorunu, 1960 antlaşmalarıyla geçici olarak çözüme kavuştu, ancak Rumlar sorun çıkarmakta ve anayasayı tam olarak uygulamamakta kararlıydılar. Rum lideri Makarios, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Enosise giden yolda bir basamak olarak görmüş ve bu yönde çalışmalarına başlamıştır.¹⁰² Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanından sonra vergilerin toplanması, silahlı kuvvetlerin oluşturulması, kamu hizmetlerine katılım oranının saptanması ve ayrı belediyelerin sınırlarının belirlenmesi konularında ilk anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır.¹⁰³ Yaşanan anlaşmazlıklar sonrasında Makarios, mevcut anayasa ile devlete işlerlik kazandırmanın mümkün olmadığını söyleyerek, anayasada değişiklik istemeye başlamıştır. Fazıl Küçük, Makarios'un anayasaya aykırı davranarak kendi veto yetkisini kısıtlamaya çalıştığından yakınıyordu. Makarios, istikrarsız koalisyon hükümetleriyle yönetilmekte olan, ordu içinde huzursuzluğun yaşandığı ve Küba Füze Bunalımı sonrasında dış politikada sıkıntı yaşayan Türkiye'yi zorlayarak 22-26 Kasım 1962 tarihleri arasında Ankara'yı ziyaret etmiştir. Ziyaretten istediği sonucu alamamıştır. Başbakan İsmet İnönü'nün Makarios'a cevabı açık ve sert olmuştur: "*Türkiye, Kıbrıs anayasasının tek taraflı olarak değiştirilmesini asla onaylamayacaktır*".¹⁰⁴

Türkiye'nin net tutumuna rağmen Makarios 30 Kasım 1963 tarihinde anayasada şu değişiklikleri istediğini açıklamıştır:

1. Ordunun miktarı, Anayasa'ya göre değil özel bir yasaya göre düzenlenmelidir
2. Cumhurbaşkanı ve yardımcısının veto hakkı kaldırılmalıdır
3. Adalet mekanizması tek elde birleştirilmelidir

¹⁰¹ Çopur, a.g.e., s.40.

¹⁰² Vatansever, a.g.m., s.1512.

¹⁰³ Suat Özdağ, **Tarih Çalışmalarına Kaynak Olarak Son Posta Ve Yeni İstanbul Gazetelerinde Kıbrıs Sorunu (1954- 1974)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Başkanlığı, Van, 2009, s.33.

¹⁰⁴ Fırat, a.g.e., s.722.

4. Polis, jandarma teşkilatları birleştirilmelidir
5. Memurların sayısı nüfus oranlarına göre belirlenmelidir
6. Amme hizmeti komisyonlarında onda üç oranı (yedi Rum üye, üç Türk üye) oranı beşte bir olmalıdır
7. Rumların ve Türklerin ayrı ayrı kurdukları belediyeler birleştirilmelidir
8. Rum Cemaat Meclisi lağvedilmeli ve sadece Türk Cemaat Meclisi bırakılmalıdır
9. Temsilciler Meclisi Başkan ve Yardımcısı, milletvekilleri tarafından seçilmelidir.¹⁰⁵
10. Cumhurbaşkanı'nın yokluğunda yardımcısının ona vekâlet edebilmesi
11. Temsilciler Meclisi Başkanının yokluğunda Yardımcısının ona vekâlet edebilmesi
12. Bazı kanunlar için anayasada belirtilen Rum ve Türk temsilcilerinin ayrı ayrı çoğunluğu gereğinin kaldırılması
13. Kamu hizmetleri Komisyonu'nun basit çoğunlukla karar alması¹⁰⁶

Değiştirilmek istenen hükümlerin çoğu, Türklere özgü haklar ve koruma önlemleri ile ilgili idi. Üstelik bunlar, Anayasa'nın değişmezlik güvencesi altında idi.¹⁰⁷ Makarios'un değiştirilmesini istediği Anayasadaki 13 madde, Kıbrıs Türklerini azınlık statüsüne düşürmekte idi.¹⁰⁸ Makarios'un anayasa değişikliği konusunda dönemin Kıbrıs Büyükelçisi Ercüment Yavuzalp'in Kıbrıs Cumhurbaşkanı Fazıl Küçük ile yaptığı konuşmada, Rumların, Londra ve Zürih Antlaşmalarına göre yapılmış olan anayasadan memnun olmadıklarını, bunu değiştirmek için silahlı harekâta hazırlandıklarını, yaptıkları anayasa değişikliği teklifinin de esasında, Türk tarafını uzlaşmaz olarak göstermek için siyasi zemin hazırlığına yönelik olduğunu; önerileri kabul edilse bile, Rum hedeflerinin değişmeyeceğinin bilindiğini söylemiştir. Ancak Küçük'e göre, bu durumda Türkiye derhal müdahaleye hazırsa, Makarios'un tekliflerinin hemen reddedilmesi doğru olacaktır. Fakat öneriler reddedildikten sonra çıkması olası olaylara anında müdahale için hazırlıklar yeterli değilse, teklifler hemen reddilmeyip, hazırlık yapmak için zaman kazanılması yoluna gidilmeliydi. Neticede Türkiye teklifi açık bir şekilde reddetmişti. Rumlar

¹⁰⁵ Gülen, a.g.m., s.396.

¹⁰⁶ T.C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, a.g.e., s.34-35.

¹⁰⁷ Ertuna, a.g.m., s.43.

¹⁰⁸ Çay, a.g.e., s.51.

tekliflerinin reddedildiğini Ankara radyosundan öğrenmişler, akabinde saldırılara başlamıştır. Müdahaleye henüz hazır olmadığı anlaşılan Türkiye ise harekete geçememiştir. Gerekli müdahalenin anında yapılamamış olması Rumları gittikçe küstahlaştırmıştır.¹⁰⁹

Makarios, Türkiye'nin Anayasa değişikliği teklifini kabul etmeyeceğini doğal olarak hesaplamış ve planlarını buna göre hazırlamıştı. Politik sahada Türkiye tarafından desteklenmeyeceğini bildiği için, bu defa Türkleri 6 saat içinde imha ettirip Kıbrıs'ı ele geçirmek üzere hazırladığı Akritas planını¹¹⁰ tatbik mevkiine koymaya karar vermişti.¹¹¹ Başta Makarios olmak üzere, Temsilciler Meclisi Başkanı G. Klerides, Yunanistan İçişleri Bakanı P. Yorgacis ve meşhur EOKA'cı Nikos Sampson'un hazırladıkları plan 21 Aralık gecesi uygulamaya konmuştur.¹¹² Tarihe "Kanlı Noel" olarak geçecek olan saldırılara,¹¹³ 21 Aralık 1963 gecesi Lefkoşa'nın Rum kesiminde sivil bir grup Türk'e saldırılması ve iki Türk'ün öldürülmesiyle başlanmıştır.¹¹⁴

Rum terörü, 24 Aralık 1963'te, 24 Türk'ün canını almıştır. Rum saldırıları kadın, çocuk çocuk demeden sürmüştü ve toplu ölümlerle neticelenmiştir. Bu gelişme üzerine Türk jetleri, 25 Aralık günü Lefkoşe semalarında uçmuşlardır. Adada bulunan 650 kişilik Türk askerî birliği de karargâhından çıkarak, Lefkoşe'deki Türk kesimini korumaya almıştır. Rumlar, Ada'nın her tarafında Türklere yönelik saldırılara girişmiş ve Türkleri kendi bölgelerine hapsedmiştir. Bu olaylar sırasında binlerce Türk evini terk etmek zorunda kalmıştır.¹¹⁵ Çatışmalar 31 Aralık'a kadar devam etmiştir. Türk askeri güçlerin Lefkoşe Gönyeli hattın koruma altına almaya başladıktan sonra, Rumların bu bölgeye girişi engellenmiştir. Böylece, Kıbrıs'ta fiilen iki ayrı yönetimin kurulmasının başlangıcı olarak Lefkoşa'yı iki bölgeye ayıran Yeşil Hat ortaya çıkmıştır.¹¹⁶ Adada bulunan ve garantör

¹⁰⁹ Ercüment Yavuzalp, **Kıbrıs Yangınında Büyükelçilik 1967-1970**, Haziran, 1993, s.19-20.

¹¹⁰ Akritas Planı: Rum liderliğindeki Kıbrıs Cumhuriyeti yıkma girişimi AKRİTAS adlı bir plan uyarınca gerçekleştirildi. 21 Nisan 1966 tarihli Patris Gazetesi'nde yayınlanan bu plana göre Kıbrıs'taki Türk halkı ani bir saldırı ile tümüyle yok edilecek ve Ada Yunanistan'a bağlanacaktı. Bu planın hazırlayıcıları arasında AKRİTAS kod adlı İçişleri Bakanı Yorgacis, Cumhurbaşkanı Makarios, Meclis Başkanı Klerides gibi isimler de bulunmaktaydı. Bkz., Kemal Akmaral, **Kıbrıs Türkü'nün İmhayı Hedefleyen Akritas Planı Ve Annan'a Dek Uzanan Planlar Süreciyle Kıbrıs**, İstanbul, 2004, s.157.

¹¹¹ Alasya, a.g.m., s.396.

¹¹² Alasya, a.g.m., s.396.

¹¹³ Vatansever, a.g.m., s.1513.

¹¹⁴ Akmaral, a.g.e., s.116.

¹¹⁵ Güler, a.g.m., s.107-108.

¹¹⁶ Fırat, a.g.e., s.723.

devlet sıfatındaki İngiliz birliklerinin olaylara seyirci kalması üzerine Türk kesimi lideri Fazıl Küçük, Başbakan İsmet İnönü'ye telgraf çekerek, Türkiye'nin garantör devlet sıfatını kullanmasını ve Ada'ya müdahale etmesini istemiştir.¹¹⁷

Ayrıca İngiltere'nin teklifi üzerine Türkiye, Yunanistan ile Türk ve Rum toplumlarının temsilcileriyle 15 Ocak 1964'te Londra'da bir konferansta bir araya gelmişlerdi. Düzenlenen konferans 21 Ocak 1964'de bir sonuç alınmadan dağılmıştı. Kıbrıs Cumhuriyeti'ni oluşturan bütün yasal ve anayasal kurumlar ortadan kalkmış, Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen son bulmuştu. Çünkü Rum yönetimi silâh zoru ile bu kurumları ya ortadan kaldırmış, ya da işlemez duruma getirmişti. Makarios 1960 Antlaşmalarını, tek yanlı olarak feshettiğini açıklamıştı.¹¹⁸

Bu gelişmeler üzerine 13 Şubat 1964'te Türkiye Güvenlik Konseyine başvurmuştur.¹¹⁹ 17 Şubat akşamı saat 22: 00 da yapılan birkaç dakikalık oturumdan sonra Güvenlik Konseyi'nin 24 saatlik erteleme kararı vermesi üzerine, bu zamanı değerlendirmek maksadıyla bütün delegasyonlarda ve bilhassa genel sekreter U-Thant'da hummalı bir faaliyet göze çarpmıştır. U-Thant'ın konsey toplantısına hazırlık mahiyetindeki bu temas ve gayretleri başlıca iki noktada toplanmıştır. Bunlar: Kıbrıs'a bir Milletler arası kuvvet göndererek bir an evvel asayişin temini suretiyle gerginliğin yok edilmesi, tarafsız arabulucuların yol göstermesiyle Kıbrıs anlaşmazlığına nihai çözümlerin araştırılmasıdır.¹²⁰ 4 Mart'ta ise Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kıbrıs ile ilgili bir karar almıştır. Bu kararda, Kıbrıs'ta durumu kötüleştirecek davranışlardan kaçınılması, barışın korunması, bu amaçla bir Birleşmiş Milletler Barış Gücü kurulması ve bir arabulucunun tayini istenirken "*Kıbrıs Hükümetinden şiddet ve kan dökülmesini önleyecek her türlü tedbiri alması*" talep edilmiştir. Bir iyi niyetin veya ihmalin sonucu olarak bu maddeyi içeren karara Türkiye de oy vermiştir.¹²¹ 4 Mart 1964'te alınan kararla birlikte BM Barış gücü ordusu kurulmaya başlanmıştır. BM Barış Gücü Ordusuna asker verecek olan ülkeler hazırlıklarını sürdürürken, Rum Liderliği, Barış Gücü askerleri Ada'ya gelmeden önce mümkün olduğu kadar çok Türk köyünü ele geçirmek için Mart ayı

¹¹⁷ Güler, a.g.m., s.107-108.

¹¹⁸ Açıkseç ve Cankut, a.g.m., s.1250-1251.

¹¹⁹ Akmaral, a.g.e., s.122.

¹²⁰ B.C.A, 030-01_71-452-4.

¹²¹ Akmaral, a.g.e., s.122.

boyunca saldırılarını sürdürmüştür.¹²² Türkiye, ABD ve İngiltere'ye birer nota göndererek her an Ada'ya çıkartma yapacağını hatırlatmıştır. 16 Mart 1964 tarihinde TBMM, hükümete, gerektiğinde Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunma yetkisi vermiştir.¹²³ 17 Mart 1964 tarihinde Barış Gücü'nün (UNFICYP) (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus/BM Kıbrıs Barış Koruma Gücü) kurulması tamamlanmıştır. 24 Mart'ta Sakari Tuomioja arabulucu olarak atanmış, 27 Mart'ta BM Barış Gücü göreve başlamıştır.¹²⁴

Diğer yandan Kıbrıs'taki BM Barış Gücü'nün görev yapmasını çeşitli vesilelerle engelleyen Rum temsilciler Meclisi, Mayıs ayındaki son birleşiminde "Milli Muhafız Alayı" kurulmasına karar vermiştir.¹²⁵ Makarios Temsilciler Meclisi'nden Rum milletvekillerinin oyları ile anayasaya aykırı olarak bir kanun geçirmiştir. Kanuna göre 18 50 yaş arasındaki bütün Kıbrıslı Rumlar, kurulan Rum Milli Muhafız Ordusu'nda(RMMO) mecburi askerlik yapacaklardı. Makarios, bir Türk müdahalesine karşı güçlü bir Rum ordusu kurmaya çalışmıştır.¹²⁶ Kıbrıs Rum Temsilciler Meclisi'nin bu kararından sonra Türkiye, Kıbrıs'a müdahaleye karar vermiştir. Türkiye kararını Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, 5 Haziran 1964'te yaptığı açıklamada şu şekilde dile getirmiştir: "*Eğer Rumlar hareketlerine devam ederlerse, günün birinde Kıbrıs'a gitmemiz mukadderdir. Zannediyorlar ki, anayasayı ihlale devam ederler, kaçırdıkları Türkleri gizli yerlere götürüp öldürürler, bunu biz lakaydı ile karşılayacağız. Böyle zannederlerse fevkalade yanılırlar.*" Feridun Cemal Erkin, bu sözleriyle Türkiye'nin kesin tavrını dünya kamuoyuna açıklamak ihtiyacını duymuştur.¹²⁷

Başbakan İsmet İnönü ise TBMM'de yaptığı açıklamada: "*Kıbrıs bizim milli davamızdır. Bu dava milletimizin şeref ve haysiyetinin gerektiği şekilde neticelenmelidir. Bunun aksi bir hal çaresine bizi razı etmeye hiç kimsenin gücü yetmeyecektir. Topraklarına bağlılıklarını kanlarıyla ispat etmiş olan Kıbrıslı Türkler, vatanları olan yerlerinde bütün haklarına sahip olacaklar, hür ve güven içinde yaşayacaklardır. Bunu temin etmek Türkiye için bir şereftir.*" demiştir.¹²⁸

¹²² Sabahattin İsmail, **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, birinci baskı, İstanbul, Ağustos 1998, s.89.

¹²³ Fırat, a.g.e., s.725.

¹²⁴ İsmail, a.g.e., s.89.

¹²⁵ Çay, a.g.e., s.78.

¹²⁶ Turgut Özakman, **Çılgın Türkler Kıbrıs**, Ankara, Mart 2012, s.213.

¹²⁷ Çay, a.g.e., s.78.

¹²⁸ Çopur, a.g.e., s.66.

1.5.1. Johnson Mektubu

1964’de yaz aylarında Rumların savunmasız Türk köylerine yeniden saldırısı üzerine Türkiye Garanti Antlaşmasına dayanarak müdahaleye karar vermiştir.¹²⁹ 5 Haziran 1964 Cuma sabahı asker taşıyan gemiler, donanmanın korunmasında Mersin limanından hareket etmiştir.¹³⁰

Johnson, Türkiye’nin yapma kararı aldığı askeri müdahaleyi Büyükelçi Raymond Hare ve Türk Dışişleri Bakanlığından duyunca oldukça endişelenmiştir. ABD Başkanı Johnson 5 Haziran 1964’te İsmet İnönü’ye gayet sert bir mektup göndermiştir.¹³¹ Mektubunda, Kıbrıs’a askeri müdahale kararı alınmadan önce, Türkiye’nin uzun yıllar müttefiki olan Amerika ile istişareye gidilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Johnson, 1960 Garanti antlaşmasında yer alan madde itibariyle Türkiye’nin böyle bir karar almasının yasal olduğunu fakat antlaşmasının teminatçı devletler arasında istişareyi gerektiğini belirterek tek taraflı karar alınmasını yanlış bulmuştur. NATO üyesi devletlerin çatışmaya girmesi mümkün olmadığını, Türkiye ile Yunanistan’dan beklenen hareketin her şeyi bir kenara bırakıp anlaşmaya varması gerektiğini vurgulamıştır. Johnson mektupta, Türkiye’nin Kıbrıs’a müdahalesinde Sovyetler Birliğinin de olaya doğrudan dâhil olması sonucunu doğuracağını, NATO müttefiki devletlerarasında Türkiye’nin Sovyetler Birliği ile karşı karşıya kalmasında olası bir durum söz konusu olduğunda Türkiye’ye yardım hususunda herhangi bir görüşme yapılmadığını da söylemiştir.

Ada’da bulunan Birleşmiş Milletler barış gücünün, eğer Türkiye Ada’ya tek taraflı müdahale ederse gereken en sert şekilde cevap verecekleri bilgisini de paylaşmıştır. Mektupta müdahale halinde Temmuz 1947’de Amerika ile imzalanan anlaşmanın geçerliliğinin kalmayacağı belirterek Türkiye’ye verilmiş silahların kullanılmayacağını hatırlatmıştır. Johnson, Kıbrıs’ta barış ve huzurun sağlanması için en uygun kararın alınmasını istemiştir. Aynı zamanda Türkiye’nin Ada’ya müdahalesinden bir an önce vazgeçmesi istenerek daha detaylı görüşme yapmak için Başbakan İsmet İnönü Amerika’ya çağırılmıştır.¹³²

¹²⁹ Üçler, a.g.e., s.17.

¹³⁰ Özakman, a.g.e., s.215.

¹³¹ Erim, a.g.e., s.303.

¹³² “Johnson Mektubu” (13 Ocak 1966), **Hürriyet Gazetesi**, s.1,7.

Aynı gün NATO Başkomutanı Orgeneral Lemintzer, ABD'den aldığı emirle Ankara'ya gelmiştir. O da Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay'a verdiği sert bir nota ile “ *Herhangi bir savaş harekâtı'ndan kesinlikle kaçınmasını*” istemiştir. Neticede Harekat durdurulmuş, subay ve askerler hayal kırıklığına, uğramışlardır.¹³³

İsmet İnönü, Johnson'un bu mektubunu 13 Haziran'da cevaplandırmıştır. Mektubun Türkiye'de hayal kırıklığı yarattığını vurgulayarak Kıbrıs Rum liderliği ile Yunanistan'ın antlaşmaları çiğnemesini ve Türk haklarını gasp etmesini, ABD'nin görmezlikten geldiğini hatırlatmıştır.¹³⁴ Washington davetini kabul eden İsmet İnönü Kıbrıs uyuşmazlığına çözüm arayışları çerçevesinde Washington'da, Johnson ve Dışişleri Bakanlığı yetkilileri arasında 22/23 Haziran 1964 tarihlerinde görüşmeler yapılmıştır. Washington'a Yunanistan Başbakanı Papandreu da davet edilmiştir. Johnson her iki ülke Başbakanları ile ayrı ayrı görüşmüştür. İsmet İnönü görüşmeleri olumlu olarak değerlendirmiştir.¹³⁵

1.5.2. Cenevre Konferansı ve Acheson Planları

ABD, müttefikleri arasında Kıbrıs sorununa ilişkin görüşmelerin başlaması için tarafları tatmin edecek bir yöntem bulmuştur. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere BM arabulucusu Tuomioja'nın nezaretinde ve eski ABD Dışişleri Bakanı Dean Acheson'un arabuluculuğunda Cenevre'de bir araya gelmeleri kararlaştırılmıştır. Görüşmelere davet edilen Kıbrıs Hükümeti teklifi reddetmiştir. 9 Temmuz 1964 tarihinde başlayan Cenevre görüşmelerine, Türk heyetine Nihat Erim, Yunan heyetine de Nicolareisis başkanlık etmiştir.¹³⁶ 15 Temmuz 1964'te sunulan planın içeriği şu şekildedir: Karpas'ta Ada yüzölçümünün yüzde 5'ini oluşturan bir bölge üs olarak Türkiye'ye verilecekti. Türkiye buna karşılık Enosis'i kabul edecekti. Kıbrıs 6 yerel yönetime ayrılacak, bunlardan 2'si Türk denetimine bırakılacaktı. Enosis'e karşılık Meis Adası Türkiye'ye verilecekti. Kıbrıslı Türklere azınlık hakları tanınacaktı. Makarios, planı “Enosis'i şartsız olarak öngörmediği için reddetmiştir. Yunanistan ise sunduğu karşı tekliflerde El-Greco burnunda

¹³³ Özakman, a.g.e., s.215-216.

¹³⁴ Çay, a.g.e., s.79.

¹³⁵ Ahmet Aydoğdu, **Kıbrıs Sorunu Çözüm Arayışları “Annan Planı ve Referandum Süreci”**, Ankara, 2005, s.69.

¹³⁶ Fırat, a.g.e., s.728.

32 km²'lik bir alanı üs olarak 25-30 yıllığına Türkiye'ye vermeyi ve Türklere Azınlık haklarını önermiştir. Türkiye ise bunu reddetmiştir.¹³⁷

Plan, hem “taksim” hem de “Enosis” isteklerine yanıt veren, Türkiye'nin güvenlik kaygılarını gideren, Adayı dolaylı olarak NATO'nun denetimine sokan ve Doğu Akdeniz'i Batı'nın çıkarları açısından güvenli hale getiren bir nitelikteydi. Ancak plan, Yunanistan'ın Kıbrıs üzerinde bir baskı ögesi değil, Kıbrıs'ın Yunanistan üzerinde bir baskı ögesi haline dönüştüğü, ulusal ve uluslararası gücü giderek artan Makarios'un kendi rızası dışında bir çözümü kabul etmeyeceği gerçeklerini göz ardı etmişti. Makarios, planın gizli bir “taksim” olduğunu düşünmekteydi. Nitekim Makarios, 12 Ağustos 1964 tarihinde planı resmen reddetmiştir, dolayısıyla Yunanistan'ın plana karşı yanıtı da olumsuz olmuştur.¹³⁸

1.5.3. Erenköy Saldırıları

Kıbrıs'ta yaşayan iki toplum Mart 1964 den başlayarak sürekli silahlanmışlar ve çıkabilecek bir çatışmaya kendilerini hazırlamışlardır. İlk çatışma TMT'nin denetiminde olan Erenköy Mansura bölgesinde patlak vermiştir. Kıbrıs Hükümeti, Kıbrıslı Türklere Anadolu'dan gönderilen silahların Erenköy limanından geldiğini düşünmüş ve bölgede yaşayan Kıbrıslı Türklerin denizle olan bağlantılarını kesmek istemiştir. Grivas komutasında Rum askerlerinin saldırısına TMT üyelerinin ateşle karşılık vermeleri üzerine çatışmalar başlamıştır.¹³⁹ Rumlar, TMT mensuplarını etkisiz hale getireceklerinden emin olduklarını göstermek için radyo ve televizyon ekiplerini bile harekât sahasına getirmişlerdir. Bu durum karşısında 500 kadar yükseköğrenim görmekte olan Kıbrıslı genç, vatanlarını savunmak üzere tahsillerini yarıda bırakarak Erenköy'e çıkmış ve Erenköy direnişine katılmışlardır. Kıbrıs Türk Yönetimi, BM Barış Gücü Komutanı General Timaya'nın dikkatini çekmiş fakat Makarios'un sözde tatbikat yapacağız ifadesine inanmış bulunan General Timaya'nın gözleri önünde 6 Ağustos 1964'te Rum-Yunan askeri birlikleri denizden ve karadan saldırıya geçmişlerdir. Mücahitler, Erenköy'ü ağır şartlar

¹³⁷ İsmail, a.g.e., s.105.

¹³⁸ Bülent Şener, “1963-1964 Kıbrıs Krizi: Türk Dış Politikası Tarihinde Askerî, Siyasal Ve Hukuksal Boyutlarıyla Bir Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması”, **Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı**, (205), (2013), s.23.

¹³⁹ Fırat, a.g.e., s.729.

altında savunmuş, teslim olmamış ve 9 Ağustos 1964 günü Türk Hava Kuvvetleri jetlerinin müdahalesi ile Makarios, ateş kesmeye mecbur kalmıştır.¹⁴⁰

Bununla beraber Hava Harekâtı'nda üzücü bir olay yaşanmıştır. Rumların masum Türk Köylerine karşı hunharca giriştiği tecavüze karşı, Türk Hava Kuvvetlerinin Harekâtı'nda görev alan ve 8 Ağustos'ta Kıbrıs'ın kuzey batısında, Mansura ve Erenköy bölgesinde Rum uçaksavarıyla düşürülen, paraşütle atlayarak yaralı olarak kurtulan jet uçağımızın pilotu Yüzbaşı Cengiz Topel, Lefkoşa'daki Rum hastanesine kaldırılmıştır. Rumlar tarafından esir edilen Topel işkence ile şehit edilmiştir.¹⁴¹

Sovyetler Birliği, ülkesinde komünist AKEL partisinin faaliyetlerine izin veren ve Doğu Akdeniz'de bağlantısız bir dış politika ile yürütmeye çalışan Makarios liderliğindeki bir Kıbrıs'ın varlığını kabul etmiştir. Kıbrıs Politikasını iki temel üzerine yürütmüştür. Makarios'u destekleyerek bölgeyi NATO'nun mutlak denetiminden kurtarmak ve NATO'nun güneydoğu kanadında ortaya çıkan boşluktan faydalanarak Türkiye ve Yunanistan'la ilişkilerini geliştirmek. Sovyetler Birliğinin bu politikası 30 Ekim -6 Kasım 1964'te Dışişleri Bakanı Erkin'in Moskova ziyareti sonrasında, Makarios'a verilen desteğin çekilmesi ve Ada'da iki toplumun varlığını, dolayısıyla federasyonu kabul eden bir tezi savunmaya başlamasıyla değişmiştir.¹⁴²

Bağlantısızlar ise bu süreçte Makarios'un yanında yer alarak BM'de yapılan oylamalarda Yunanistan ve Kıbrıs lehine hareket etmişlerdi.¹⁴³

1.5.4. Galo Plaza Raporu ve BM Genel Kurul Kararı

Birleşmiş Milletler Genel sekreterliğinin atamış olduğu ilk arabulucu Finlandiyalı Tuomioja'nın öldükten sonra yerine Ekvatorlu Galo Plaza geçmiştir.¹⁴⁴ Galo Plaza 26 Mart 1965 tarihinde Genel Sekretere verdiği raporda özetle, 1963-64 olaylarının eski duruma

¹⁴⁰ Ali Özkan, "Enosis, Kanlı Noel Olayı Ve Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs Sorununda Türkiye'ye Arnavutluk Desteği", *International Journal of Social Science*, (6) / 2, 765-796, (2013), s.784.

¹⁴¹ Çopur, a.g.e., s.73.

¹⁴² Fırat, a.g.e., s.729-731.

¹⁴³ Elem Eyrice Tepeciklioğlu, "Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri", *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, (1)/ 2, (2012), s.73.

¹⁴⁴ Ertuna, a.g.m., s.46.

dönülmesini imkânsız kıldığını söyleyerek, Zürih ve Londra Anlaşmalarının ve Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının artık geçerli olmadığını ilan ediyor, diğer bir deyimle Makarios'un iddia ve taleplerini aynen kabullenerek, Kıbrıs Türk toplumunu bir azınlık haline düşürmeyi öngörüyordu. Ayrıca, Ada'nın askerden arınmasını talep ederek, Garanti Anlaşmasını da yok etmek niyetindeydi.¹⁴⁵ Türkiye Plaza raporunu Nisan 1965'te reddetmiştir.¹⁴⁶

Plaza raporu BM Genel Kurulunda ele alınmış, 5 olumsuz, 54 çekimser oya karşılık 47 oyla kabul edilmiştir. Böylece, BM Genel Kurulu Kıbrıs'ın tam egemen bir devlet olduğunu belirterek müdahaleye karşı çıkmıştır. Tümüyle Makarios'un görüşlerini içeren bu karar BM'nin, Türkiye ve Kıbrıslı Türkler açısından en olumsuz kararı olarak tarihe geçmiştir.¹⁴⁷

1965 ve 1966 yıllarında Ada'da nispi bir sükûnet hüküm sürmüştür. EOKA'nın ufak tefek saldırıları devam etmiştir. İki toplum arasındaki küçük çatışmalar yaşanmıştır. Bu arada uluslararası alanda Kıbrıs'la ilgili yoğun diplomatik girişimler aralıksız bir şekilde devam etmiştir.¹⁴⁸

1.5.5. 1967 Kıbrıs Olayları

1967, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kaderinde önemli bir yıl olmuştur. 1967'de meydana gelen olaylar Kıbrıs Cumhuriyeti'nin çöküşüne ve Adada özerk bir Türk yönetiminin kurulmasına yol açmıştır.¹⁴⁹ 21 Nisan 1967'de Yunanistan'da ihtilal yapılmıştır. Siyasi faaliyetler yasaklanmış ve Atina'da örfi idare hâkim olmuştur.¹⁵⁰ İktidara el koyan Albaylar Cuntası yeni siyasetini ortaya koymuştur. Türklere azınlık hakları tanıyan ve Enosis'e giden siyasetten ayrılmayan bir politika izleyeceklerini açıklamışlardır.¹⁵¹ Türklerin baskısı sonucunda Ada'dan çıkarılan Grivas 1971 yılında Ada'ya dönmüştür.¹⁵²

¹⁴⁵ Umut Arık, "Kıbrıs Krizi", *Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2011), s.9.

¹⁴⁶ Ertuna, a.g.m., s.47 .

¹⁴⁷ Fırat, a.g.e., s.734.

¹⁴⁸ Aydın Olgun, *Kıbrıs Gerçeği 1931-1990*, Kastaş Yayınevi, 1999, s.27.

¹⁴⁹ Olgun, a.g.e., s.27-28.

¹⁵⁰ Rauf R. Denктаş, *Rauf Denктаş'ın Hatıraları (1964-1974)*, cilt 4, İstanbul, Boğaziçi yayınları, Nisan 1997, s.120.

¹⁵¹ Denктаş, a.g.e., s.126.

¹⁵² Ertuna, a.g.m., s.48.

Grivas'ın EOKA-B'nin başına geçmesine, o zamanlara kadar Makarios yanlısı bir tutum takip eden ve hatta Aspida yeraltı teşkilatını açıklayan Nikos Sampson, Grivas'a destek olmaya başlamıştır.¹⁵³

Ada'ya giren Grivas ve EOKA'cılar ile bazı Yunan cuntası mensupları da artık harekete geçilmesi taraftarı idiler. Tam olarak harekete geçmeden 1973'ün sonlarında Grivas ölmüştür. Atina'da eski Papadopoulos cuntası da, başka bir cunta tarafından devrilmiştir ve Gizikis başa geçmiştir.¹⁵⁴

Yunanistan'da yaşanan askeri darbeden sonra yöneticiler, Kıbrıs konusunda bir anlaşmaya gidilmesi gerektiğini belirterek, Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel ile görüşme yollarını aramışlardır. Yunanistan Başbakanı Kollias ile Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel 9 Eylül 1967'de Keşan'da buluştuktan sonra görüşmelere Dedeoğaç'ta devam etmişlerdir. Görüşme sırasında Kollias'ın Enosis'ten söz etmesi görüşmelerin kesilmesine neden olmuştur.¹⁵⁵

Bu olaylar yaşanırken Türk Cemaat Meclisi Başkanı Rauf Denктаş, yanında Nejat Konuk ve Erol İbrahim ile birlikte Kıbrıs sahillerinde karaya çıkışları sırasında Rum Polisi ve Askerleri tarafından yakalanmışlardır.¹⁵⁶ Bu olay bütün dünyada ve özellikle Türkiye'de büyük yankı uyandırmıştır. Rauf Denктаş ve arkadaşları ise görüşmeler sonrasında Türkiye'ye iade edilmişlerdir.¹⁵⁷

İlerleyen günlerde EOKA saldırıları şiddetlenmiştir. 2 Kasım 1967 tarihinde Magosa'ya aniden saldıran Rum Kuvvetleri geri püskürtülmüştür.¹⁵⁸ 15 Kasım 1967 tarihinde Grivas liderliğindeki Rum-Yunan ordusu Geçitkale ve Boğaziçi köylerine saldırmıştır. Rum kuvvetleri sert çarpışmalar sonrasında köylere girmeyi başarmıştır. BM Barış Gücü askerlerinin gözleri önünde 28 kişiyi öldüren, insanları canlı canlı yakan, köyleri yağmalayan Rum Yunan kuvvetleri Türkiye'nin çok sert tepkisiyle

¹⁵³ Çay, a.g.e., s.92.

¹⁵⁴ Üçler, a.g.e., s.18-19.

¹⁵⁵ Olgun, a.g.e., s.28.

¹⁵⁶ Denктаş, a.g.e., s.390.

¹⁵⁷ Olgun, a.g.e., s.28.

¹⁵⁸ Akmaral, a.g.e., s. 125.

karşılaşmıştır.¹⁵⁹ TBMM 17 Kasım 1967 tarihinde 18 saat süren gizli toplantısında hükümete Kıbrıs ile ilgili olarak çıkacak her türlü olayda Türk Silahlı Kuvvetlerini kullanma ve yabancı ülkelere gönderme yetkisini vermiştir.¹⁶⁰ TBMM’de alınan kararın akabinde İskenderun’da Türk donanması çıkarma hazırlıklarına başlamıştır. Diplomatik temaslarını da sürdüren Türk Hükümeti, 17 Kasım’da Yunan Hükümeti ile “dost ve müttefik” hükümetlere, Türkiye’nin çıkartma kararını bildirmiştir. Türkiye çıkartmanın durdurulması için, “ 20 bin Yunan askerinin derhal Ada’yı terk etmesi, Grivas’ın Kıbrıs’tan çıkarılması, can ve mal kaybı için tazminat verilmesi ve Türk bölgelerinin ihlal edilmemesini” şart koşmuştur.¹⁶¹ 29 Kasım 1967 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında anlaşma sağlanmıştır. Bu anlaşma ile Yunanistan Hükümeti Grivas’ı Kıbrıs’tan çıkarmış ayrıca Ada’ya gizlice soktuğu 20.000 civarındaki askerini de çekmeye başlamıştır. Böylelikle 1964’ten sonra ikinci Türk-Yunan savaş tehlikesi de atlatılmıştır.¹⁶²

Öte yandan 28 Aralık 1967’de “Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi” kurulmuştur.¹⁶³ Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi’nin Başkanı Fazıl Küçük, Yardımcısı ise Rauf Denktaş olmuştur. 13 Nisan 1968 tarihinde Rauf Denktaş yasal yollardan Ada’ya gelerek görevine başlamıştır.¹⁶⁴ Geçici Türk Yönetimi 5 Temmuz 1970’te yapılan seçimlerden sonra “Kıbrıs Türk Yönetimi” ismini almıştır.¹⁶⁵ Bu yapılanmayla Türk toplumunun yasama, yürütme ve yargı işleri düzenlenmiş ve federe bir devlet teşkilatı oluşturulmuştur. Yönetimin başına ilk olarak Fazıl Küçük getirilmiştir. 1973 yılında seçimler yapılarak yönetim yenilenmiştir. Yeni başkan Rauf Denktaş seçilmiştir.¹⁶⁶

1.6. Kıbrıs Barış Harekâtı

1.6.1 Barış Harekâtını Hazırlayan Koşullar

21 Nisan 1967’de Yunanistan’daki askeri darbeden sonra Makarios’un Kral taraftarı olması nedeniyle cunta ile arası açılmıştır. Makarios Enosis’in uzak bir hedef

¹⁵⁹ İsmail, a.g.e., s.114.

¹⁶⁰ Çopur, a.g.e., s.82.

¹⁶¹ Çay, a.g.e., s.85.

¹⁶² Çopur, a.g.e., s.83-85.

¹⁶³ T.C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, a.g.e., s.38.

¹⁶⁴ Fırat, a.g.e., s.738.

¹⁶⁵ Olgun, a.g.e., s.30.

¹⁶⁶ Vatanserver, a.g.m., s.1514-1515.

olduğunu düşünerek uzun vadeli bir mücadele taktiği benimsemiştir. Diğer taraftan cunta ise bir an önce Enosis'i gerçekleştirerek Yunanistan'daki durumunu güçlendirmek istemiştir. Bu nedenle Yunanistan'daki cunta yönetimi Makarios'a karşı bazı suikast planları hazırladıysa da başarılı olamamıştır.¹⁶⁷

Öte yandan Ortadoğu, Altı Gün Savaşı'ndan sonra iki bloklu uluslararası sistemde ABD açısından istikrarsız bir bölge olarak görülmeye başlanmıştır.1967'den beri bölgede Sovyet Rusya'nın etkinliği artmaya başlamıştır. ABD açısından yaşanan bu gelişmeler Türkiye ile Yunanistan'ın önemini artırmıştır. Ancak iki ülke arasında yaşanan Kıbrıs sorunu sebebiyle NATO'nun Güneydoğu kanadı zayıflamaktaydı. Aynı zamanda Makarios'un denetimi altında bir Kıbrıs, NATO'nun çıkarları açısından tehlike yaratmıştır. Türkiye ile Yunanistan'ı karşı karşıya getirmeyecek bir durum, ABD tarafından olumlu karşılanmış olacaktı.¹⁶⁸

Makarios'un uzun vadeli Enosis planına karşılık Enosis konusunda askeri kısa yolu tercih edenler, EOKA'yı canlandırarak EOKA-B adlı cunta destekli ve Yunanistan tarafından yönetilen gizli bir örgüt kurmuşlardır.¹⁶⁹

Yunan Alayı Komutanı tarafından EOKA-B'ye çok sayıda silah ve mayın desteği sağlanmıştır. Bundan dolayı Yunan subayları, Rum Milli Muhafız Ordusu(RMMO) ile Makarios arasındaki gerginlik artmaya başlamıştır.¹⁷⁰ Makarios, Yunan subaylarının geri çekilmesini ve RMMO'dan 5,000 askerin terhis edilmesini istemiştir. Rum polisinin EOKA-B mensuplarına yönelik operasyonlarında saklanma yerlerinde çok sayıda silah ele geçirilmiştir.¹⁷¹ 2 Temmuz 1974'te Makarios Yunan Cumhurbaşkanı General Gizikis'e EOKA-B örgütünün tekrar dağılması ve Yunanlı subayların geri çağrılmalarını belirten bir mektup göndermiştir.¹⁷²

¹⁶⁷ T.C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, a.g.e., s.38-39.

¹⁶⁸ Fırat, a.g.e., s.739.

¹⁶⁹ İsmail, a.g.e., s.118.

¹⁷⁰ Rauf R. Denктаş, **Rauf Denктаş'ın Hatıraları (1964-1974)**, cilt 9(1973-1974), İstanbul, Boğaziçi yayınları, Nisan 1997, s.348-349.

¹⁷¹ Denктаş, a.g.e., s s.352.

¹⁷² Fırat, a.g.e., s.740.

Makarios'un gönderdiği mektuba karşılık 15 Temmuz 1974'te Yunan cuntasının desteğiyle EOKA'cı Nikos Sampson Ada'yı Yunanistan'a bağlamak amacıyla Makarios'a karşı bir askeri darbe gerçekleştirmiştir.¹⁷³ Adada çarpışmalar devam ederken Rum radyosu, Ulusal bir Kurtuluş Hükümeti'nin kurulduğunu ve Makarios'un yerine aşırı sağcı gazeteci olan Nikos Sampson'un Cumhurbaşkanlığına atandığını bildirmiştir.¹⁷⁴ Makarios'a karşı yapılan darbe sonrasında darbeciler, Makarios'un öldüğünü bildirirken, Türk radyosu ve gizli bir Rum radyosu sağ olduğunu duyurmuştur.¹⁷⁵ Makarios, gizli bir delhiz kullanarak binadan çıkmayı başarmıştır. Sonrasında bir radyo anonsu ile hayatta olduğunu duyurmuştur. Makarios, darbecilere karşı direnme çağrısında bulunmuştur. Buradan İngiliz üssüne geçen Makarios, Malta üzerinden Londra'ya ve oradan New York'a gitmiştir.¹⁷⁶

Yapılan darbenin Enosis için atılmış bir adım olduğu, mevcut antlaşmaların çiğnendiği ve bu nedenle 1960 Garanti Antlaşması'nın öngördüğü şekliyle bunda parmağı olan Yunanistan muhatap alınmaksızın İngiltere ortak müdahale için görüşme teklif edilmiştir.¹⁷⁷ Görüşme için başvurular Milli savunma Bakanı ve Dışişleri Bakan Vekili imzası ile birlikte Garantör devlet olan İngiltere'ye, BM genel Sekreteri Kurt Waldheim'a ve NATO Genel Sekreteri Joseph Luns'a yapılmıştır.¹⁷⁸ Darbe ile iş başına gelen yönetimi kesinlikle tanımayacağını “ açıklayan zamanın Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit, diğer garantör ülke olan İngiltere ile görüşmek ve ortak hareket etmek için 17 Temmuz 1974'de İngiltere'ye gitmiştir. Ancak İngiltere, ortak harekete yanaşmamıştır.¹⁷⁹

16-19 Temmuz 1974 tarihlerinde yapılan yoğun siyasi girişimlerden sonuç alamayan Türkiye; Kıbrıs'ta bozulmuş olan barışı tekrar tesis etmek, Kıbrıs Türk halkının can güvenliğini sağlamak, adil bir düzen getirmek, Enosis'e engel olmak ve Türkiye'nin güney emniyetini sağlamak amacıyla uluslararası antlaşmalar uyarınca garantör sıfatıyla Barış Harekâtını gerçekleştirmiştir.¹⁸⁰

¹⁷³ Eşref Köylü, “Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Uçurbirlik Harekatı Ve Yakın Hava Desteği”, **Stratejik Araştırma Ve Etüt Bülteni** (1)/1,)2001), S.175.

¹⁷⁴ “Makarios'un İngiliz Üssüne Sığındığı Açıklandı” (16 Temmuz 1974), **Cumhuriyet Gazetesi**, s.1

¹⁷⁵ “Kıbrıs'taki Yunan Subayları Makarios'a Karşı Darbe Yaptı”(16 Temmuz 1974), **Vatan gazetesi**, s.1.

¹⁷⁶ Fırat, a.g.e., s.741.

¹⁷⁷ Köylü, a.g.e., s.176.

¹⁷⁸ “Donanmamız Dün Akdeniz'e Açıldı” (17 Temmuz 1974), **Cumhuriyet Gazetesi**, s.1.

¹⁷⁹ Akmaral, a.g.e., s.14.

¹⁸⁰ Köylü, a.g.e., s.176.

1.6.2. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı

Türk Silahlı Kuvvetleri, Garanti Antlaşması çerçevesinde Türkiye'nin garantörlük hakkını kullanması için gerekli hazırlıkları yapmaya başlamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, 1964'te aldığı Kıbrıs'a müdahale kararı da hâlen geçerliliğini korumaktaydı.¹⁸¹ Türkiye 20 Temmuz sabahı Garanti antlaşmasınının 4. Maddesi'nin kendisine verdiği hakka dayanarak Ada'ya müdahaleye başlamıştır. Harekâtın amacı "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin varlığına ve tüm Kıbrıs halkının haklarına yönelik tehlikeyi bertaraf etmek, Kıbrıs'ın bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, güvenliğini ve anayasanın temel maddeleriyle ihdas edilen düzeni yeniden kurmaktır."¹⁸² Başbakan Ecevit'in açıkladığı gibi, Türkiye, "Aslında savaş için değil, barış için, yalnız Türklere değil, Rumlara da barış getirmek için" müdahale hakkını kullanıyordu. İşte bu nedenle, Türk Silahlı Kuvvetlerince yürütülen harekâta "Barış Harekâtı" denilmiştir.¹⁸³

Türk silahlı Kuvvetlerine bağlı Kara, Deniz ve Hava birlikleri, 20 Temmuz'da sabah saat 05:00 da hükümetin kararı ve Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar'ın emriyle, Kıbrıs Adası'na başarılı bir çıkarma ve indirme Harekâtı yapmıştır. Sabahın erken saatlerinde Lefkoşa'nın Türk kesimine bir helikopter inmiş ve ardından, Türk Hava Kuvvetlerine bağlı nakliye uçakları Türk paraşütçülerini indirmeye başlamıştır. Aynı saatlerde Kıbrıs'ın kuzeyinde bulunan Girne sahillerine, Türk Deniz Kuvvetlerine bağlı savaş gemilerinin ve savaş jetlerinin koruduğu çıkarma birlikleri, deniz piyadelerimizi çıkarmışlardır.¹⁸⁴

Türk kuvvetleri Kıbrıs çıkartmasında Yunan kuvvetlerine üstünlük sağlamıştır. Hızla mevzilenererek Ada'ya hâkim olmaya başlamıştır. Jetler Lefkoşa ve civarlarına bomba yağdırmıştır. Girne, havadan yapılan başarılı bombardıman ile ele geçirilmiştir. TC Hükümetinin aldığı karar gereğince kendilerine ateş açılmadıkça TSK'ya bağlı kara, hava, deniz birlikleri ateş açmayacaktı. Çatışmalar devam ederken Yunanlı subayların komutasındaki muhafız gücü birlikleri çok sayıda kayıp vermişlerdir.¹⁸⁵

¹⁸¹ Güler, a.g.m., s.109.

¹⁸² Akmaral, a.g.e., s.142.

¹⁸³ Ertuna, a.g.m., s.49.

¹⁸⁴ "Harekât Barışı Kurma Amacını Taşıyor" (21 Temmuz 1974), **Cumhuriyet Gazetesi**, s.1.

¹⁸⁵ "Türk Ordusu Kıbrıs'a Yerleşti"(22 Temmuz 1974), **Yeniğün Gazetesi**, s.1.

20-22 Temmuz günlerinde yaşanan çıkartma harekâtı sırasında en büyük kayıplar, Deniz ve Hava Kuvvetlerinin iletişim kopukluğu yüzünden Kocatepe savaş gemisinin Yunan savaş gemisi zannedilerek Türk uçaklarınca batırılması olmuştur. Harekâta Rum saldırıları püskürtülmüş ve Girne Gönyeli Lefkoşa üçgeni hâkimiyet altına alınmıştır.¹⁸⁶

Kıbrıs çıkartması ile yavru vatanda Türklerin güvenliği kontrol altına alınmıştır. Çıkartma ve çatışmaların devam ettiği Kıbrıs Harekâtı'nda, BM Güvenlik Konseyi Türk ve Yunan Hükümetleri ile görüşerek Ateşkesin sağlanmasına çalışmışlardır.¹⁸⁷ BM'den gelen ateşkes teklifi Yunanistan tarafından hemen benimsenmiş ve karar Ankara'ya ulaştırılmıştır. Türk Hükümetinin ve Genel Kurmayın gece sabahlara kadar Milli Güvenlik Kurulunda(MGK) devam eden toplantılarla birlikte durum tartışıldıktan sonra ateşkes teklifi kabul edilmiştir.¹⁸⁸ Üç gün süren Birinci Barış Harekâtı, Türkiye'nin 22 Temmuz 1974'te Güvenlik Konseyi'nin aldığı ateşkes kararına uyması ile amaçlarına ulaşmış olarak noktalanmıştır.¹⁸⁹ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin aldığı karara uyularak, 22 Temmuz 1974'te mahalli saatle 16:00'dan itibaren Ateşkes Kıbrıs'ta uygulamaya başlanmış ve bununla ilgili diğer konuların görüşülmesi için Dışişleri Bakanı Turan Güneş Başkanlığında kurulu bir heyetin Türkiye Hükümetini temsilen Cenevre'ye gitmesi 23 Temmuz 1974'te kararlaştırılmıştır.¹⁹⁰

1.6.3. Cenevre Konferansı

Birinci Barış Harekâtının ardından Başbakan Bülent Ecevit, Cenevre'deki barış görüşmelerinde Kıbrıs'ta güvenliğin sağlanması, ateşkes koşullarının gerçekleşmesi konularının ele alınacağını belirtmiştir. 25 Temmuz 1974'te Dış işleri Bakanı Turan Güneş ve heyeti Cenevre'ye doğru yola çıkmıştır.¹⁹¹ Cenevre Görüşmelerinin devam ettiği sıralarda Başbakan Bülent Ecevit, görüşmenin gidişatıyla ilgili olarak Başbakanlıkta 28 Temmuz 1974'te yerli ve yabancı basın mensuplarına bilgi vermek amacıyla düzenlediği basın toplantısında Türk Hükümetinin ısrarla savunacağı hususu belirtmiş “ *Adadaki Türkler için kâğıt üzerinde değil, fiili ve gerçek güvenlik istiyoruz* “ demiştir. Bülent Ecevit

¹⁸⁶ Fırat, a.g.e., s.74.

¹⁸⁷ “Türk Ordusu Kıbrıs'a Yerleşti”(22 Temmuz 1974), **Yeniğün Gazetesi**, s.1.

¹⁸⁸ “Kıbrıs'ta İki Günlük Türk Savaşı Yetti” (23 Temmuz 1974), **Bayraktar Gazetesi**, s.1.

¹⁸⁹ Akmaral, a.g.e., s.143.

¹⁹⁰ B.C.A, 30-10-1-2_318-49-10.

¹⁹¹ “Türkiye Kıbrıs İçin Süratli Çözüm İstiyor” (26 Temmuz 1974). **Barış Gazetesi**, s.1.

aynı zamanda “*Türk delegasyonu Cenevre görüşmelerinde büyük iyi niyet göstermiştir. Aşırı isteklerde bulunmamıştır. Buna rağmen tatmin edici bir ilerleme olmamıştır. Henüz ümit kesilmiş değildir. Fakat üzerinde taviz vermemiz mümkün olmayan isteklerimiz kabul edilmedikçe bir anlaşma mümkün olmayacaktır.*” ifadelerini de sözlerine eklemiştir.¹⁹² Cenevre temasları hakkında açıklama yapan Turan Güneş, “*şartlarımız gerçekleşmezse anlaşma olamaz. Kıbrıs’ta artık Türkiye’nin vereceği bir şey yok.*” diyerek Türk bölgeleri için özerklik talebini iletmiştir.¹⁹³

Birinci Cenevre Konferansı 5 gün sürmüştü, sonrasında Cenevre Protokolü imzalanmıştır. Bununla birlikte Türkiye, hem Kıbrıs’a yapmış olduğu müdahalenin hukuksal ve meşru olduğunu doğrulamış, hem askerlerini geri çekmesinin koşullarını onaylatmış, hem de Kıbrıs’ın anayasal statüsünün geleceği konusunda Ada’daki iki toplumun varlığını ve Kıbrıs Türk toplumunun özerk olduğunu kabul ettirmiştir.¹⁹⁴

Ankara’da yapılan görüşmeler neticesinde Turan Güneş düzenlemiş olduğu basın toplantısında, Rumlarla, Yunanlıların Cenevre deklarasyonuna uymadıklarını açıklamıştır: “*İkinci Cenevre Konferansı yapılmazsa sevindirici şeyler olmaz.*” demiştir.¹⁹⁵

Kıbrıs’a yeni bir statü vermeyi amaçlayan Cenevre görüşmelerinin ikinci bölümü 8 Ağustos 1974 tarihinde Birleşmiş Milletler Merkezinde başlamıştır. Kıbrıs Konusunda Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında yapılacak görüşmelerin ikinci bölümüne katılacak olan Dışişleri Bakanı Turan Güneş başkanlığındaki heyet aynı gün Cenevre’ye hareket etmiştir.¹⁹⁶

Cenevre Konferansının ikinci bölümünde müzakereler devam etmiştir. Yapılan görüşmelerde beklenen sonuçlar elde edilememiştir. Turan Güneş, alınan cevapların olumsuz olduğunu belirterek Cenevre’de yapılan görüşmelerin bittiğini açık bir dille söylemiştir.¹⁹⁷

¹⁹² “Yunanlılar Ada’daki Fiili Durumu Kabul Etsinler” (29 Temmuz 1974), **Akşam Gazetesi**, s.1.

¹⁹³ Denктаş, a.g.e., s, s.378.

¹⁹⁴ Fırat, a.g.e., s.746.

¹⁹⁵ Denктаş, a.g.e., s.387.

¹⁹⁶ “Cenevre’de İkinci Raund” (8 Ağustos 1974), **Vatan Gazetesi**, s.1.

¹⁹⁷ Denктаş, a.g.e., s.399.

1.6.4. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı

Cenevre Konferansından sonuç alamayan Türkiye, 11 Ağustos Pazar günü kurul üyelerinden Haluk Ülman aracılığıyla Bülent Ecevit, Turan Güneş'e “ *Ayşe tatile çıkmak istedi, hazırlıkları tamam. Senin işlerin uzayacaksa gitmesini söyleyeceğim.*” sözlerini içeren bir mesaj yollamıştır.¹⁹⁸ Bu mesaj 14 Ağustos 1974 tarihinde Lefkoşa'da Türk Kuvvetleri'ni harekete geçirerek İkinci Barış Harekâtını başlatmıştır. Türk Hava Kuvvetleri, önemli Rum mevzilerini bombalamış, Türk tankları büyük bir hızla ilerlemiştir.¹⁹⁹ Kıbrıs'a Barışı ve Demokratik Anayasal bir düzen getirmeyi amaçlayan İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı ikinci gününde başarıyla devam etmiştir. Bu sırada değişik ajanslar Yunanistan'ın NATO'dan çekildiğini bildirmiştir.²⁰⁰

14 Ağustos günü başlatılan Kıbrıs Harekâtı 3 gün 3 gece sürmüştür. 2. Cenevre görüşmelerinde öne sürülen coğrafi bölge esasına dayalı otonom idare için belirlenen hatlar Türk kuvvetlerinin eline geçmiştir.²⁰¹ İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı, KKTC'yi oluşturan Magosa, Lefkoşa, Lefke, Kokina çizgisinin kuzeyinde kalan bölgenin kontrol altına alınması ile birlikte BM Güvenlik Konseyi'nin “Kıbrıs'ta Türk işgaline son verilerek, yabancı kuvvetlerin çekilmesini konu alan 14 Ağustos 1974 tarihli ve 360 sayılı kararındaki ateşkesi 16 Ağustos 1974 saat 19.00'da kabul edilmesiyle son bulmuştur.²⁰² Kuzey Kıbrıs'ta gerek Türk Silahlı Kuvvetleri'nin güvenlik kuşağını oluşturacak ve gerek Kıbrıs Türklerinin her yönden varlığını devam ettirebileceği bir coğrafi alan bu harekât ile ele geçirilmiştir.²⁰³

¹⁹⁸ Özakman, a.g.e., s.434.

¹⁹⁹ Denktaş, a.g.e., s.400.

²⁰⁰ “Türk Silahlı Kuvvetleri Dün Sabahtan İtibaren İkinci Kıbrıs Barış Harekâtına Kadar Tekrar Başladı” (15 Ağustos 1974), **Yenigün Gazetesi**, s.1.

²⁰¹ “Türk Silahlı Kuvvetleri Dün Sabahtan İtibaren İkinci Kıbrıs Barış Harekâtına Kadar Tekrar Başladı” (15 Ağustos 1974), **Yenigün Gazetesi**, s.1.

²⁰² Aydoğdu, a.g.e., s.143.

²⁰³ Çay, a.g.e., s.100-101.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TRABZON'DA KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI'NIN YANKILARI

2.1. Kıbrıs Barış Harekâtına Trabzon'dan Katılanlar

20 Temmuz 1974 tarihinde gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekatına katılanların sayısı 37,567'dir. Toplam şehit sayısı ise 499'dur. Savaşa Trabzon'dan katılanların sayısı 640'tır²⁰⁴.

2.1.1. Röportaj Yapılan Trabzonlu Gazilerin Biyografileri

Kıbrıs Barış Harekâtına Trabzon'dan katılanlar arasında görüşme yaptığımız gazi sayısı 30'dur. Trabzon'dan katılanlardan bu çalışmada mülakat yaptığımız gazilerin biyografileri şöyle verilebilir:

- **Abdullah Çakmak**

1947 yılında Trabzon'da doğmuştur. Anne adı Vecihe, baba adı Mehmet Salih'tir. İki çocuklu bir ailenin küçüğüdür. Çocukluğunu Trabzon'da dedesinden kalma bahçeli bir evde geçirmiştir. Tevfik Bey Trabzon Lisesi'ni(1968-1969) bitirmiştir Erzurum Ziraat Fakültesi ve Ankara Hukuk Fakültesini yarım bırakan Abdullah Çakmak, İstanbul Güzel Sanatlar Fakültesinde bir yıl okuduktan sonra 11 Mart 1974'te askere gitmiştir. Eğirdir Dağ Komanda okulunda 4 ay eğitim gördükten sonra Bolu Komando Tugayı Muhafız Birliğinde, Muhafız Takım Komutanlığı yapmıştır. Rütbesi çavuştur.

1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtına katılmış, Kıbrıs'ta 14 ay kalmıştır. Kullandığı silah G3'tür. Abdullah Çakmak, tezkeresini Bolu'dan aldıktan sonra Türkiye İş Bankasında çalışmaya başlamıştır. 1976 yılında evlenmiş olan Abdullah Çakmak'ın iki çocuğu vardır.

²⁰⁴ M. Şükrü Tandoğan, **Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikler ve Muharebeleri**, Ankara, 2015, s.92.

Halen emekli olan Abdullah akmak, Kavala köyündeki evinin alt katına küçük bir atölye yapmıştır. Burada resim ve kayık yapmaktadır.²⁰⁵

- **Abdülkadir Aycibin**

1953 yılında Trabzon'da doğmuştur. Anne adı Melahat, baba adı Mustafa Kemal'dir. Beş çocuklu bir ailenin, üçüncü çocuğudur. Çocukluğunu denize yakın Kemalkaya Mahallesinde geçirmiştir. İlkokulu Dumlupınar İlkokulu'nda, ortaokulu Atatürk Ortaokulu'nda bitirdikten sonra, lise birinci sınıfta okulu bırakmıştır. Geniş bir çevrede yaşamış, etrafında sevilen bir insan olan Abdülkadir Aycibin, askere gitmeden önce babası ile toptan gıda işi yapmıştır. 5 Mart 1973 tarihinde askere çağırılmış, acemi birliğini Isparta'da yaptıktan sonra, usta birliği olan 51. Mekanizma Karargâh Bölüğüne, Gaziantep'e gitmiştir. 18 aylık asker iken harekât için Kıbrıs'a gitmiştir. Harektta Girne plajından çıkarma yapılırken, geri destek birliklerinde görevlendirilmiştir. Tabur komutan şoförlüğü ve tanker ile cephelere yakıt ikmalini yaparak vazifesini yapmıştır. Kıbrıs'ta 39. Tümen Komutanlığı bünyesinde 1.ve 2. Kıbrıs Barış Harekâtına katılan Abdülkadir Aycibin'in rütbesi onbaşı idi.

Abdülkadir Aycibin, harekâttan döndükten sonra babasının yanında belli bir süre toptan gıda işi yapmayı sürdürmüş, bakkalları kapanınca şoförlük yapmaya başlamıştır. Harekât sonrasında evlenmiştir. Halen emekli olan Abdülkadir Aycibin'in biri kız diğeri oğlan olmak üzere iki çocuğu vardır.²⁰⁶

- **Ahmet zbakır**

1953 yılında Trabzon'un Arsin ilçesinde doğmakla birlikte aslen Araklı ilçesindedir. Anne adı Ayşe, baba adı Abdurrahman'dır. Beş çocuklu ailenin en büyüğüdür. Çocukluğunu köyde geçirmiştir. İlkokul mezunudur. Sosyal yönleri iyi, etrafında sevilen ve insanlara yardım etmeyi seven bir kişidir. Askere gitmeden inşaatlarda çalışmıştır. 3 Mart 1973'de önce Ankara, ardından Afyon Emirdağ'da 3 ay acemi

²⁰⁵ Abdullah akmak, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁰⁶ Abdülkadir Aycibin, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon şubesinde Yapılan Görüşme.

askerliğini yaptıktan sonra, usta birliği için 1. Jandarma Komando Taburu Batman-Siirt Birliğinde önce Siirt'e, sonra Batman'a gitmiştir. Terhisine 38 gün kala Kıbrıs Harekâtına çağırılmıştır. 2. Barış Harekâtına katılan Ahmet Özbakır'ın rütbesi Jandarma Komando Onbaşısıdır. Kullandığı silah MP5'tir. Harekâta gazi olmuştur. Askere gitmeden önce evlenmiş olan Ahmet Özbakır'ın bir kızı ve bir oğlu vardır. Çeşitli askeri hastanelerde tedavi gördükten sonra, evine dönmüştür. İyileştikten sonra inşaatçılık sektöründe kalfalık ve ustalık yapmıştır. Libya'ya gitmiş ve orada 1-2 yıl kalmıştır. Belli beri süre İstanbul'da gurbet hayatı yaşadıkten sonra memleketine dönmüştür. 12 yıldan beri Araklı Ortaköy Mahalle muhtarlığı görevini sürdürmektedir.²⁰⁷

• Ahmet Salih Akbulut

1952 yılında Trabzon'da doğmuştur. Anne adı Meryem, Baba adı Süleyman'dır. Beş çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğudur. Çocukluğunu şehire yakın olan Arsin ilçesinde geçirmiştir. İlkokul ve ortaokulu Arsin'de tamamladıktan sonra, Trabzon'da Erkek Sanat Enstitüsü'nden mezun olmuştur. Mezun olduktan hemen sonra Gölcük Tersanesinde teknisyen olarak vazife almıştır. 2 yıl burada çalıştıktan sonra 1974 yılında askere çağırılmıştır. Amasya Çavuş Talimgâhında acemi birliğini yaptıktan sonra usta birliği için 60. Piyade Alayına Bayburt'a gitmiştir. 1. ve 2. Kıbrıs Barış Harekâtına katılan Ahmet Salih Akbulut'un Kıbrıs'taki görevi 14. Piyade Alayı 1. Bölük, 1. Takım 1. Manga Komutanlığıdır. Birliğinde uç mangası görevini yapmıştır ve rütbesi piyade çavuştur. Savaşta kullandığı silah çatal ayaklı G1 piyade tüfeğidir. 1975 yılında tezkeresini aldıktan sonra eve dönmüştür. Bir süre esnafılık yaptıktan sonra karayollarında çalışmaya başlamıştır. Ahmet Salih Akbulut, 1981 yılında evlenmiş, iki çocuğu olup, emeklidir.²⁰⁸

• Alaattin Ünal

1954 yılında Trabzon'un Vakfıkebir ilçesinde doğmuştur. Baba adı İlyas, anne adı Emine'dir. Beş çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur. Çocukluğunu iyi bir ortamda geçirmeyen Alaattin Ünal, ilkokul mezunudur. Etrafındaki insanlar tarafından iyi biri

²⁰⁷ Ahmet Özbakır, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁰⁸ Ahmet Salih Akbulut, 18-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

olarak tanınmaktadır. Askere gitmeden önce av tüfeği imalatı yapmıştır. 1 Mart 1974 tarihinde Isparta Eğirdir’de acemi birliğinde askerliğe başlamıştır. Usta birliğine ise Bolu Dağ Komando 1. Tabur 2. Bölük’te başlamıştır. 4 aylık asker iken Er rütbesiyle Kıbrıs Barış Harekâtına katılmıştır. Her iki harekâta da iştirak eden Alaattin Ünal’ın kullandığı silah G3 tür. 17 ay Kıbrıs’ta kaldıktan sonra memleketine dönmüştür. Belli bir süre inşaatlarda çalıştıktan sonra Köy Hizmetlerinde işe girmiş, buradan 2005 yılında emekli olmuştur. Evli ve iki çocuk babasıdır.²⁰⁹

- **Ali Kemal Baytar**

1953 yılında Trabzon’un Akçaabat ilçesinde doğmuştur. Serbest meslek sahibidir. Anne adı Zehra, Baba adı Şakir’dir. Altı çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğudur. Çocukluğunu yoksulluk içerisinde geçiren Ali Kemal Baytar, Trabzon merkeze gelince daha elverişli şartlarda yaşamaya başlamıştır. İlkokul mezunudur. İnsan haklarına saygı duyan ve herkese eşit davranan bir insandır. Askere gitmeden önce dayısı ile birlikte gıda üzerine ticaret yapmıştır. 2 Kasım 1973 tarihinde İstanbul’da Halaçoğlu’nda Levazım Harp Okulunda askerliğe başlamıştır. 15 günlük asker iken seçilerek İstanbul’da 4 ay piyade eğitimi almıştır. Sonrasında Ankara Çankaya’da muhafız alayı içerisindeki hava ikmal birliğine geçmiştir. Havacı paraşütçü olarak 3 ay eğitim görmüştür. Kıbrıs olayı yaşandığı sırada harekâta çağırılmıştır. Birliği, özel bir birlik olan levazım işleri daire başkanlığına bağlı havadan ikmal bölüğüdür. Rütbesi çavuştur. Kullandığı silah G3’tür. Askerliğini bitirdikten sonra Trabzon’a dönmüştür. Tekrar gıda ticareti ile ilgilenmiştir. Halen emekli olan Ali Kemal Baytar Trabzon’da yaşamaktadır.1975 yılında evlenmiştir ve üç çocuğu vardır.²¹⁰

- **Ali Osman Alkan**

1953 yılında Trabzon’un Yomra ilçesinin Kayabaşı köyünde doğmuştur. Sekiz çocuklu bir ailenin altıncı çocuğudur. İlkokul beşinci sınıfa kadar Kayabaşı köyünde yaşamıştır. Çevresindeki insanlar tarafından sessiz, sakin, iyiliksever, dinine bağlı biri

²⁰⁹ Alaattin Ünal, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²¹⁰ Ali Kemal Baytar, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

olarak tanınmaktadır. Askere gitmeden önce evlenmiştir ve köyünde hayvancılıkla uğraşmıştır. 4 Temmuz 1973 tarihinde İskenderun'da acemi birliğinde askerliğe başlamıştır. Sonrasında usta birliği olan Gölcük'e geçmiştir. Oradan birliği İskenderun'a kaydırılmıştır. Sonrasında Kıbrıs Barış Harekâtına katılmıştır. Ertuğrul gemisi L401 çıkarma gemisi ile Girne'nin batısından çıkarmaya katılan birlikte yer almıştır. Usta asker olan ve çavuş kolları nöbeti tutan Ali Osman Alkan'ın kullandığı silah A4 dür. Toplamda Kıbrıs'ta 7 ay kaldıktan sonra İskenderun'daki birliğine geri dönerek tezkeresini almıştır. Eve döndükten sonra köyünde çiftçilik yapmaya devam etmiştir. Evli ve altı çocuğu vardır.²¹¹

• Cemal Kara

1953 yılında Trabzon'un Akçaabat ilçesinde doğmuştur. Anne adı Ayşe, baba adı Celal'dir. Dört çocuklu bir ailenin en büyüğüdür. Çocukluğunu köyde zor şartlarda geçirmiştir. İlkokul 3. Sınıfı Trabzon'da 4. ve 5. sınıfı ise Trabzon Mersin İlkokulu'nda okumuştur. Çağdaş bir çevrede yetişmiştir, insanlara yardım etmeyi seven bir kişiliğe sahiptir. 1968 yılına kadar köyde yaşadıkten sonra amcasının yanına Samsun'a giderek bir şoförün yanında muavinlik yapmıştır. 1973 yılında 53/2 tertip olarak İskenderun'da acemi birliğinde askerliğe başlamıştır. Sonrasında İstanbul Uzunada'da bir ay kurs görmüştür. Yine bir ay Derince'de motor dersleri almıştır. Dağıtım olduğunda usta birliği olarak Mersin'e gitmiştir. LTMC319 Bot Komutanlığında Mersin Çıkarma Birliğinde elektrikçi olmuştur. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda gemide çıkarma personeli olarak bulunan Cemal Kara'nın rütbesi erdir. Askerden döndükten sonra Trabzon-Ankara hattında Süzer otobüs firmasında şoförlük yapmıştır. Şuan ticaret ile uğraşan Cemal Kara, resmi dairelere araç kiralama işiyle meşguldür. 1980 yılında evlenmiştir ve iki çocuğu vardır.²¹²

• Coşkun Çolak

1953 yılında Trabzon'da doğmuştur. Anne adı Macide, baba adı Mustafa'dır. On dört çocuklu bir ailenin yedinci çocuğudur. Mesleği şoförlüktür. Çocukluğunu Pazarkapı

²¹¹ Ali Osman Alkan, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²¹² Cemal Kara, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

mahallesinde geçirmiştir. İlkokul mezunudur. Askere gitmeden önce Akçaabat'tan Trabzon'a dolgu malzemesi taşıma işi yapan Coşkun Çolak, etrafında sevilen ve iyiliksever bir insan olarak tanınmaktadır. 1973 yılında acemi birliğini İskenderun'da bahriyeli olarak yapmıştır. Sonrasında Gölcüğe geçerek orada donanma komutan şoförlüğü yapmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtına katıldığında dokuz aylık askerdir. Her iki harekâta cephe gerisinde bulunmuştur ve rütbesi erdir. Askerden döndükten sonra şoförlük mesleğine devam etmiştir. 15 yıl Trabzon Moloz'daki Ulusoy yazıhanesini çalıştırmıştır. Halen hafta sonları oraya gitmektedir. 1976 yılında evlenmiştir ve üç çocuğu vardır.²¹³

• Emrullah Taflan

1954 yılında Trabzon'un Akçaabat ilçesinin Uçarsu köyünde doğmuştur. Anne adı Fadime, baba adı Osman'dır. Dört çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğudur. Çocukluğunu yaylada dedesi ile çiftçilik yaparak geçirmiştir. İlkokul mezunu olan Emrullah Taflan, etrafında sevilen bir insandır. Askere gitmeden önce çiftçilik yapmıştır. 1974 yılında 54/1 tertip olarak acemi birliği için Kayseri'ye gitmiştir. Sonrasında Kıbrıs'ta 9. Bölük 2. Tabur Piyade bölümünde er rütbesiyle yer almıştır. İkinci Barış Harekâtına katılmıştır. Askerliğinin 16 ayını Kıbrıs'ta geçirdikten sonra teskeresini almıştır. Askerden döndükten sonra 27 yıl Orman İşletme teşkilatında işçi olarak çalışmıştır ve oradan emekli olmuştur. Evli olan Emrullah Taflan, Trabzon'da yaşamaktadır.²¹⁴

• Erol Usta Ömer

1953 yılında Trabzon'un Arsin ilçesinde doğmuştur. Annesinin adı Makbule, babasının adı Mikdad'dır. Altı çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur. 12 yaşına kadar köyde yaşamıştır. Hem köy hem de şehir hayatını yaşayan Erol Usta Ömer, askere gitmeden önce Arsin'de tuğla yapım satım işiyle ilgilenmiştir. Aynı zamanda bir içecek firmasında dağıtımcılık ve şoförlük işinde bir dönem çalışmıştır. 1973 yılında İskenderun'da acemi birliğinde askerliğe başlamıştır. Sonrasında Gölcük Donanma Komutanlığında TCG Silifke mayın tarama gemisinde makineci olarak görev yapmıştır. Rütbesi erdir. 1974 yılının 20

²¹³ Coşkun Çolak,11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²¹⁴ Emrullah Taflan, 18-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Temmuz gecesi Kıbrıs'a çağrılmıştır. Savaşta cephe gerisinde bulunmuştur. Askerden döndükten 5-6 ay sonra Osmanlı Bankası'nda işe başlamıştır. 1999 yılında bankadan şef olarak emekli olmuştur. Bankada çalışırken akşam ticaret lisesini bitirmiştir. 1979 yılında evlenmiştir ve 3 çocuğu vardır.²¹⁵

- **Hasan Yılmaz**

20 Şubat 1953'te Trabzon ilinin Sürmene ilçesinde doğmuştur. Annesinin adı Nazile, babasının adı Nazım'dır. Yedi çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğudur. İlkokul mezunu olan Hasan Yılmaz'ın çocukluğu yokluk içerisinde geçmiştir. Askere gitmeden önce inşaatlarda çalışmıştır. 1973 yılının Şubat ayında askere çağrılmış, acemi birliğini İskenderun'da, usta birliğini ise Gölcük'te Kocatepe gemisinde yapmıştır. 19 aylık asker iken harekât için göreve çağrılmıştır. Çıkartma gemilerinin karaya rahat bir şekilde çıkarılmasını sağlamakla görevlendirilmiş olan dört muhripten biri olan Mareşal Fevzi Çakmak gemisinde muhafız birliğinde harekâta katılmıştır. Her iki harekâta da iştirak etmiştir. Eve döndükten sonra psikolojik sıkıntılar yaşayan Hasan Yılmaz, belli bir süre tedavi olmuştur. Sonrasında inşaatlarda çalışmaya devam etmiştir. Askere gitmeden önce evlenmiştir ve üç çocuğu vardır.²¹⁶

- **Hüseyin Altınsoy**

1953 yılında Trabzon'un merkeze bağlı Çilekli köyünde doğmuştur. Anne adı Hacer, baba adı Celal'dir. Altı çocuklu bir ailenin en küçüğüdür. Çocukluğunu köyde geçirmiştir. İlkokulu Arafilboyu Tevfik Bey İlkokulunda, ortaokul ve liseyi Trabzon Ticaret Lisesinde okumuştur. Mütevazı, hoşgörülü ve yalandan hoşlanmayan bir kişiliğe sahiptir. 1973 yılının Kasım ayında askere gitmiştir. Acemi birliğini İskenderun'da Deniz Kuvvetleri Komutanlığında yapmış, sonrasında Gölcük Donanma Komutanlığına bağlı Kocatepe gemisinde görevlendirilmiştir. 10 aylık asker iken harekât için göreve çağrılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda batan Kocatepe gemisinde yer almıştır. Gemi yazıcılığı vazifesinde bulunmuş olan Hüseyin Altınsoy'un rütbesi erdir. Askerden

²¹⁵ Erol Usta Ömer, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²¹⁶ Hasan Yılmaz, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

döndükten sonra 1975 yılında Fiskobirlik'te işe başlamıştır. Emeklidir, evli ve dört çocuğu vardır.²¹⁷

• Hüseyin Beran

1952 yılında Trabzon'un Arsin ilçesinde doğmuştur. Anne adı Rüveyda, baba adı Hacıdır. Dört çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğudur. Çocukluğunu köyde geçirmiştir. Trabzon Lisesinden mezun olmuştur. Etrafında sevilen bir kişidir. Liseyi bitirdikten 1-2 yıl sonra 1973 yılının Kasım ayında 53/3 tertip olarak Denizli Çavuş Talimgâhında askerliğe başlamıştır. 8 aylık asker iken harekât için göreve çağırılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda 39. Tümen Komutanlığı 49. Piyade Alayı komutanlığı 1. Taburda bulunmuştur ve rütbesi çavuştur. Birinci Barış Harekâtı'nda kullanmış olduğu silah G1 Çatalayaktır. Harekâta yaralanmıştır. Tedavi edildikten sonra eski birliğinden terhis olmuştur. Eve döndükten sonra Fiskobirlik'te çalışmaya başlamıştır ve oradan emeklidir. Evli ve üç çocuğu vardır.²¹⁸

• İbrahim Erol

10 Nisan 1953 tarihinde Trabzon'da doğmuştur. Anne adı Harbiye baba adı Mehmet'tir. Dört çocuklu bir ailenin 3. çocuğudur. 15 yaşına kadar köyde yaşamıştır. İlkokul mezunudur. Askere gitmeden önce İstanbul'da Sultanhamam'da konfeksiyonculuk yapmıştır. 11 Eylül 1973 tarihinde askere çağırılmıştır. Acemi birliğini Samsun'da Sıhhiye Okulunda yaptıktan sonra usta birliğine İskenderun'a Seyyar Cerrahi Hastanesine gitmiştir. Usta birliğinde bölük yazıcılığı revirde bulunmuştur. 8 aylık asker iken harekât için göreve gitmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda 39. Tümen Komutanlığı Sıhhiye Taburunda bulunmuştur ve rütbesi erdir. Kıbrıs'ta 12 ay 20 gün kalmıştır. Tezkeresini alıp eve döndükten sonra mesleği olan konfeksiyonculuğa devam etmiştir. Emeklidir ve Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde yönetim kurulu üyesidir. Evli ve üç çocuğu vardır.²¹⁹

²¹⁷ Hüseyin Altınsoy, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²¹⁸ Hüseyin Beran, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²¹⁹ İbrahim Erol, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

• İsmail Acar

20 Ocak 1953 tarihinde Trabzon'un Vakfıkebir ilçesinde doğmuştur. Baba adı Ahmet, anne adı Zehra'dır. Beş çocuklu bir ailenin en büyüğüdür. Çocukluğunu köyde çiftçilik ile uğraşarak geçirmiştir. İlkokul mezunudur. 1967'den 1973 yılına kadar Çarşıbaşı'nda amcasının yanında esnafılık yapmıştır. İnsanlara yardım etmeyi seven ve çevresi ile iyi ilişkiler kuran biridir. 20 Temmuz 1973'te askere çağırılmıştır. İskenderun'da acemi birliğine, oradan İstanbul Çubukluda deniz altıda görevlendirilmek için çağırılmış, fakat kontrollerden geçememiştir. 40 gün Kasımpaşa Askerlik Şubesinde kaldıktan sonra Mersin Çıkarma Birliğine sevk edilmiştir. Rütbesi erdir. Tezkere almaya yakın harekât için görevlendirilmiştir. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nda LC311 gemisiyle Mersin Taşucu'ndan Girne sahiline cephe ve vasıta götürmek vazifesi verilmiştir. Savaşta cephe gerisinde bulunmuştur. Eve döndükten sonra otobüs işletmeciliği yapmıştır. Sonrasında Çarşıbaşı'nda zirai tohum üzerine dükkân işletmiştir. Evli ve dört çocuğu vardır.²²⁰

• Kadir Keskin

1953 yılında Trabzon Boztepe'de doğmuştur. Anne adı Hanife, baba adı Kemal'dir. Sekiz çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur. Gençliğini Trabzon Boztepe'de geçirmiştir. İlkokulu bitirdikten sonra ortaokulu terk etmiştir. Askere gitmeden önce tamircilik gibi ufak tefek işlerle uğraşmıştır. 1973/1 tertip olarak 1. Amfibi Deniz Piyade Taburu Karavan Destek Bölüğü erbaşlarındandır. İskenderun'da acemi birliğine bahriyeli olarak gitmiş, sonrasında Gölcük'te Amfibi Deniz Piyadesi olarak Erkin gemisinde yer almıştır. Ardından LC404 Ertuğrul gemisinde bulunmuştur. Tezkeresine 90-95 gün kala harekât için görevlendirilmiştir. Her iki harekâta da katılmıştır ve 81'lik havan ve M1 piyade tüfeğini kullanmıştır. Askerden döndükten sonra bir süre iş yapmamıştır. Daha sonra memur olmuştur. Memurken açıköğretimle ortaokulu, ardından 50 yaşında liseyi bitirmiştir. 1980 yılında İstanbul'a gitmiştir. Emekli memurdur. Evli ve beş çocuğu vardır.²²¹

²²⁰ İsmail Acar, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²²¹ Kadir Keskin, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

• Kamil Usta

15 Şubat 1953 tarihinde Trabzon'un Araklı ilçesinde doğmuştur. Baba adı Yusuf, anne adı Gülizar'dır. On çocuklu bir ailenin en küçüğüdür. Askere gidene kadar Araklı kazasında köy hayatı yaşamıştır. İlkokulu köyde okumuştur. Lise mezunudur. Dürüstlükten taviz vermeyen, aldığı kararlardan geri adım atmayan biri olarak tanınmaktadır. 1973 yılında askere çağırılmıştır. Acemi birliğini Gölcük'te yapmıştır. Sonrasında Anadolu Kavağına giderek orada Amfibi Deniz Piyadesi olarak sürekli eğitimlere tabi tutulmuştur. NATO'ya bağlı devletlerin İtalya'daki Sardunya adasındaki tatbikatlarında bulunan birlikte yer almıştır. Tezkeresini almaya 50-55 gün kala harekât için göreve çağırılmıştır. Amfibi Deniz Piyade Bölüğünde bulunmuştur ve burada ön plana çıkan kimliğiyle bölük komutanlık koruması, depolar ile ilgilenme ve bölük çavuşluğu gibi görevlerde bulunmuştur. Rütbesi onbaşındır. Her iki harekâta da bulunmuştur ve savaşta keskin nişancıdır. Eve döndükten sonra belirli bir süre çalışmamıştır. Sonrasında devlet memuru olarak Çaykur'a girmiştir. Yaklaşık 17-18 sene muhasebe müdürlüğü yapmıştır. Çeşitli kademelerde çalıştıktan sonra emekli olmuştur. Halen hafriyat üzerine küçük bir bürosu vardır. 1980 yılında evlenmiştir ve dört çocuğu vardır²²²

• Kemal Yıldız

1952 yılında Trabzon'un Arsin Yaylacı köyünde doğmuştur. Anne adı Binnaz, baba adı Hasan'dır. Altı çocuklu bir ailenin en küçüğüdür. İlkokul mezunudur. Saygın bir çevrede yetişen Kemal Yıldız, dürüstlüğe çok önem veren bir kişidir. Askere gitmeden önce kardeşleriyle birlikte restoran işletmeciliği yapmıştır. 1 Mart 1973'te İskenderun'da acemi birliğine başlamıştır. Usta birliğini T351 Kocatepe gemisinde yapmıştır. Gemide 4 ay görev yaptıktan sonra, Amerika'ya gitmiştir. Orada 3,5 ay kaldıktan sonra D353 Mareşal Fevzi Çakmak gemisiyle geri dönmüştür. 20 Temmuz 1974'de çıkarma gemilerini karaya güvenli bir şekilde göndermekle görevli olan dört muhripten biri olan Mareşal Fevzi Çakmak gemisinde vazife almıştır. Deniz kuvvetlerine bağlı birlikte torpidocu olarak yer almıştır ve rütbesi erdir. Her iki harekâta da yer almıştır. Tezkeresini Mersin'de

²²² Kamil Usta, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

almıştır. Eve döndükten sonra ticaret ile uğraşmaya devam etmiştir. 1969 yılında evlenmiştir ve üç çocuğu vardır.²²³

• Murat Uğuş

1953 yılında Trabzon'un Arsin ilçesinde doğmuştur. Anne adı Şahinder, baba adı Kadir'dir. Altı çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğudur. Çocukluğunu Trabzon'da geçirmiştir ve yoksulluktan dolayı okuyamamıştır. Çevresinde iyi biri olarak tanınan ve insanlara yardım etmeyi seven kişiliğe sahiptir. 13 yaşında çimento fabrikalarında çalışmaya başlamıştır. 1973 yılında askerliğe başlamıştır. Acemi birliğini İskenderun'da yapmıştır. 3-4 aylık asker iken harekâta katılmıştır. 2. Amfibi Tabur 2. Bölük Ertuğrul gemisinde çıkarma görevinde yer almıştır ve rütbesi onbaşidir. Savaşta kullandığı silah M1'dir. Eve döndükten sonra çimento fabrikasında çalışmaya devam etmiştir. Emekli olup evli ve altı çocuk sahibidir.²²⁴

• Mustafa Görgün

1953 yılında Trabzon'da doğmuştur. Anne adı Seher, baba adı Hasan'dır. Beş çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğudur. Ticaret Lisesinden mezun olmuştur. Maceracı bir kişiliğe sahip olan Mustafa Görgün, aktif bir insandır. Öğrencilik hayatı bittikten sonra mobilyacılık yapmıştır. 1973 yılında askere gitmiştir ve Manisa'da acemi birliğine başlamıştır. Acemi birlikte iken Kıbrıs'a gönderilecek özel birlik için seçilmiştir. 1 ay sağlık tedavisi aldıktan sonra İskenderun'da 3,5 ay özel eğitim almıştır. Sonrasında Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alay Komutanlığı 1. Tabur Komutanlığında piyade er olarak harekâta yer almıştır. Savaşta havan kullanmıştır. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtının son gününde yaralanmıştır. Harekât bittikten sonra Ada'da 2 ay kalmıştır. Terhis olduktan sonra eve dönmüştür. Emekli devlet memurudur. 1978 yılında evlenmiştir ve iki kızı vardır.²²⁵

²²³ Kemal Yıldız, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²²⁴ Murat Uğuş, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²²⁵ Mustafa Görgün, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

•Ömer Gençalioglu

1953 yılında Trabzon'un Arsin ilçesinde doğmuştur. Anne adı Ayşe, baba adı Ali'dir. Altı çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğudur. İlkokulu Dilek köyünde, ortaokulu ise Arsin'de okumuştur. Ortaokul mezunudur. Hoşgörülü ve yardımsever bir kişiliğe sahiptir. Askere gitmeden önce çay fabrikasında çalışmıştır. 1973 yılının Mart ayında askere çağrılmıştır. Acemi birliğinin ilk ayını Manisa'da ardından Konya'da geçirmiş, sonrasında Kırıkkale'de askerliğine devam etmiştir. 16 aylık asker iken harekâta katılmıştır. 61. Piyade Alayında yer almıştır ve rütbesi erdir. Savaşta G1 tüfek ve 81'lik havan kullanmıştır. Kıbrıs'ta 5 ay kalmıştır. Eve döndükten sonra 2 yıl bir şey yapmamıştır. Sonrasında Kıbrıs'a gitmiştir ve orada 5 sene kalmıştır. Geri döndükten sonra Samsun'a yerleşmiş ve 20 sene orada yaşamıştır. Belli bir süre Samsun Köy Hizmetlerinde çalışmıştır. Dolmuş hattı alarak dolmuşçuluk da yapmıştır. 15 senedir Trabzon'da köyünde yaşamaktadır. Evlidir ve beş çocuğu vardır.²²⁶

•Paşa Hallaç

1953 yılında Trabzon merkeze bağlı Kendirli (Çağlayan) köyünde doğmuştur. Anne adı Pamuk, baba adı Temel'dir. Dört çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur. Çocukluğunu köyde geçiren Paşa Hallaç, ilkokul mezunudur. Askere gitmeden önce kendi minibüsleri ile taşımacılık yapmıştır. 1973 yılının Kasım ayında askere çağrılmıştır. İzmir'de acemi birliğinde 35 gün kaldıktan sonra 3 ay boyunca Malatya'da şoför kursuna gitmiştir. 8 aylık asker iken harekâta katılmıştır. Harekâta 28. Tümen Komutanlığı Ulaştırma Oto Bölüğünde yer almıştır ve rütbesi onbaşidir. İkinci harekâta katılmıştır. Savaşta G3 silahını kullanmıştır. Adada 11 ay kalmış ve terhis olmuştur. Eve döndükten sonra minibüslerinde çalışmaya devam etmiştir. Trabzon Belediyesinde 25 sene şoförlük yapmıştır ve 2004'te emekli olmuştur. Evli ve dört çocuğu vardır.²²⁷

²²⁶ Ömer Gençalioglu, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²²⁷ Paşa Hallaç, 24-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

• Recep Murat

1953 yılında Trabzon'un Yomra ilçesinde doğmuştur. Anne adı Fatma, baba adı Kazım'dır. Altı çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur. İlkokul mezunudur. Çalışmayı seven, hoşgörülü ve dürüst bir yapıya sahiptir. Askere gitmeden önce lokantacılık yapmaktaydı. 1973 yılının Haziran ayında askere çağırılmıştır. Acemi birliği İskenderun'da usta birliğini Gölcük'te yapmıştır. 12 aylık asker iken harekât için çağırılmıştır. Harekâta TCG M518 Sarıyer mayın tarama gemisinde er olarak vazife yapmış, aşçılık görevinde bulunmuştur. Harekât bittikten 3 ay sonra İstanbul'a gitmiştir. Eve döndükten sonra Trabzon Terminalinin karşısındaki lokantayı işletmeye devam etmiştir. Evli ve beş çocuğu vardır.²²⁸

• Refik Öz

1954 yılında Gümüşhane'nin Torul ilçesinin Kirazlık köyünde doğmuştur. Anne adı Emine, baba adı Osman'dır. Yedi çocuklu bir ailenin en küçüğüdür. Ortaokul mezunu olan Refik Öz, yardımsever bir insandır. Askere gitmeden önce inşaatlarda işçilik ve kalfalık yapmıştır. 1974 yılında askere çağırılmıştır ve 54/1 tertip olarak acemi birliğini Sivas'ta yapmıştır. Eğirdir'e ve ardından Ankara Çubuk'a gitmiştir. 230. Piyade Alayı 2. Tabur 5. Bölük usta birliğidir ve orada bir ay kaldıktan sonra harekâta çağırılmıştır. Hava indirme harekâtına katılmıştır ve rütbesi piyade onbaşındır. Görevi muharebe ileri karakoludur. Savaşta A6 makinalı tüfek kullanmıştır. Eve döndükten sonra belli bir süre inşaatlarda çalışmıştır. Sonrasında İş Bankasında hizmetli olarak 15 yıl görev yapmıştır. Refik Öz Gümüşhaneli bir gazimizdir ama Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesine kayıtlıdır. 1975 yılında evlenmiştir ve dört çocuğu vardır.²²⁹

• Remzi Yılmaz

1953 yılında Trabzon'un Arsin ilçesinde doğmuştur. Anne adı Nadiye, baba adı İlyas'tır. Altı çocuklu bir ailenin en büyüğüdür. İlkokulu bitirmiştir. Ortaokulu dışardan okumuştur. Askere gitmeden önce inşaatlarda çalışmıştır. 1973'te askere çağırılmıştır. Acemi birliğini Ankara Mamak'ta 6. Kolordu'da yapmıştır. 2. Kıbrıs Barış Harekâtına

²²⁸ Recep Murat, 24-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²²⁹ Refik Öz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Telsiz Operatörü olarak katılmıştır. Rütbesi erdir. Kıbrıs'ta üç buçuk ay kalmıştır. Eve döndükten sonra 1977 yılında resmi dairede işe başlamıştır. Aynı yıl evlenmiştir ve üç çocuğu vardır.²³⁰

•Sebahattin Mesci

1 Nisan 1953 tarihinde Trabzon'un Vakfikebir ilçesinin Kirazlık köyünde doğmuştur. Anne adı Kadriye, baba adı Osman'dır. Yedi çocuklu bir ailenin üçüncü çocuğudur. İlkokul mezunudur. Ortaokulu 2. sınıfta terk ettikten sonra Eynesil'den Vakfikebir'e nakliye işi yapmıştır. 1973 yılının Mart ayında askere çağırılmıştır. Acemi birliğini Burdur'da yapmıştır. Aynı zamanda Kıbrıs için oluşturulacak özel birlik içerisinde yer alacaklar arasına seçilmiştir. İskenderun'a giderek orada çeşitli kurslara katılmıştır. Kıbrıs'a gittiğinde 9 aylık askerdir. 1974 yılında tezkeresine 70 gün kala harekâta katılmıştır. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alay Komutanlığı 1. Tabur komutanlığında görev almıştır ve rütbesi piyade erdir. Savaşta kullandığı silah M1'dir. Her iki harekâta da katılmıştır. Eve döndükten sonra 1976 yılında evlenmiştir. Bir araba alarak nakliye işi yapmaya devam etmiştir. Şu an köyde arazisinde çalışmaktadır. Dört çocuğu vardır.²³¹

•Seyyah Sağıroğlu

1953 yılında Trabzon'un Yomra ilçesinde doğmuştur. Baba adı Ali, anne adı Fatma'dır. Trabzon Yüksek Sanat Okulundan mezun olmuştur. 1973 yılının Temmuz ayında Manisa 8. Piyade Alayına asker olarak gitmiştir. Oradan Balıkesir talimgâhına katılmıştır. 46 gün çavuş talimgâhında bulunduktan sonra tekrar Manisa'ya geri dönmüştür. Burada 57 bin askerin arasından 9 kişiden biri olarak Kıbrıs için seçilmiştir. İskenderun Akçay Kıbrıs değiştirme birliğinde 3,5 ay çeşitli eğitimlerden geçmiştir. Her iki harekâta da bulunmuştur. Rütbesi piyade erdir. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alay Komutanlığı 1.Tabur Komutanlığı emrinde vazifelendirmiştir. Savaşta makinalı tüfekçidir ve kullandığı silah A6'dır. Askerden döndükten sonra 25 sene tornacılık yapmıştır. Sonrasında 20 sene

²³⁰ Remzi Yılmaz, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²³¹ Sebahattin Mesci, 07-02-2016 tarihinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Muhammet Yıldız'ın Vakfikebir'deki Bürosunda Yapılan Görüşme.

lastikçilik yapmıştır. Halen Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesi'nin başkanıdır. Yomra'nın Çamlıca mahallesinde yaşamakta olup evli ve 2 çocuk babasıdır.²³²

• Yusuf Yılmaz

1950 yılında doğmuştur. Anne adı Elmas, baba adı Kemal'dir. Altı çocuklu bir ailenin en büyüğüdür İlk yıllarını Maçka'da, sonraki yıllarını Samsun'da geçirmiştir. Ortaokulu Maçka'da bitirdikten sonra Ankara'da Jandarma Astsubay okuluna gitmiştir. 3 yıl sonrasında Jandarma Astsubayı olarak mezun olmuştur. Türkiye'nin çeşitli yerlerinde görev yapmıştır. 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtına Siirt'in Batman ilçesinden komando olarak katılmıştır. Siirt 2. Komando Tabur Komutanlığı 4. Bölük 3. Takım komutanlığını yapmıştır. İkinci harekâta katılmıştır. Savaşta kullandığı silah G3 dür. Emekli olduktan sonra bir güvenlik görevlisi şirketinde genel müdürlük yapmaya başlamıştır. Evli ve üç çocuğu vardır.²³³

• Zeki Eroğlu

1954 yılında Trabzon'un Arsin ilçesinin Yeşilyalı mevkinde doğmuştur. Anne adı Havva, baba adı Mehmet'tir. Beş çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur. İlkokul mezunudur. Askere gitmeden önce inşaatçılık yapmıştır. 1974 yılında askere çağırılmıştır. Acemi birliğini Aydın Söke'de, usta birliğini Ankara Çubuk'ta yapmıştır. Ankara'da 15 gün kaldıktan sonra Kıbrıs'a gitmiş, her iki harekâta da bulunmuştur. Savaşta 8'lik havan kullanmıştır. Rütbesi onbaşındır. Eve döndükten sonra inşaatçılık ve pompacılık yapmıştır. Evli ve üç çocuğu vardır.²³⁴

²³² Seyyah Sağıroğlu, 07-12-2015 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²³³ Yusuf Yılmaz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²³⁴ Zeki Eroğlu, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

2.1.2. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Trabzonlu Şehitler

Kıbrıs Barış Harekâtına Trabzon'dan katılan 640 kişiden 6'sı şehit olmuştur. Trabzonlu şehitlerin bilgilerini içeren tablo aşağıda yer almaktadır.²³⁵

Tablo 1: 20 Temmuz 1974 Yılında Gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Şehit Düşen Trabzon Nüfusuna Kayıtlı Askerlerin Listesi

Adı-Soyadı	Doğum Yeri-Yılı	Baba Adı	Rütbesi	Birliği	Şehit Düştüğü Yer
Sabri TÜTÜNCÜ	Trabzon - 1949	Sami Bey	Piyade Er	İkinci Amfibi Taburu 3. Bölük	22 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Girne Çıkartmasında şehit olmuştur
Ünal GENÇ	Trabzon - 1949	Ali	Piyade Üsteğmen	Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı Takım Komutanlığı	22 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Marmara Bölgesinde şehit olmuştur
Kazım TURAN	Akçaabat-1953	Kadir Bey	Piyade Çavuş	Hava İndirme Tugayı	22 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı Ozanköy Bölgesinde şehit olmuştur
Mustafa İLELİ	Akçaabat-1953	Rafik Bey	Piyade Er	Piyade Alayı	20 Temmuz 1974 Pladini Bölgesinde şehit olmuştur
Kenan ÇEPNİ	Araklı-1953	Ali	Piyade Onbaşı	İkinci Amfibi Taburu 2. Bölük	20 Temmuz 1974 de çıkartma esnasında şehit olmuştur
Mustafa AYDIN	Trabzon-1953	Rüstem Bey	Er	Torpidocu	21 Temmuz 1974'de Girne Çıkartmasında şehit olmuştur

Kaynak: Milli Savunma Bakanlığı, Şehitlerimiz, Cilt 5, Ankara, 1998, s. 26-47

2.2. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Trabzon'da Yankıları

Kıbrıs Barış Harekâtının Trabzon halkı üzerindeki yankılarının ortaya konması önemlidir. O süreci yaşamış Trabzonluların verdikleri bilgiler bu meselenin aydınlatılmasına ışık tutmaktadır. Örneğin Harekât sırasında 16 yaşında Beşikdüzü'nün Kadırga Mandagöz yaylasında Harekâtı radyodan takip etmeye çalışan Sezgin Sağlam'a göre harekât öncesinde halkın tutumu farklı idi. Bir kısım vatandaş Kıbrıs Harekâtı sürecine dair çok bilinçli ve ilgili değildi. Bununla beraber vatandaşların pek çoğu Harekâtı yakından takip etmişti. Sezgin Sağlam da birçok Trabzonlu gibi Harekâta dair süreci

²³⁵ T.C. Milli Savunma Bakanlığı, Şehitlerimiz, cilt 5, Ankara, 1998, s.26-47.

yakından takip etmeye çalışmıştır. En önemli haber alma vasıtaları ise radyo ve gazete idi. Bu iletişim araçlarından süreci takip eden bazı Trabzonluların heyecanı ve ilgisi çok daha fazla idi. Bunlar çocukları Barış Harekâtına katılan ailelerdir. Aileler gerek kitle iletişim araçları vasıtasıyla gerekse valilik, belediye gibi mülki müesseseler aracılığıyla süreci yakından takip etmişlerdir. Sezgin Sağlam'a göre ilk harekâtın zaferle neticelenmesi Trabzon halkına büyük sevinç yaşatmıştı. İkinci Harekâtın başlaması ile birlikte birçok vatansever Trabzonlu gönüllü olarak Askerlik şubelerine başvurmuşlardı. Vatandaşların pek çoğu Harekât sürecinde maddi ve manevi kaynaklarını seferber etmekten çekinmemişlerdir.²³⁶

Harekât sürecinde 35 yaşında Trabzon'da terzilik yapan Ziya Ünver ise o yıllardaki halkın meydanlarda toplanmasına dair değerli bilgiler vermiştir. Ona göre, Trabzon halkı o süreçte devletin yanında yer almıştır. Atatürk Alanı'nda toplantılar yapılmıştır. Bu toplantılarda Kıbrıs Barış Harekâtı süreci vatandaşlara aktarılmış, halkın ilgi ve desteği canlı tutulmuştur.²³⁷

Kıbrıs Barış Harekâtı sürecinde Trabzon'da halkın yardım faaliyetleri dikkat çekmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtının başlamasıyla birlikte yurt çapında sürdürülen yardım kampanyası Trabzon'da da yapılmıştır. Trabzon'da açılan bağış kampanyasına Trabzonlular büyük ilgi göstermişlerdir. Kampanyaya imkânları ölçüsünde katılan Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına ve Türk Donanma Vakfına elliser bin lira olmak üzere yüz bin lira bağış yapmıştır. Aynı zamanda Oda yetkilileri, üyelerine çağrıda bulunarak yardım kampanyalarına katılmalarını istemiştir.²³⁸

Hava ve Deniz kuvvetlerine yapılan yardımlara Trabzon Belediyesi de katılmıştır. Dönemin Belediye Başkanı Sefer Özgür, Yenigün gazetesine şu açıklamayı yapmıştır: *“Birlik ve Beraberlikten doğan güçlü olma hali ve en büyük heyecan duyguların içinde sizler Kıbrıs olayları dolayısıyla açılan yardım kampanyası için bilgi vermeyi büyük bir görev bildim. Hemşerilerim Kıbrıs'a vaki olan çıkarma haberi ile beraber heyecanlarını tutamayarak galeyana gelen vatandaş grupları da Belediye'ye baskın yaptılar. Vatandaş yerinde duramıyor. Bir şeyler yapmak istiyor. Vilayetler ile birlikte yapılan koordineli*

²³⁶ Sezgin Sağlam, 28-11-2016 tarihinde Trabzon Beşikdüzü'nde Yüksel Çağlar Parkı'nda Yapılan Görüşme.

²³⁷ Ziya Ünver, 30-11-2016 tarihinde Trabzon Merkez'de Ünver Terzihanesinde Yapılan Görüşme.

²³⁸ “Muharebe Gücümüze Yardım Yapılıyor” (24 Temmuz 1974), **Bayraktar Gazetesi**, s.1.

çalışma sonrasında her gün saat 24:00'a kadar faaliyet gösterecek olan yardım toplama bürosu Belediye zabıta kısmında faaliyete geçmiştir. Balıkhane de tali yardım bürosu oluşturuldu. Ve ayrıca mahalle muhtarları ve bazı kuruluşlar harekete geçirilerek 22 Temmuz günü vilayetle yapılan görüşme sonrasında yardım faaliyetleri Belediye'nin koordinatörlüğüne bırakıldı."²³⁹

Yardım faaliyetleri Belediye tarafından sistemli hale getirilmiştir. Donanma ve Hava Kuvvetlerine yapılacak yardımlar belirli bir banka ve hesap numarası ile birlikte yapılmasına karar verilmişti. Yardımlar için banka ve hesap numaraları açılmıştı. Banka ve Hesap numaraları Trabzon'dan kamuoyuna çeşitli vasıtalarla duyurulmuştur. Buna göre açılan banka hesap numaraları şöyle idi:²⁴⁰

Tablo 2: Donanma ve Hava Kuvvetlerine Yapılacak Yardımların Banka ve Hesap Numaraları

Banka ve Hesap Adı	Hesap No
Mumhane önü Ziraat Bankası Şubesi Türk Donanma Vakfı	19
Mumhane önü Ziraat Bankası Şubesi Hava Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı	20
Değirmendere Halk Bankası Şubesi Türk Donanma Vakfı	66017
Değirmendere Halk Bankası Şubesi Hava Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı	66018

Kaynak: Yenigün Gazetesi, 24 Temmuz 1974, sayı 2669

Ayrıca mahalle Muhtarlarının da kendi bünyelerinde birer yardım toplama ünitesi kurması Belediye tarafından tebliğ edilmiştir. Yardım için gerekli olan makbuz ve pul Belediyede tarafından muhtarlara verilmiştir²⁴¹ Yardım kampanyasına Trabzonlular yoğun ilgi göstermiştir. Kendisiyle görüşme yaptığımız Ziya Ünver Bey de bunlar arasındadır. O, kendi iktisadi imkanları ölçüsünde yardımda bulunmuştur.²⁴² Yavuz Selim İlkokulu öğrencileri ve öğretmenleri yardım kampanyalarına 5 bin lira ile katılmıştır. Ayrıca Özen taksi, arabaların üzerine “ Silahlı Kuvvetler yararına” tabelasıyla bir günlük hasılatlarını bağışlamıştır. Taksi durağı sahibi Mehmet Bey yaptığı açıklamada: “Vatanımızın Yunanlılarla savaşmasından ve üstünlüğümüzün devam etmesinden dolayı gururlandığımız”

²³⁹ “Belediye Yardım Kampanyası Açtı” (24 Temmuz 1974), **Yenigün Gazetesi**, s.1.

²⁴⁰ “Belediye Yardım Kampanyası Açtı” (24 Temmuz 1974), **Yenigün Gazetesi**, s.1.

²⁴¹ “Belediye Yardım Kampanyası Açtı” (24 Temmuz 1974), **Yenigün Gazetesi**, s.1.

²⁴² Ziya Ünver, 30-11-2016 tarihinde Trabzon Merkez’de Ünver Terzihanesinde Yapılan Görüşme.

belirtmiştir. Özen Taksiden başka Akçaabatlı Şoförler Derneği de yardım kampanyasına iştirak etmiştir. Dernek Başkanı Şadan Hacısalihoğlu 100'ün üzerinde taksi ve minibüslerin bir günlük kazancı olan 30 bin lirayı dernek adına teslim etmiştir.²⁴³

Trabzon Orman Bölge Başmüdürü Mehmet Eren'in almış olduğu bir karar ise 27 Temmuz tarihli Trabzon gazetelerinde şöyle yer bulmuştur: “*Kahraman ve şanlı ordumuz Kıbrıs'ta başlattığı çıkartma harekâtı üzerine başmüdürlüğümüzün ve bağlı birimlerinde çalışan tüm personel ve işçiler maaş ve yevmiyelerinden bir günlük tutarını Türk donanma vakfı ile Hava kuvvetlerini güçlendirme vakfına bağış yapılmıştır.*”²⁴⁴

Kıbrıs Harekâtı tüm yurttaki olduğu gibi Trabzon'da da milli birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirmişti. Camilerde yapılan vaazlar bu duygunun oluşmasında etkili olmuştur. Trabzon'da camilerde halka vaaz verilerek vatandaşlar yardıma çağırılmıştır. Bu çağrılara Trabzon halkı kayıtsız kalmamıştır. Trabzonlular Kıbrıs Harekâtına çocuklarını göndermenin yanı sıra mallarını da Türk ordusunun zaferi adına bağışlamıştır.²⁴⁵

Türk Donanma ve Hava güçlendirme vakfına Trabzon Müftülüğünün organizesi ile camilerden ve halktan toplanan yardım 100 bin lirayı bulmuştur.²⁴⁶ Maddi gücü düşük olan vatandaşlar bile yardım kampanyalarına katılmışlardır. Halk para dışında bilezik, alyans, küpe, altın gibi ziynet eşyaları ile tahıl, küçük ve büyük baş hayvanlarını da yardım kampanyası kapsamında vakfa bağışlamışlardır.²⁴⁷

Kıbrıs Barış Harekâtının ilk safhası sona erdiğinde kabul edilen ateşkes sırasında yakın zamanda terhis olanlar askerlik görevi için tekrar çağırılmışlardır. Trabzon'da askere çağrılanlar halkın gösterileri eşliğinde marşlar söylenerek arabalara bindirilmişler ve uğurlanmışlardır. Trabzonlular evlatlarını 2. Barış Harekâtı için düğüne gönderir gibi uğurlamışlardır.²⁴⁸

²⁴³ “Muharebe Gücümüze Yardım Yapılıyor” (24 Temmuz 1974), **Bayraktar Gazetesi**, s.1.

²⁴⁴ “Trabzonlu Vatandaşlar Yardım Kampanyasına Koşuyor” (27 Temmuz 1974), **Yeniğün Gazetesi**, s.1.

²⁴⁵ “Donanma ve Hava Vakfına Orman Teşkilatı Birer Günlük Kazancını Bağışladı” (27 Temmuz 1974), **Bayraktar Gazetesi**, s.1.

²⁴⁶ “Kıbrıs Harekâtı İçin Trabzon Din Görevlileri Bağlılıklarını Bildirdi” (29 Temmuz 1974), **Yeniğün Gazetesi**, s.1.

²⁴⁷ “Silahlı Kuvvetlerimize Yardım Artıyor” (1 Ağustos 1974), **Bayraktar Gazetesi**, s.1.

²⁴⁸ “Donanma ve Hava Vakfına Orman Teşkilatı Birer Günlük Kazancını Bağışladı” (27 Temmuz 1974), **Bayraktar Gazetesi**, s.1.

Trabzon'daki Din görevlileri Kıbrıs Harekâtı'nın başarısı için Başbakan Bülent Ecevit ve Genel Kurmay Başkanı Semih Sancar'a tebrik ve başarı telgrafları da çekmişlerdir. Telgraf şu şekildedir: “*Şerefli ordumuzun giriştiği Kıbrıs Harekâtı'nın başarıya ulaşmasını Allah'tan diler Trabzon Din görevlileri camiası olarak bütün varlığımızla emirlerinizde olduğumuzu saygı ile arz ederiz.*”²⁴⁹

Kıbrıs Barış Harekâtının zaferle neticelenmesi Trabzon'da tarifi imkansız sevinçle karşılanmıştır. Zira canlarını mallarını ortaya koymaktan çekinmeyen Trabzonluların da elde edilen zaferde önemli payları vardı. Trabzon halkının sevinci ve minnettarlığı Trabzon'dan Türkiye Cumhurbaşkanı ve Başbakanına çekilen telgrafla iletilmiştir.

Dönemin Trabzon Belediye Başkan Vekili Hasan Atalay, Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başarı ile sonuçlanmasının ardından, dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e ve dönemin Başbakanı Bülent Ecevit'e şu telgrafi çekmiştir: “*Senelerden beri anayasa düzeni bozulan Kıbrıs'ta girişilen Barış Harekâtı'nda çok soğukkanlı zevk ve idare ile stratejik alanda örnek teşkil eden zafer ile Türk milletlerinin en büyük hasretlerine kavuşturdunuz. Politik ve askeri alanlarda gösterilen bu başarılarla ki rolünüz bizleri kıvançtan kıvanca sürüklemiştir. Bu vesile ile Trabzon halkı ve şahsım adına saygılarımızı sunarken minnet ve şükranlarımızı bildirir daim olmanızı dilerim. Hasan Atalay /Belediye Başkanı Vekili*”²⁵⁰

Gönderilen telgrafa Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk şu şekilde yanıt vermiştir: “*Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'ta temelinden yıkan anayasal düzeni yeniden kurmak ve Türk toplumunun huzur ve güvenini sağlamak amacıyla giriştiği Harekat dolayısıyla göndermiş olduğunuz telgrafi memnurlukla aldım. Beni son derece mutahassız eden vatansever duygularınız ve silahlı kuvvetlerimiz hakkındaki asil davranışınız için teşekkür ederim. Fahri Korutürk/Cumhurbaşkanı/Ankara*”²⁵¹

Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit ise telgrafa şu şekilde cevap vermiştir: “*Cenevre Konferansından bir sonuç alınamayacağının belli olması üzerine, savunmasız Türk*

²⁴⁹ “Kıbrıs Harekâtı İçin Trabzon Din Görevlileri Bağlılıklarını Bildirdi” (29 Temmuz 1974), **Yenigün Gazetesi**, s.1.

²⁵⁰ “Başkan ve Başbakandan Telgraf Var” (28 Ağustos 1974), **Bayraktar Gazetesi**, s.1.

²⁵¹ “Başkan ve Başbakandan Telgraf Var” (28 Ağustos 1974), **Bayraktar Gazetesi**, s.1.

topluluklarının can ve mal güvenliğinin sağlanması Ada 'da gerçek bir barış, kardeşlik ve toplumlar arasında eşitlik kurulması amacıyla giriştiğimiz Barış Harekâtı dolayısıyla belirttiğiniz iyi duygular ve görüşler için teşekkür ederim. Bu harekât sonucunda Ada yalnız Türklerin değil Rumlarında güvenle yaşayabileceği bir ortam oluşturmuş olacaktır. Başarılar ve mutluluklar dileğiyle saygılarımı sunarım. Bülent Ecevit/Başbakan/Ankara 20 Ağustos 1974’’²⁵²

²⁵² “Başkan ve Başbakandan Telgraf Var” (28 Ağustos 1974), **Bayraktar Gazetesi**, s.1.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TRABZON'DAKİ GAZİLERİN VERMİŞ OLDUĞU BİLGİLER DAHİLİNDE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

3.1. Kıbrıs Adasına Askeri Sevkiyat

Yapılan antlaşmalara sadık kalınmaması ve anayasaya aykırı davranan Rum kuvvetlerine karşı Kıbrıs'a çıkarma yapılmasına karar verilmeden önce Türk Kuvvetleri hızlı bir şekilde askeri hazırlık sürecine girmiştir.

Askerlerin Ada'ya sevkiyatı farklı yollarla olmuştur. Önceden özel birlik oluşturularak Ada'ya yerleştirilenler, havadan indirme ve denizden çıkarma yoluyla askerlerin Ada'ya geçişi sağlanmıştır. Askerlerden Ada'ya gidiş amaçları ise gizli tutulmuştur.

3.1.1. Özel Birlik Bünyesinde Savaşa Katılan Askerler

16 Ağustos 1960'ta kurulan Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alay komutanlığı yapılan uluslararası antlaşmalarla elde edilen hak ile birlikte Türk tarafının korunması için vazifelendirilmiştir.²⁵³ Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan önce Ada'ya gidecek özel birlik oluşturulmuştur ve Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alay Komutanlığı Bünyesinde görevlendirilmişlerdir. Görüşme yaptığımız gazilerimizden bu birlikte yer alan 3 gazimiz bulunmaktadır. Gazilerimiz özel birliğe alınmaları ve Ada'ya getirilişleri ile ilgili bilgiler vermişlerdir.

Manisa 8. Piyade Alayında er olarak askerliğini yapmış olan Seyyah Sağıroğlu'nun anlattıklarına göre 57 bin asker arasından 9 kişi Kıbrıs'a gönderilmek için seçilmişlerdir. 37 gün Manisa Askeri Hastanesinde çeşitli kontrollerden geçmişlerdir. Bu kontrollerde 3

²⁵³ Tandoğan, a.g.e., s.77.

kişi elenmiştir. Kıbrıs'a gönderilecekler seçildikten sonra, ilk olarak memleketlerine izne gönderilmişlerdir. Dönüşte İskenderun Akçay Kıbrıs Değişirme Birliğine teslim olmuşlardır. Burada yaklaşık 3,5 ay dağcılık, pusu, taktik akın, harita metot ve yakın dövüş gibi çeşitli eğitimler almışlardır. Eğitim neticesinde 350 kişi kalmışlardır. 24 Şubat 1974 tarihinde İskenderun'dan Erkin gemisiyle Magosa'ya hareket etmişlerdir. 25 Şubat sabahında BM nezaretinde gemiyi karaya yanaştırmışlardır.²⁵⁴

Yine Manisa 8. Piyade Alayında piyade er olarak askerliğini yaparken özel birliğe katılan Mustafa Görgün, Kıbrıs'a gitmeden önce tam bir gerilla eğitimi aldıklarını ifade etmiştir.²⁵⁵

Burdur'da acemi birliğini Piyade er olarak yaparken Kıbrıs'a gönderilecek özel birliğe seçilenler arasında yer alan Sebahattin Mesci, İskenderun Akçay'da çeşitli eğitimlerden geçtikten sonra Kıbrıs'a gittiklerini belirtmiştir. Kıbrıs'ta Alay olarak 650 kişi olduklarını, buna karşılık Yunan alayında 900 kişi bulunduğunu söylemiştir. Asker sayısının bu şekilde olması Kıbrıs'taki nüfus miktarına oranlanarak belirlendiğini ifade etmiştir.²⁵⁶

3.1.2. Deniz Çıkarma Birlikleriyle Askerlerin Ada'ya Sevkleri

Çıkarma birlikleriyle harekâta katılan askerler Ada'ya ne amaçla getirildiklerini bilmiyorlardı. Kıbrıs'ta savaş olacağına dair bir takım haberler duyan fakat durum hakkında net bilgiye sahip olmayan askerler de bulunmaktaydı. Askerliğini yaparken tatbikat amaçlı çağırılanlar olduğu gibi gece eğitimi için Ada'ya getirilenler de olmuştur. İzinde bulunan askerler de birliğine geri çağırılmıştır.

Askerlerin Ada'ya güvenli bir şekilde çıkarılması dört büyük muhribin eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Askerliğinin 19. ayında Gölcük'te bulunan Hasan Yılmaz, Kıbrıs'a karaya asker çıkarmakla görevli dört muhafız birliğinden TCG Mareşal Fevzi Çakmak

²⁵⁴ Seyyah Sağıroğlu, 07-12-2015 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁵⁵ Mustafa Görgün, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁵⁶ Sebahattin Mesci, 07-02-2016 tarihinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Muhammet Yıldız'ın Vakfikebir'deki Bürosunda Yapılan Görüşme.

gemisinde harekâta bulunmuştur. Hasan Yılmaz, Tınaztepe, Adatepe, Kocatepe ve Mareşal Fevzi Çakmak gemilerinin bir çember oluşturarak küçük çıkarma gemilerinin rahat bir şekilde karaya çıkarılmasında görevli olduklarını belirtmiştir. Rum askeri hücum botlarının Kara bombardımanına muhripler, karşılık vermişlerdir ve askerlerin karaya rahat bir şekilde çıkarılmasını sağlamışlardır.²⁵⁷

Mülakat yaptığımız gazilerimizden Ali Osman Alkan ise Kıbrıs'a kavgalı iki ailenin arasını bulmak için gönderildiklerinin kendilerine bildirildiğini ifade etmiştir. Ali Osman Alkan, İskenderun'dan Mersin'e geçtiklerini, bir gece kaldıktan sonra sabah L401 Ertuğrul gemisine 2. Tabur olarak Türkiye'den deniz çıkarma birliğiyle beraber bindiklerini belirtmiştir. Gemiye binerken Diyanet İşleri Başkanı'nın kendilerini uğurladığını ve o anda duyulduğunu dile getirmektedir. Sabah saatlerinde askerlere mermi dağıtmaya başlayınca şüphelendiklerini, rütbelerinin söküldüğünü, bozuk paraların ve metal eşyaların denize atıldığını ve herkesin birbirinden helallik aldığını ifade etmiştir. Sonrasında Girne'nin bitişiğinden çıkarma yapıldığını belirtmiştir.²⁵⁸

T351 Kocatepe gemisinde 4 ay askerlik yaptıktan sonra devlet tarafından Amerika'ya tatbikat için gönderilen askerler arasında yer almış olan Kemal Yıldız, Amerika'da 3,5 ay kalmıştır. Ardından D353 Mareşal Fevzi Çakmak gemisinde Yunanistan'ın Pire limanında 2 gün tatbikata katılmıştır. 2 ay sonrasında Gölcük'ten tatbikat amacıyla Mersin'e giden donanma gemilerine katıldıklarını ifade eden Kemal Yıldız Kıbrıs'a gidişlerini şu şekilde anlatmaktadır: *“Bize, asker şehrin dışına çıkmasın diye gece saat 11’de duyuru geldi. Dört muhrip tatbikat için denize açıldık. 20 Temmuz sabahı saat 5 civarıydı. Herkes kulaklığını takmış, can yelekleri üzerlerindeydi. Biz güverte askeriydik. Kıdemli başçavuşumuz dedi ki; savaş var. Biz dedik, nasıl olur? 21 çıkarma gemisini koruma altına almışız ve sabah saat 6’da topları Kıbrıs’a çevirdik. 2 saat 10 dakika ilk bombardımanı yaptık. Öncü birlik olan Jandarma botlarını aradan geçirdik. Onlar SAS komandosuydu. Girne’ye ateş açıldı ve Kocatepe, karşıdaki binayı yıktı.*

²⁵⁷ Hasan Yılmaz,29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁵⁸ Ali Osman Alkan, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Akabinde 40 dakika sonra bombardıman kesildi. 21 çıkarma gemisini aramızdan çıkarma yerine gönderdik. Bizim işimiz bitti. Asker tankıyla tüfeğiyle karaya ayak bastı.”²⁵⁹

Harekâta katılan bazı askerlere sadece Mersin Limanına gidileceği bilgisi verilmiştir. Gemiye bindiklerinde ise harekâta katılacakları kendilerine tebliğ edilmiştir. Gölcük Donanma Komutanlığına bağlı TCG Sarıyer M518 mayın tarama gemisinde görevlendirilmiş Er Recep Murat, Çanakkale’de nöbet tutarken Gölcüğe dönüşlerinde Mersin’e çağrıldıklarını, sabah saat 5’te Mersin’e geldiklerini ve Kıbrıs’a doğru hareket ettiklerini söyledikten sonra sözlerine şu şekilde devam etmiştir: *“Biz sabah karanlığında Kıbrıs’a indik ve Kıbrıs’ta mayın taramasını yaptık. Sonrasında peşimizden muhripler geldi. Havadan uçaklar geldi ve o esnada 5 parmak dağlarını bombalarken deniz çıkarması da Girne’den karaya geldi.*”²⁶⁰

Gölcük Donanma Komutanlığına bağlı TCG Silifke M514 mayın tarama gemisinde görevli er Erol Usta Ömer, Gölcük’ten İzmir Uzunada’ya seyre gittikten sonra Gölcüğe dönüşleri sırasında Çanakkale Boğazı’ndan geri dönmüşlerdir. Kendilerine sadece Mersin limanına gidileceği bilgisi paylaşılmıştır. Sabaha karşı Antalya açıklarında üzerlerinden uçaklar geçince şüphelendiklerini herkesin, “ne oluyor” diye sorması neticesinde komutan askerleri gemi güvertesine çağırmıştır. Komutan “arkadaşlar hayırlı olsun Kıbrıs Barış Harekâtı başladı savaşa gidiyoruz, üzerinizde metal eşya ne varsa atın” dedikten sonra Mersin’e gelinmişti. Silifke gemisiyle küçük çıkartma gemilerini önlerine alıp Adaya gitmelerinde öncülük etmişti.²⁶¹

Gaziantep’te askerliğini yaparken izin dönüşünde birliğine gelip raporunu teslim ettikten sonra Mersin’e hareket ettiklerini belirten 39. Tümen 49. Piyade Alay Komutanlığında 51/3 Mekanize Piyade Taburundan piyade onbaşı Abdülkadir Aycibin, 20 Temmuz’da harekât başladığında gemilerde olduklarını, savaş olacağı hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını sadece gece eğitimine gittiklerini sandıklarını ifade etmiştir.

²⁵⁹ Kemal Yıldız, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁶⁰ Recep Murat, 24-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁶¹ Erol Usta Ömer, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Çıkartma yapıldığını Gemide komutanlardan değil radyolardan öğrendiklerini ve Girne kıyısından çıkartmaya dâhil olduklarını söylemiştir.²⁶²

Gölcük Donanma Komutanlığına bağlı Amfibi Deniz Piyade Birliğinden onbaşı Kamil Usta, Kıbrıs'a gidişlerini şu şekilde anlatmaktadır: *“Tezkereme 50-55 gün kala Mersin e çağrıldık. Orada Karaca İlyas denilen bir yerde askeri birlikte bizi tutmaya başladılar. Orada sadece biz yoktuk, bütün karacılar, havacılar, denizciler hep bir aradaydı. Birkaç gün orada kaldık. Neden burada bekliyoruz diye merak ettik. O arada Kıbrıs olayı patlak verdi. Ben bir akşam nöbet çavuşluğu görevimi yerine getirirken bölük komutanım beni yanına çağırdı ve herkesi içtimaya topla dedi. Gece saat 2-3 sıralarıydı, helikopter geldi. Kara, hava, deniz komutanları indiler helikopterden ve bizden hal hatır sordular. Diyanet İşleri Başkanı Lütfi Doğan, tarihte daha önce Türk askerinin yapmış olduğu savaşlardan bahsetti ve arkadaşlar kazanız mübarek olsun Kıbrıs'a gidiyorsunuz dedi. (Gazi bunları anlatırken duygulanıyor) Sonrasında benim bulunduğum Amfibi Girne'ye doğru yola çıktı. Yaklaşık 2 saatte Girne'ye vardık. Açıkta Havanın aydınlanmasını bekliyoruz. Girne'de hava aydınlanınca havadan uçaklarımız, denizden deniz topçularımız bombalamaya başladı. Gemiden hücum botlarıyla indik. Tam teçhizat sahile doğru taarruza kalktık. Üzerimize yoğun bir şekilde mermi yağıyordu.”*²⁶³

Askerliğini Kırıkale'de 28. Tümen Komutanlığı 61.Piyade Alay Komutanlığı 1. Tabur'da piyade er olarak yapmış olan Ömer Gençalioğlu, bir sabah alarmların çaldığını, oradan Mersin Taşucu'na, ardından çıkarma gemisi ile Girne'ye geçtiklerini söylemiştir.²⁶⁴

Askerliğinin 4. ayında gece bir haber geldiğini ve tam teçhizat hazırlanarak Mersin'e geldiklerini söyleyen Deniz Amfibi Alay Komutanlığı'nda deniz piyade er Murat Uğuş, Ertuğrul gemisiyle sabah saat 6'da Girne'ye çıktıklarını, top tüfek atışı olduğu sırada geminin kıç tarafına havan topu isabet ettiğini, belirtmiştir. Murat Uğuş, 2. Amfibi Tabur 2. Bölük olarak denizden karaya çıkan ilk birlik olduklarını da sözlerine eklemiştir.²⁶⁵

²⁶² Abdülkadir Aycibin, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁶³ Kamil Usta, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁶⁴ Ömer Gençalioğlu, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁶⁵ Murat Uğuş, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

1973/1 tertip Deniz Amfibi Alay Komutanlığında 1. Amfibi Deniz Piyade Taburunda Karavan Destek Bölüğü erbaşlarından deniz piyade Kadir Keskin, Gölcük Amfibide Erkin gemisinden LC404 Ertuğrul gemisine geçtiklerini ve sürekli eğitim ve tatbikat yaptıklarını ifade ettikten sonra Kıbrıs'a gidişlerini şu şekilde anlatmıştır: *“Tezkereme 90-95 gün kala Mersin’de Ertuğrul gemisindeydik. Subayların arasında bir hareketlenme başladı. Biz bazı şeyleri hissediyorduk ama komutanlar bize Kıbrıs’a çıkartma yapılacağını söylemiyorlardı. Bir gece izne gidenlerde dâhil herkes çağrıldı. Gece denize açıldık ve gemide hazırlık yapmaya başladık. Gemi hareket etmeden önce tank güvertesinde toplandık. Bir cami hocası konuşma yaptı ve bizim için dualar etti. Biz bu durumda ne olacağını anladık. 20 Temmuz sabahı gün ağarırken komutanımız bize: <Çocuklarım, oğullarım hepsi tatbikatti şimdi onun gerçeğini yapacağız, Kıbrıs’a çıkarmaya gidiyoruz.> dedi. Sonra bizim LC olan küçük gemilere normalde ağlar atılır, asker üçerli koldan tam teçhizat iner. Geminin karaya kapak açması gerekirdi ama bizim gemide teknik bir arıza oldu. Kapak açılmadı. Buna rağmen komutan <in> emrini verdi. Ben suya atladım. Su çeneme geliyordu. Silahımı yukarı kaldırarak ilerledim. Biz karaya çıkarken ateş ediliyordu. Tahmin ediyorum ki şehit olan arkadaşlarımız oldu. Girne’nin bakımsız plajına çıkarma yaptık ve bizim arkamızdan karacılar geliyordu, yukarıdan da komandolar paraşütle aşağıya iniyorlardı.”²⁶⁶*

Piyade çavuş Ahmet Salih Akbulut Bayburt’ta tabur yazıcılığı görevini sürdürürken, gayrimüslim olan arkadaşının radyosundan Kıbrıs’ta darbenin olduğunu öğrenmiştir. Akabinde akşama yazılı emir gelmiştir ve sonrasında yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır: *Kıbrıs’a gitmek için seçilen arkadaşlarının kılık kıyafetine düzen verdikten sonra Bayburt’ta 60. Piyade alay karargâhından gece saat 11’de Tugay Komutanının eşliğinde otobüslere binerek Erzurum üzerinden yola çıktık. Osmaniye 50. Piyade alay karargâhında toplandık. Osmaniye’de bir gece kaldık. Sonrasında Mersin Erdemliye geçtik, Çamlık’ta bütün hazırlığımızı yaptık. Unutamadığım bir anım vardır, şöyle anlatayım: Gece karanlığında cephane ikmali, yiyecek stokunu kontrol etmek için el feneriyle ilerliyorduk. Ben eski bir aracın üzerine çıkarak İstiklal Marşı’nı okudum. Tabur Komutanımız kim o söyleyen deyince ben hemen künye taktimi yaptım. Bana sarıldı ve*

²⁶⁶ Kadir Keskin, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

alnımdan öperek bu inançla bize bir şey olmaz dedi. Sonrasında Mersin limanına geçtik. 39. Tümen 14. Piyade Alay Komutanlığı 1. Tabur'da idim. Gemiye bindik duygusal anlar yaşandı. Askerleri uğurlamaya gelen kalabalık evlerinde ne varsa getirmişlerdi. Gemi hareket ettikten bir süre sonra birkaç kere yan yattı ama alabora olmaktan kurtuldu. Sonra geminin arka kısmından küçük botlara bindik. Ateş altında Girne sahiline çıktık.”²⁶⁷

Gölcük donanma komutanlığına bağlı TCG Kocatepe gemisinde kâtip sınıfında Gemi Yazıcılığını yapan er Hüseyin Altınsoy, Kıbrıs'a gidileceği bilgisinin onlarla paylaşılmadığını söylemiştir. Kendilerine Mersin'e nöbete gidiyoruz denilmiştir. Ama o zamanlar Kıbrıs'ta bir şeyler olduğuna dair haberleri radyolardan, gazetelerden haber almışlardır. Mersin'de bir akşam kaldıktan sonra Komutan Güven Erkaya, askerleri geminin kıç tarafında toplamıştır. Askerlerle duygulu bir veda konuşması yapmıştır. Komutan Güven Erkaya: “ *Bu zamana kadar beraber vatanımızı korumaya çalıştık, aramızda acı tatlı bazı olaylar yaşanmış olabilir, birbirimizle helalleşelim. Kıbrıs'a savaşa gidiyoruz. Kıbrıs'tan geri dönen de olur olamayan da.*” diyerek sözlerini sonlandırmıştır. Sabahın erken saatlerinde Girne'ye doğru yola çıkmışlardır.²⁶⁸

Kıbrıs'a gideceği zaman 9 aylık asker olan çavuş Çoskun Çolak, Gölcük Donanma Birliğinde, komutan şoförü olarak bulunmuştur. Savaşa gidileceği bilgisi kendisiyle paylaşılmamıştır. 30 gün öncesinden gemilerin bağlandığı yerde hiç gemi kalmamıştır ve gemilerin hepsi Mersin'e intikal ettirilmiştir. Gece saat 23:30 gibi komutanını eve bıraktıktan sonra birliğe geri dönmüştür. O gece saat bir gibi Ankara'dan Deniz kuvvetleri komutanlığından bir haber gelmiştir ve gelen mesaj ile birlikte 1 albay, 1 yüzbaşı, 5 SAS astsubay komutanı olarak Ankara üzerinden Mersin'e gitmişlerdir. Çoskun Çolak Kıbrıs'a gidişini şu şekilde anlatmaktadır: “*Komutanıma beni Kıbrıs'a gönderecek misiniz diye sordum. Komutanım <Seni layık gördüler tabi ki seve seve göndereceğim.> dedi. O an içim cız etti, ailem aklıma geldi ve uygulandım. Çıkarma birliklerinin olduğu yere geldik. Gerekli mühimmatı aldıktan sonra Ertuğrul gemisine bindik. Açıkta küçük çıkartma gemilerine intikal ettirilerek Ertuğrul plajı denilen yere gemimiz yanaştı. SAS Astsubayları denizin altındaki kayaları bombalarla birlikte patlatarak kırdılar. Bu sayede geminin*

²⁶⁷ Ahmet Salih Akbulut, 18-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁶⁸ Hüseyin Altınsoy, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

karaya yanaşmasını sağladılar. O zamana kadar amfibiyle karaya çıkışlarımız sağlandı. Bizim orada işimiz bitmiş olmasına rağmen geri dönmedik ve orada şuan Girne’de subay ordu evi olarak geçen Rokrobi otelinde, Girne deniz komutanlığını kurduk.”²⁶⁹

İskenderun Seyyar Cerrahi Hastanesinde usta askerliğini yaparken sağlıkçı er İbrahim Erol, askerliğinin 8. ayında harekât için göreve çağrıldığını belirtmektedir. İbrahim Erol, harekâta katılacaklarının bilgisinin paylaşılmadığını, tatbikata çıkıyoruz, denilerek İskenderun’dan Mersin’e getirildiklerini söylemiştir. 39. Piyade Tümen Komutanlığı sıhhiye taburunda görevlendirilmiş olan İbrahim Erol, Mersin’den gemiyle Girne’ye doğru yola çıktıklarını, açıkta küçük çıkarma gemileriyle karaya ayak bastıklarını ifade etmektedir.²⁷⁰

3.1.3. Havadan İndirme ile Asker Sevkiyatı

Kıbrıs’a hava yoluyla Türk askerlerinin önemli bir kısmı paraşütlerle, helikopterlerle indirilmiştir. Havadan indirilecek askerlere de Ada’ya ne için gidecekleri önce söylenmemiştir. Tatbikat amaçlı olarak, Mersin ve Aydın’a gidileceği bilgisi askerlere verilmiştir.

Bolu Komando Tugay Komutanlığı Karargâh bölüğünden piyade çavuş Abdullah Çakmak, Abant’tan kamp dönüşlerinde Kıbrıs’a gidişlerin şu şekilde anlatmıştır: *“Kamptaki karargâhın etrafını sarmak için Bolu’daki kereste fabrikasından çita almaya gitmiştik. Döndüğümüzde kampta bir nöbetçi haricinde kimse yoktu. Nereye gittiklerini sorduğumuzda tugaya gittiklerini söylediler. Hemen tugaya gittik. Saat gecenin 11’idi. Tugayda bir hareketlenme vardı. Komutana sordum <Ne oluyor?> Komutan <tatbikata gideceğiz> dedi. 16 Temmuz’du galiba, arabalara bindik. Ben de o zaman kayzerin araç komutanlığını yapıyordum, Ankara’da 48. Piyadeye geldik. Orada bir akşam kaldık. Sabah bize çok güzel bir kahvaltı verdiler. Sonrasında komutanlar bize bando takımının önünden çok güzel geçmemiz gerektiğini söylediler. Bando takımı o kadar içten ve duygulu çalışıyorlardı ki duygulanmamak elde değildi. Oradan hüünlü bir geçişten sonra arabalara*

²⁶⁹ Coşkun Çolak,11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁷⁰ İbrahim Erol, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

bindik. Konya'ya doğru gidiyoruz. Kadınlar, çocuklar, erkekler poşetler içerisinde meyve ve ekmek atıyorlar. Mersin Taşucuna geldik. 19 Temmuz'un gece yarısı rütbeliler çağrıldı. Bolu Komando Tugayı'ndan Sabri Demir vardı. Bize yarın Kıbrıs'a bir çıkartma yapacağımızı söyledi. Sabah saat 5'te helikopterlere bindik. 6'ya çeyrek kala Kıbrıs'ın Kırnı bölgesine indik. Şu anda orası Pınarbaşı diye biliyorum. Girne ile Lefkoşe arasında düzlük bir yer. Araziyi bilmiyoruz. İndik, önümüzde Beş Parmak Dağları var. Rotamızı Beş Parmak Dağlarına çevirdik. Ateş etmeye başladık. Yukarıdan Kayseri Hava İndirme de iniyordu. Fakat o zaman çok büyük hasat yapılmış buğdaylar bir tarafta, sapları bir tarafta. Yukarıdan bomba atıyorlar. Yangın çıkınca çok büyük anafor olmuştu. Yukarıdan paraşütle inenler yangının anaforuna takılıp düşüyorlardı. Bizim onlara yapacağımız bir şey yoktu. Biz Dağlıca'ya doğru ilerlemeye başlamıştık."²⁷¹

Ankara Çubuk'ta onbaşı Zeki Eroğlu, askerliğini yaparken Ankara'da gece alarm verildikten sonra toplandıklarını, kendilerine önce Aydın'a gideceklerinin söylendiğini ve sonrasında Adana'ya doğru geri döndüklerini söylemiştir. Kendilerinin ise savaşa gideceklerini anladıklarını belirtmiştir. Sabahın erken saatlerinde helikopterlere binmişler ve Kırnı bölgesine inmişlerdir. Kırnı bölgesinde askerlere Kıbrıslı mücahitler²⁷² de eşlik etmişlerdir.²⁷³

Usta askerliğinin birinci ayında iken harekâta çağrılan piyade onbaşı Refik Öz ise havadan Ada'ya inişini şu şekilde anlatmıştır: "*Usta birliğinde kura çekilirken bir takım şeyleri duymuştuk. Sabahın erken saatlerinde bizi alıp Mersin'e götürdüler ve oradan helikopterlerle Kıbrıs'a iniş yaptık. Lefkoşe'nun sanayi bölgesi olan Hamitköy'e gruplar halinde indik. Bir süre sonra toplanma yerlerine geçtik. Araziye inerken büyük bir heyecana kapılmıştık. Arazinin otlı ve dikenli olması, ateşin olması inişimizi olumsuz etkilemişti.*"²⁷⁴

²⁷¹ Abdullah Çakmak, 11-02-2016 Tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁷² Mücahit: Türk Mukavemet Teşkilatı üyeleri tarafından Kıbrıslı Türk savaşçılar olarak nitelendirilmektedir.

²⁷³ Zeki Eroğlu, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁷⁴ Refik Öz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Bolu Komando Tugay Komutanlığı 1. Komando Tabur Komutanlığında piyade er Alaattin Günel, 15 Temmuzda Bolu'dan birlikleri hareket ettikten sonra 20 Temmuz akşamı Silifke'den helikopter ile Kıbrıs'a iniş yapmıştır. Mersin'e gelene kadar savaşa katılacakları bilgisi kendileriyle paylaşılmamıştır. Mersin'de komutanları, buradan dönüş olmayacağını, Kıbrıs'a gidileceğini söylemişlerdir. Kıbrıs'ta Lefkoşe ve Girne arasında Boğaz bölgesi denilen yere indiklerini söylemiştir.²⁷⁵

Ankara'da Muhafız Alayı birliğinde hava ikmalde çavuş Ali Kemal Baytar, 3 ay paraşüt eğitimi almıştır. Komutanlarının onlardan helallik almasından sonra tam teçhizat giyinerek 18 Temmuz'da gece saat 11'de Kıbrıs'a hareket etmişlerdir. Levazım görevinde bulunduğundan Kıbrıs'a iniş yapmamıştı. Bölgeye cephane, su, yiyecek gibi gerekli olan malzemeleri attıklarını ifade etmiştir. Ali Kemal Baytar uçaklarının Etimesgut bölgesinden kalkarak Kıbrıs savaşı bölgesine gittiklerini sözlerine eklemiştir.²⁷⁶

3.2. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı

3.2.1. Kara Savaşları

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın Ortaköy'deki birliğinde bulunan askerler, 15 Temmuz'da sabah sporundan dönmüşlerdir. Askerler siyah bir Mercedes ile Rauf Denktaş'ın Alaya gelerek komutanın yanına gittiğini görmüşlerdir. Rauf Denktaş'ın Alayı terk etmesinin ardından alarm verilmiştir. Alarmın verilmesiyle askerler mevzilere çekilmiştir. Mevzilere geçiş irtibat kanalları sayesinde sağlanmıştır. EOKA Örgütü'nün Rum asıllı lideri Nikos Sampson, Makarios'u devirmek için harekete geçmişti. Türklere müdahale etmeden önce Rum tarafını tamamen almayı planlamıştır. Bu sebeple hem Makarios'un tarafına hem de Türk tarafına havan atmaya başlamıştır. Saldırı sırasında hazır konumda olsun diye Türk tarafına atılan havanları mevzilere sabitlemiştir. EOKA'nın saldırıları 20 Temmuz sabahına kadar devam etmiştir ve bu süre zarfında birçok Rum öldürülmüştür. Mevzilerden dürbünlerle bakıldığında Nikos Sampson taraftarlarının, Rum ölümlerini kepçelerle çöpe döktükleri görülmüştür. Türk Barış Harekâtı başlayınca çok

²⁷⁵ Alaattin Ünal, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁷⁶ Ali Kemal Baytar, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

sayıdaki Kıbrıs Türk Kuvvetleri de harekete geçmiştir. 20 Temmuz gecesinde mevzilerde hazır olarak bekleyenlerden Seyyah Sağıroğlu harekâtın ilk günlerinde yaşadıklarını şöyle anlatmıştır: “Sabah 05:30’da hareket başladı. Önce mücahitler Lefkoşa’nın ortasında ateşe başladılar. O arada Lefkoşa’daki Yeni Cami’den ilk defa ezan sesi duyuyorduk. Gün aydınlanmak üzereydi. Rum Kuvvetleri bizim alana doğru yayılmaya başlamışlardı. Bizim mevzilere yaklaşmasınlar diye ateş ediyorduk. Saat sabah 7-7:30’larda hemen arka tarafımıza Kayseri Paraşüt Tugayının 1. atlayışı başlamıştı. Lefkoşa mezarlığından Gönyeli’ye doğru. Oraya biz önceden işaret olsun diye lambalar, mumlar koymuştuk. Rumlar o bölgeye ateş ettiler ve arpa tarlaları yandı. Duman tütüyor ama üzerimizden geçen havan mermilerini göreceğiz. Paraşütçüler atladi. Harekâtın birinci günü darmaduman olduk. Daha destek bize gelmemiş, yardım ulaşmamış. 4. Bölüğün 2. Takımı olarak o gece biz taarruza çıktık. Tutunamayıp gece geri döndük. Kolumdan vuruldum. Mevzilerimize geri geldik. 2. gün saat 11’lerde bombardıman uçakları gelmeye başladı. Bunlar belli yerleri vuruyorlar. Lefkoşa havaalanı yerle bir oldu. Uçaklar gece vuramıyorlar. O gece Yunan ordusu bizi tank taarruzuna tuttu. Dört tank üzerimize doğru geliyordu. Mehmet diye bir arkadaşımız geri tepmesiz 75’lik top ile ateş etti ve önündeki tankı vurdu. Tank yanmaya başladı. Rum askerleri tankları bırakıp kaçmaya başladı. Biz de bu sefer makinalı tüfeklerle, bu kaçan askerlere ateş ediyorduk. Sabah kalktığımızda etrafın hep cesetlerle dolu olduğunu gördük. Rumlardan subay, astsubay vurulmuştu ve en büyük zayıyat onlardaydı. Üçüncü gün Birleşmiş Milletler ateşkes kararı aldı. Cenevre konferansları başladı ama biz hep dağılmıştık. Çıkarmanın bir kısmı boğaza ulaşmış, bir kısmı Girne’de gemide uğraşıyordu. Magosa’dan Değirmenliden öteye asker geçememişti. Doğu tarafta sıkıntı vardı. Üçüncü günün sonunda ateşkes kararı verildi.”²⁷⁷

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayının Lefkoşa’nın Gönyeli ilçesinde de askerleri bulunmaktaydı. Gönyeli Beş Parmak Dağlarının eteklerinde yer almaktadır. Paraşütle ile inen birlikler Gönyeli ile Beş Parmak Dağlarının arasındaki boşluğa, Dikoma denilen yere inmişlerdir. Paraşütçülerin kollarında kırmızı, yeşil, sarı, mavi kurdelalar bulunmaktaydı. Gönyeli’de bulunan birliklerde de aynı renklerde kurdelalar vardı. Bir kısım asker, askerinin toparlanması için Beş Parmak Dağlarının oraya gönderilmiştir.²⁷⁸

²⁷⁷ Seyyah Sağıroğlu, 07-12-2015 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁷⁸ Mustafa Görgün, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayının Gönyeli tarafında bulunan askerlerin ilk hedefi, Gramer School'un olduğu yerde bulunan Yunan Alayı olmuştur.²⁷⁹

Amfibi ile Girne'ye çıkan askerler ise karaya geldiklerinde hemen taarruza başlamışlardı. Araziyi tam olarak bilmedikleri için ne ile karşılaşacaklarını bilmiyorlardı. Zira ilk zamanlar büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. Karşıdan düşman ateşine ve bombalarına maruz kalmışlardır. Yunanlılar Türklerin telsizlerinin frekanslarını ele geçirerek aralarındaki irtibatı kesmişlerdir. Böyle bir durumda Amfibi olarak denizden karaya ilk gelen askerler Beş Parmak Dağlarına doğru ilerledikten sonra karacı askerlerle karşılaştıklarında irtibat eksikliğinden dolayı birbirlerine ateş açmışlardı. Fakat sonrasında haberleşme yeniden sağlanmıştı. Buna rağmen savaş sırasında Amfibi kuvvetlerinde emir komuta kaybolmuştu. Herkes bir tarafa dağılmıştı. Askerler nereye gittiklerini bilmeden ilerlemişlerdi.²⁸⁰

Beş Parmak Dağları'ndan Yunan birlikleri ise sürekli olarak Türk birliklerini bombalamıştı. Beş Parmak Dağlarının aşağı kısmında yer alan Türk birlikleri açık hedef haline gelmişti.²⁸¹

Girne sahiline ateş altında çıkan birliklerden 39. Tümen 14. Piyade Alay Komutanlığındaki askerler açık hedef olmamak için rütbelerini sökmüşlerdi. Birliklerin Girne'nin Boğazköy istikametinde ilerleyişlerinde toparlanma esnasında ateşe maruz kalmışlardı. Sonrasında Beş Parmak Dağlarının güneyine doğru ilerlemişlerdi. Pota denilen bölgede dağ yolunda bir gece kaldıkları sırada Beş Parmak Dağlarının güneyinde bulunan Rum mevzilerinden etkisiz atışlar yapılmıştır. Bu bölgede 3-4 gün kaldıktan sonra Lefkoşa'nın Değirmenli köyüne doğru ilerlemişler ve orada yaklaşık 15 gün geçirmişlerdi.²⁸²

²⁷⁹ Sebahattin Mesci, 07-02-2016 tarihinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Muhammet Yıldız'ın Vakıfkebir'deki Bürosunda Yapılan Görüşme.

²⁸⁰ Murat Uğuş, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁸¹ Kadir Keskin, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁸² Ahmet Salih Akbulut, 18-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Girne'nin batısından dikenlik bir alanı takip ederek ilerleyen bir başka Türk birliği ise toparlanarak mevzilenmişti. Rum kuvvetleri de Türk kuvvetleri gelene kadar yerlerini almışlardı. Karşılıklı atışlar sırasında tabur komutanı yaralanmış ve onun yerine bölük komutanı geçmişti. Karşılıklı ateş olurken bir Yunan mangası ise karşı taarruza kalkışmışsa da 3 kişi zayıat vererek geri çekilmişlerdi.²⁸³ Girne'nin yukarısına doğru ilerlerken Rum Kuvvetleri uçak savar mermisiyle yoğun ateşe başlamıştı. Herkes bir tarafa mevzilenmişti. Uçaklar Beş Parmak Dağlarını vurmaya başladığı sırada Rum tarafından gelen ateş biraz olsun kesilmişti. Askerler sürünerek asfalt bir yoldan karşıya geçerek mevzi almışlardı. Düşman tepeye doğru kaçmaya başlamıştı. Bu esnada yaralanan Hüseyin Beran, yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır: *“Bozuk bir cipin üzerine bir top monte edilmişti. Düşman onu hedef alıp vurdu. Ben de o esnada aracın tam karşısında bulunuyordum. Oradan gelen şarapnel parçası benim koluma vurdu. Ben ne olduğunu anlamadan sırtıma iğne gibi bir çelik parçası isabet etti. Arkadaşlarım, sırtıma isabet eden parçayı çıkardılar. Benim kolumun olduğu yer hep kan olmuştu. Benim o an şeklim değişmişti. Ayağa kalkıp ilerlerken cipteki benzin deposu patladı. Etrafım ateş çemberi oldu. O ara kaçarken silahımı düşürdüm. İyi değildim ama yine de o halde geri dönüp silahımı aldım. Doğru tarafına doğru ilerledim. Muhabir bir çocuk vardı. Botlardaki lastikleri kesmesini söyledim ona. İki taraftan lastiklerle kolumu bağladı. Ambulans gelene kadar o şekilde bekledim. Girne sahilinden Donatan adlı gemiyle Mersin'e geldik. Ve oradan askeri araçla beni Tarsus'ta çadır halindeki Sahra Askeri hastanesine, oradan Adana'ya ve en sonunda Ankara'ya Gülhane'ye gönderildim.”*²⁸⁴

3.2.2. Harekâta Deniz Kuvvetleri ve Kocatepe Harp Gemisinin Batırılışı

Türk çıkarma gemileri Adatepe, Kocatepe ve Mareşal Fevzi Çakmak muhrip gemileri eşliğinde Kıbrıs'a asker çıkarmıştı. Diğer taraftan muhrip gemileri Rum mevzilerini bombardıman ederek Türk askerlerinin işini kolaylaştırmıştı. Bununla beraber harekâtın ikinci gününde deniz kuvvetleri için büyük bir kayıp yaşanmıştır. Kara savaşlarının devam ettiği ikinci günde 21 Temmuz'da çıkarma gemileri Adatepe, Kocatepe ve Mareşal Fevzi Çakmak savaş gemilerinin eşliğinde deniz seyrine devam etmekteydi.

²⁸³ Ali Osman Alkan, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁸⁴ Hüseyin Beran, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Baf yakınlarında Rum Kuvvetlerinin askeri malzeme taşıdığına dair alınan haber ile birlikte harekete geçilmiştir. Türk keşif uçağı tarafından haberin asılsız olduğu anlaşılmıştır. Bölgeye intikal eden Türk birlikleri harp durumunda beklemekteydiler. Türk filoları ile irtibatla sıkıntı yaşanmıştır. İletişim eksikliği ve yanlış anlamadan dolayı bölgede bulunan Türk savaş gemileri Türk savaş uçaklarıyla gemiler bombalanmıştır. Kocatepe gemisi büyük hasar almıştı ve batmıştır. Adatepe ve Mareşal Fevzi Çakmak gemileri yara almışlardır. Kocatepe gemisinde bulunan Hüseyin Altınsoy o anları şöyle anlatmıştır: *“Girne yakınlarından yola çıkmıştık. Baf yakınlarına doğru ilerlemeye başladık. Adatepe, Mareşal Fevzi Çakmak ve biz Kocatepe muhripleri Milletlerarası karasularında devam ediyorduk. Ben gemi yazıcısıyım. Gemide baş topun cephaneliğinde bulunmaktaydım. Cephanelik dar bir alandı ve 12 kişi içerdeydik. Cephanelikte kalabalık olduğumuzu görünce başımızda bulunan subay içimizden 6 kişiyi dışarı çıkarttı. Cephaneliğin üst tarafında baş gediklerin yani astsubayların odası vardı. İlk istirahat edecek grupta yer alıyordum. Yatakhane yatakta otururken yastığın altında bir fotoroman buldum ve okumaya başladım. İçimi bir sıkıntı basmıştı. Üzerimizden sürekli uçaklar geçiyordu. Merdivenlerden çıkıp mazgali kaldırdım. Savaş durumunda oradan çıkmam yasaktı. Yine elimde fotoroman okuyordum. Büyük bir gürültü oldu. Kafamı kaldırdığımda uçaklar sürekli gemiye mermi atıyordu. 105’lik top mermisi geminin 20 metre yakınına düşmüştü. Karşılıklı atışlara başlamıştık. Asansöre mermi yüklüyorduk. Üst tarafta topçular atıyorlardı. Sonrasında elektrikler kesildi ve gemide herhangi bir hareketlilik yaşanmadı. Gemi durdu ve cephanelik kapkaranlık oldu.”*²⁸⁵

Gemi’nin yara aldıktan sonra durması ile gemide yaşanan durumla alakalı Hüseyin Altınsoy sözlerine şu şekilde devam ediyor: *“Güvertede ne olup bitiyordu kimse tam anlamıyla bilmiyordu. 12 kişi yukarıya çıktı. Biz cephanelikte 3 kişi kaldık. Bir İzmirli, bir Rizeli bir de ben vardım. Yukarıdan bize bağıryorlardı ama dedikleri çok anlaşılmıyordu. Telaşlandık ve yukarıya çıktık. Baktık ki her taraf ceset olmuş. Kiminin kolu, kiminin bacağı kiminin kafası kopmuş. Yaralılar bağıryorlardı. Hepimize can yeleği verildi. Almadım ben bir kenara attım. Yüzme biliyordum bir şekilde karaya çıkarım diye düşündüm. Sonrasında aklım başıma geldi ve can yeleğini aramaya başladım. Bulamadım. Ölen bir arkadaşımın üzerinden yeleği çıkarıp aldım. Ellerimin titremesinden can*

²⁸⁵ Hüseyin Altınsoy, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

yeleğinin kemerini bağlayamadım. Kördüğüm bir şekilde bağladıktan sonra bir Oflu ve Akçaabatlı arkadaşına salı alın aşağıya atlayın dedim. Gemide toplamda 20 salımız vardı. 10 tanesi saldırıda tahrip olmuştu. 14 kişiye de 1 sal düşüyordu. Atladık aşağıya ve sala yetismeye çalışırken köpek balıklarının gemiye yaklaştıklarını gördüm. Kan kokusuna geliyorlardı. Sala bindim ve 4 gün 4 gece Akdeniz sularında çırpındık durduk.²⁸⁶

Dört gün boyunca sal ile denizde bulunan Hüseyin Altınsoy yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır: “Denizde ilerliyorduk. Akşam olduğu sırada büyük dalgalar üzerimize geliyordu. Salımız birkaç kere alabora oldu. O esnada bir astsubay baş gedikle, İskenderunlu arkadaşımız Ali’yi denizde kaybettik. Bizim gemiye ait 5 salı İsraililer bizden 2 gün önce bulmuşlardı. Biz o sallardan ayrı düştük ve denizde daha fazla kaldık. Salın başucunda kürek çekiyordum. Şarapnel parçasından dizi yara almış olan Necati Köse adındaki arkadaşımız salda bulunan arkadaşlara hakaret içeren konuşmalar yaptı. Durumdan rahatsız olan arkadaşlardan bir astsubay ben bunu denize atacağım dedi. Ben de kendinde olmadığı için nerede olduğunu bilmiyor dedim. Kaçınıcı gündü hatırlamıyordum. Yukarımızda bir uçak işaret mermisi atıyordu. Mermiyi takip ettik ve gemiyi gördük. İngiliz gemisine ilk olarak yaralı olan arkadaşımızı çıkarttık. Yukarı çıkan arkadaşlarımız ikinci adımda düşüyordu. Yemek yiyemediğimiz ve hareketsiz kaldığımız için ben de aynı durumla karşılaştım.”²⁸⁷

İngiliz gemisi tarafından kurtulan Hüseyin Altınsoy kurtarıldıktan hemen sonra orada yaşadıklarını şöyle anlatmıştır: “Gemiye çıkmıştık. Üzerimizde elbise yoktu. Ben ağırlık yapmasın diye çıkarmıştım. İç çamaşırları ile duruyordum. Bize elbise verdi İngilizler. Sonrasında birer kap yemek dağıttılar. Yemek patates ve birer parça etten ibaretti. Yemekten 4 lokma aldım ve doydum. Sonrasında bir bardak meyve suyu içtim. Hararetlendim ve sonrasında 10 bardak meyve suyu daha içtim. Biraz rahatlamıştık. İlk anda bir arkadaşımız çok su içti ve zaten midesinde bir şey olmadığı için çatladı. Orada şehit oldu. İngilizler bizi Baf şehrine getirdiler. İngilizler bize akşama kadar salda kalsaydık Süveyş kanalına kadar sürükleneceğimizi belirttiler. İngiliz koruması altında 7 saat kaldık. Baf’ta İngilizler bizi kendi hastanelerine götürdüler. 118 kişi bir salonda

²⁸⁶ Hüseyin Altınsoy, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁸⁷ Hüseyin Altınsoy, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

halıların üzerine doğru sıralandık. Duvarlara tutunarak lavaboya gitmeye çalışırken bir görevli bana bizden korkmayın dedi. Şimdi size iğne ve ilaç vereceğiz. Yaralarınız için de merhem süreceğiz dedi. Ben bu görevlinin şivesinden Rum olduğunu düşünerek şüphelendim. Arkadaşlarımın yanına gittiğimde; merhemi sürüneceğiz fakat ilaç ve iğne almayacağız dedim. Bizi oradan helikopter ile alıp TCG Berk gemisine bıraktılar. Mersin'e geldik. Kızılay çadırında bir akşam kaldık. Arabalarla birlikte Adana'ya geldik. Oradan uçağa binip Ankara Gülhane'ye geldik.”²⁸⁸

3.2.3. Cephe Gerisinde Durum

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında cephe gerisinde durum biraz daha sakindir. Çıkartma gemileriyle ve havadan askerin karaya çıkarılması devam etmiştir. Savaş sırasında bir yandan yaralananların tedavisi yapılırken diğer yandan araçlara yakıt takviyesi yapılmıştır. Cephe gerisinde bulunan Recep Murat o anları şöyle anlatmıştır: “Savaş haline göre daha sakin durumdaydık. Girne açıklarından Ada'ya çıkartma gemilerinden top atışları yapılıyordu. Beş Parmak Dağlarının yanı sıra açıklardaki gemilerden görülebiliyordu. Gemilerden asker takviyesi yapılıyordu. Gün ağardığında Beş Parmak Dağlarının yeşil halinden eser kalmamıştı.”²⁸⁹

Cephe gerisinde bulunan İbrahim Erol, savaş sırasında yaralıları bulmanın ve onları toparlamanın zor olduğuna dikkat çekmiştir.²⁹⁰ Diğer taraftan cephe gerisinde araçların yakıt takviyesi çok önemliydi. Yakıt takviyesini sağlamakla görevli Çoşkun Çolak bir anısını şöyle paylaşmıştır: “Savaş devam ederken tankerlerimizin benzini bitti. Petrol Ofisi'nin benzin yüklü gemisi Girne açıklarında bulunuyordu. Çok dalga olduğundan dolayı gemi kıyıya yaklaşamıyordu. Rum Belediyesinin fosseptik hortumlarını birbirine ekledik. Dalganın büyüklüğünden gemiye yaklaşmak zor oluyordu. Ben vatan için hortumu gemiye ulaştırmak amacıyla denize atladım. Benzini tankerlerimize ulaştırmayı başarmıştık. O esnada biraz benzin kaybımız oldu.”²⁹¹

²⁸⁸ Hüseyin Altınsoy, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁸⁹ Recep Murat, 24-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁹⁰ İbrahim Erol, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁹¹ Çoşkun Çolak, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

3.2.4. Ateşkes Kararı ve Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Sonu

Askeri açıdan bakıldığında harekâtın ilk aşaması başarılı geçmiştir. Havadan ve denizden çıkarma yapılmıştır. Rum kuvvetleri püskürtülmüştür. Girne-Gönyeli –Lefkoşa hattına kadar olan yerler elde tutulmaya çalışılmıştır. Birinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ikinci günü Ateşkes kararı verilmiştir. Ateşkes sırasında askerler mevzilerde bekledikleri gibi eğitim faaliyetlerine de devam etmişlerdir. Seyyah Sağıroğlu Ateşkes sırasında yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır: “Ateşkes kararının verildiği gün telefonum çaldı. 45 numaradaydım. Takımın derhal toplanmasını ve mevzilerden çekilmemiz emrediliyordu. İrtibat kanallarından geçerek Köşk takımının olduğu yere geldik. Köşk takımı 1967 yılında Rum doktorlarından alınan bir yerd. O gün ilk defa günler sonrasında tavuklu pilav yedik. Silah bakımı yaptık. Bize cephane verdiler. Şimdiki Nalbantoğlu Hastanesinin bulunduğu Mücahit Yıldırım Bölüğünün oraya geldik. Ardımızdan bir Revo geldi. Rahmetli Cevdet Sunalp Paşa'nın 1960 yılında Kurbay Albay olarak ilk ayak bastığı kampa geldik. Barış olacak diye bizi oraya gönderdiler. 6 tane Yunan tankı vardı orda. Sunalp Kampında her şeyimizi mahvetmişlerdi. Mevzilerimizi yakmışlar, bayrağımızı yere indirip üzerine haç resmi yapmışlardı. Ben Yunan mevzisine 13 metre mesafede bulunan 3. mevzide bulunuyordum. Ateşkes sırasında durumumuz hiç iyi değildi. Sürekli Yunan askerleri bize küfrediyorlardı.”²⁹²

Ateşkes sırasında Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın Gönyelide bulunan birliği, alınamayan Yunan Alayı bölgesi ile Gönyeli arasındaydı. Askerler mevzide irtibat hendeklerinde beklemişlerdi.²⁹³ Bazı bölgelerde bulunan askerler mevzide nöbet halindeydiler. Savaş sırasında bazı birlikler dağılmış, kimileri ise başka birliklere katılmışlardır.²⁹⁴ Girne'nin Boğaz bölgesinde bulunan askerler silahlarının bakımını yapmışlardır. Yanlarında bulunan radyolardan haberleri dinlemişlerdir.²⁹⁵ Bazı bölgelerde açlık sıkıntısı yaşanmıştır. Buldukları bir keçiyi keserek yemişlerdir. Yanlarında bulunan

²⁹² Seyyah Sağıroğlu, 07-12-2015 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁹³ Sebahattin Mesci, 07-02-2016 tarihinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Muhammet Yıldız'ın Vakfikebir'deki Bürosunda Yapılan Görüşme

²⁹⁴ Zeki Eroğlu, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁹⁵ Ömer Gençalioglu, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

sınırlı sayıda kâğıt ve zarflarla ailelerine, sevdiklerine mektup yazmışlardır.²⁹⁶ Girne dolaylarında bulunan askerlere cephane ve kumanya takviyesi yapılmıştır. Askerler, boş durmayıp eğitimlerine devam etmişlerdir.²⁹⁷ Karada bulunmayan askerlerin durumunda pek fazla değişiklik olmamıştır.²⁹⁸ Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayının Lefkoşa'nın orta kısmında yer alan birliğinde bulunan Mustafa Görgün Ateşkes sırasında yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır: “*Mevziler yaptık. Özellikle benim havan topunu kullanabilmem için. Tahkimat yaptık ve mevzilendik. Mevzilerimizi daha da geliştirdik. Mühimmat depoladık. Yaralılarımızı aldık. Ölülerimizi gömdük. Rumlar geldiler kendi ölülerini aldılar. Bir de karşılıklı atışmalarımız oluyordu. Sınırlar çok yakında olduğundan birbirimize sesleniyorduk. Biz onlara <marko> diye bağıryorduk. Onlar bize <Mehmet> diye bağıryorlardı. Karşılıklı ağıza alınmayacak küfürler ediyorduk.*”²⁹⁹

Bolu Komando Birliğinden Abdullah Çakmak, Ateşkes sırasında Gaziveren'de mevzilerde beklemişlerdir. Ateşkes sırasında yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır: “*Ateşkes sırasında Gaziveren'de mevzilerde duruyorduk. Aynı zamanda arkamızdan da Piyadeler geliyorlardı. Komandoları görebilmek için Piyadeler yanımıza geldiler. O sırada karşıdan ateş ediliyordu. Benim birliğimden bir arkadaşım vuruldu. Piyade mevziye girdi ve kendini kurtardı. Piyade olan arkadaşımız yüzünden bir arkadaşım şehit olmuştu. Bu duruma çok kızdım ve o arkadaşısı sonrasında dövdüm. Ateşkes ilan edildiği sırada Binellibeş tepesinde sınır çiziyorduk. Yavaş yavaş tam tepe noktaya çıktık. Arkadaşıma en uzun çam ağacına bayrağı dikelim dedim. Bayrağı, çıktık ve taktık. Sonrasında bir ses duyduk. Bir arkadaş çalığa basmıştır diye umursamadık. Sonrasında aynı sesi tekrar duyduk. Sonrasında Ateşkes bozuldu ve savaşa tekrar başladık.*”³⁰⁰

²⁹⁶ Ali Osman Alkan, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁹⁷ Cemal Kara, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁹⁸ Erol Usta Ömer, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

²⁹⁹ Mustafa Görgün, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁰⁰ Abdullah Çakmak, 11-02-2016 Tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

3.3. İkinci Barış Harekâtı İçin Yeni Askerlerin Sevki

Ateşkes ilanının ardından birinci Cenevre Konferansından iyi sonuçlar alınmıştı. Fakat ikinci Cenevre Konferansında beklenen sonuç elde edilememiştir. Zaten İkinci Harekâtın hazırlıklarına daha önceden başlanılmıştı. Ada'ya yeni asker sevkiyatı başlamıştı. Birinci Harekât'ta fazla kayıp verilmişti. Bu nedenle yapılacak İkinci Harekât için Türkiye'den takviye kuvvetler gönderilmiştir. Bir kısım askerler zorunlu gönderilirken bir kısım ise gönüllülük esasına göre Ada'ya gitmişlerdir.

Jandarma Astsubaylıktan emekli Siirt 2. Komando tabur Komutanlığında 4. Bölük 3 takım Komutanı Yusuf Yılmaz, Kıbrıs'ta yapılacak olan İkinci Kıbrıs Barış Harekâtına katılmasıyla alakalı süreci şöyle anlatmıştır: *Savaşa katılacağımız bilgisi bizden gizli tutulmuştu. Sabahın erken saatlerinde Tugay Komutanları bizimle konuştular. Biz toparlanıp Adana'ya gittik. Helikopterlerle Ada'ya intikal ettik. Helikopterde mermi sandıklarının üzerinde yolculuk yaptık. Harekâtın ikinci aşamasında yapılacakları önceden yapmış olduğumuz toplantılarda biliyorduk. Eğitim hareket planı yapılmıştı. Kimin ne yapacağı belliydi.*³⁰¹

Ağrı'dan harekâta katılan Onbaşı Paşa Hallaç ise şunları anlatmıştır: *Komutanlarla bir aradaydık. Harekâtın başlayacağını radyodan dinlemiştik. Yemek arabasını kullanıyordum. Yemekhaneye yemek almaya gittiğim sırada orada bir eğlencenin olduğunu gördüm. Kıbrıs'a gidecekler için eğlence düzenlenmişti. Ben de Kıbrıs'a gitmek istiyordum. Ertesi gün toplandığımızda Kıbrıs'a gönüllü gitmek isteyen var mı diye soruldu. Ben ve arkadaşım gönüllü olarak aralarına katıldık. 20 kişi bizden vardı. Toplam da 115 kişi geceyi bölükte geçirdikten sonra Tugaya gönderildik. Tugayın önünde 30 araba vardı. Hepsinin üzerinde Türk bayrağı vardı. Yola çıktıktan sonra ilerlerken bizi yolda gören halk, karton karton sigara atıyordu. Arabaları durdurup bize karpuz ve üzüm veriyorlardı. Mersin'e geldiğimiz zaman ilk gidecek olan gemiye yetişemedik. Osmaniye'ye geçtik. Tarsus'a bağlı Yenice'de Uçtepe karakolunda iki gün gemiye cephane yüklemesi yaptık. Sonrasında gemiye bindik ve harekâtın 2. evresine dâhil olduk.*³⁰²

³⁰¹ Yusuf Yılmaz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁰² Paşa Hallaç, 24-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Muharebe Bölüğü Elektronik Müfrezede görevli er Remzi Yılmaz harekâtın hemen önce Adana'da bulunmaktaydı. İkinci Barış Harekâtına katılımını şu şekilde anlatmıştır: “Gece eğitimindeydik. Alarm verildi. Kıbrıs'ta yaşanan olaylardan dolayı Kıbrıs'a tekrar bir çıkartma yapılacağı söyleniyordu. Mersin Mezitli yaylasında belli bir süre kaldık. Bizi kısım kısım çağırdılar. Bir manga telefon hatlarını çekmek için gitti. Biz çıkarma gemisiyle 3 gün denizde kaldık. Girne'ye geçtiğimizde çadırlarda kalmaya başladık. Şafak sökmeden komutanlar geldi ve bana telsizi hazırlamam gerektiğini söyledi. 6.Kolorduyla beraber dağa çıktık.”³⁰³

Siirt Jandarma Komando Taburundan onbaşı Ahmet Özbakır, terhisine 38 gün kala Harekat için Kıbrıs'a gitmiştir. Ahmet Özbakır şunları ifade etmiştir: “Revirde hasta yatıyordum. Bölüğümüz 2 Ağustos 1974 tarihinde toplandı. Kıbrıs'a gidecek olan kişiler bir araya gelmişlerdi. Ben de onların arasında olmak istiyordum. O akşam tam tesisat hazırlandık. Sabahın erken saatlerinde Batman'dan hareket ettik ve Adana'ya geldik. Halkın yoğun ilgisiyle karşılaştık. Bize erzak veriyorlardı. 12 otobüs yola çıktıktan sonra Mersin Ovacık'a geldik. Bir helikoptere 10 kişi bindik ve 50 helikopter ile yaklaşık 45 dakikada Kıbrıs'a geldik.”³⁰⁴

9. Bölük 2.Taburda harekâta katılan Emrullah Taflan, koğuştta yattıkları sırada görevlilerin boylarını ölçmeye geldiklerini söylemiştir. Sonrasında ise görevliler Kıbrıs'a gideceklerini onlara söylemişlerdir. Mersin'den gemiye binerken halk onları büyük coşkuyla uğurlamıştır. Birinci Harekât sırasında verilen kayıplardan dolayı İkinci Harekât için takviye olarak Ada'ya gönderilmişlerdir.³⁰⁵

Mersin çıkarma birliğinde er İsmail Acar, İkinci Harekâta dâhil olmuştur. Destek kuvvet olarak LC311 isimli küçük bir gemiyle Mersin Taşucu'ndan Girne sahiline cephaneye taşımışlardır.³⁰⁶

³⁰³ Remzi Yılmaz, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁰⁴ Ahmet Özbakır, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁰⁵ Emrullah Taflan, 18-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁰⁶ İsmail Acar, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

3.4. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı

Ateşkes boyunca Türk kuvvetleri her an savaşa hazır konumda beklemişlerdir. Emirle birlikte Türk kuvvetleri taarruza kalkışarak İkinci Barış Harekâtını başlatmıştır. İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı'nda daha hızlı ilerleme kaydedilmiştir. Türk kuvvetlerinin başarılı taarruzu sonucunda Kıbrıs'ta önemli yerler ele geçirilmiştir. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayında bulunan Sebahattin Mesci, İkinci Kıbrıs Barış Harekâtının nasıl başladığına dair izlenimlerini şu şekilde anlatmıştır: *“Komutanlarımız İkinci Harekâtın başlayacağını 15 Ağustos akşamında sabahın 5'inde mermi çakılacağını söyleyerek bildirdiler. Fakat asker saat sabah 5'e 10 kalaya kadar mevzilerin dışında üzerleri çıplak olacaktı. Ateşkes sırasında hat çekilmişti oradan ileri geçemiyorduk. Barış gücüne karşı rahat bir durumda olduğumuzu göstermek için bu şekilde duracaktık. Saat 5 olduğunda herkes üzerleri giyinik şekilde mevzilerde olacaktı. Ve mermi atmaya başlayacaktı.”*³⁰⁷

İkinci Harekâta öncekine göre daha hızlı ilerlediklerini belirten Ahmet Salih Akbulut sözlerine ise şu şekilde devam etmiştir: *“14 Ağustos gecesi bize harekâtın olacağı bildirildi. Askere moral gecesi yaptık. Hatta hiç uyumadık. Hiç unutmadığım bir anımdır; gece saat 2'de bulgur çorbası yemiştik. Sabah uçakların 05:30'da hava bombardımanından sonra topçu ateşi altında piyadenin alana intikali ve alanda ilerlemesi olacak diye bize bildirildi. Bizim sırtımızda uçaklar bizi tanısın diye tanıtma bezlerimiz vardı. Biz uçakları bekledik. 05:30 oldu uçaklar gelmedi. Tedirgin olduk. Saat 05:35'te Beşparmak dağlarından uçaklar gelmeye başlayınca rahatladık. Uçak bombardımanından sonra elimizi kolumuzu sallayarak rahat bir şekilde ilerledik.”*³⁰⁸

Siirt 2. Komando Tabur Komutanlığı 4. Bölük 3. Takım komutanı Yusuf Yılmaz, İkinci Harekât sırasında ilk zamanlar bir hayli heyecanlanmıştı. Sonrasında hedefine odaklanarak birliğini, şehit vermemek için dikkatli ve tedbirli bir şekilde yönetmiştir. Girne'den Dipkarpaz'a kadar 3 günde hızlı bir şekilde ilerleyerek harekâtı başarıyla noktalamışlardır.³⁰⁹

³⁰⁷ Sebahattin Mesci, 07-02-2016 tarihinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Muhammet Yıldız'ın Vakfikebir'deki Bürosunda Yapılan Görüşme.

³⁰⁸ Ahmet Salih Akbulut, 18-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁰⁹ Yusuf Yılmaz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

İkinci Harekâta katılan Ahmet Özbakır, harekât sırasında yaralanmasını ve yaşadığı olayları şu şekilde anlatmıştır: *“14 Ağustos’ta harekât başladı. O gün akşama kadar savaştık. O gün yaralandım. Sağ kolumun alt kısmından yara aldım. Hareket edemez duruma gelmişim. Kan içime akmaya başlamıştı. Savaş devam ediyordu. Bölük Komutanım bir arkadaşıma sıhhiyeciler gelene kadar yanımda kalmasını söyledi. Ateş yoğunluğu devam ediyordu. Arkadaşım, gideceğim dedi ve ben de git dedim. Gerçekten ağır yaralıydım ve bayağı kan kaybetmişim. Vücudum hararetlendi. Sivil hayatımda duymuştum, kan kaybeden insanın su içmesi iyi değil diye. Bayağı bekledim. Allah’a dua ettim. Çok şükür mevlam beni kurtardı. Sıhhiyeciler beni aldılar. Ağustos ayı olduğundan hava sıcaktı ve dudaklarım çatlamıştı. Toprağı elimle kazıyordum biraz serinlik gelsin diye. Beni yollar mayın döşeli olduğu için ormanlık taraftan giderek Lefkoşa’da 60 yataklı çadır hastanesine getirdiler. Bir parça isabet etmişti bana ve o parça hala vücudumda.”³¹⁰*

Harekât sırasında bazen askerler Kıbrıslı Türklerden bekledikleri yardımı göremedikleri iddiasındadırlar. Böyle bir tecrübeye sahip olan Kamil Usta yaşadığı olayı şöyle anlatmıştır: *“Rum köyü ile Türk köyü bitişikti. Arada Girne’nin hemen üst tarafında bir köy vardı. Zaten her iki toplumda birbiriyle akraba olmuşlardı. Bir gün çok susamışım ve bir eve gittim. Yaşlı bir kadın açtı kapıyı. <Bana bir yudum su verir misin> dedim. Kapıyı yüzüme kapattı. Ben bekliyorum bana su getirecek diye. Kadın gelmedi. Sonra dedim biz buraya kim için ne için geldik. Gideceğiz diye arkadaşlarım beni çağırıyorlardı. Sonrasında oradan ayrıldık.”³¹¹*

Seyyah Sağıroğlu İkinci Barış Harekâtı’nda A6 silahının namlusuna düşman tarafından gelen G3 mermisinin isabet etmesiyle silahı çalışmaz duruma geldiğini belirtmiştir. O an yaşamış olduğu olayları ve bulunduğu bölgede savaşın nasıl devam ettiğini şöyle anlatmıştır: *“İkinci Barış Harekâtı başlamamıştı. Bahattin Pehlivan adında Malatyalı bir arkadaşım vardı. Kötü bir radyosu vardı. Kısa dalgadan Türkiye’yi dinliyorduk. Çok güzel şarkılar çalıyordu. Sınırdan Rum tarafından bir asker nedir bu ses diye sordu bana. Ben de yarın sabah geliyoruz dedim. Gerçekten de sabah harekât başladı. A6’nın namlusuna Rumların İnce bir mermisi olan G3 girdi ve benim silah bozuldu. A6*

³¹⁰ Ahmet Özbakır, 02-03-2016 2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³¹¹ Kamil Usta, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

devre dışı kaldı. 89'lük roketatar bulduk. Mermileri de bizim Makine Kimya'nın mermileri. Biz NATO'ya vermişiz NATO Yunan'a vermiş. Tanklardaki uçaksavar mermileri bizim mermilerimiz 89'lüğü çalıştıramadık. Mersinli silahçı Başçavuşumuz Nasuh Farizi'ye bunu bana çalıştırabilir misin dedim. Çalışmadı. Sivaslı arkadaşım İsmet Ak bir roketatar buldu. O sırada keşif takımı Gramer Kolejine taarruza çıkmışlardı. Başarılı olamadılar. Zayıf verdiler. Bir terzi arkadaşım şehit oldu. Üsteğmen yaralandı. Eski kampın içine gittim ki arkadaşlarımın hepsinin yüzü kandan gözükmüyor. Rumların her birinin sırtında üçer tane lav silahı vardı. Bunlardan ele geçirdim. Çok tesirli bir silahtır. Mevzilerde bunu mazgala sokuyorum ve karşı mevzilere atıyordum. Mevzi yanıyor, baş bacak üstten aşağı geliyordu. Ama 10 dakika sonra aynı mevzi yeniden canlanıyordu. Bir arkadaşım da roketle vuruyordu. Komutanlar teğmene küfrediyorlardı. Ne duruyorsun, niye girmiyorsun Yunan alayına, ateşkes kararı alacaklar diyorlardı. Teğmen ben ana kuzuları kırdırtmam komutanım diyordu.”³¹²

Harekâtın 2. günü ilk günkü gibi hareketli geçmiştir. Zorlu bir mücadelenin sonunda Yunan Alayı bölgesi alınmıştır. Seyyah Sağıroğlu harekâtın devamında yaşadıklarını şöyle anlatmıştır: “Biz bekliyorduk. Sınırdaki telleri kestik. Uçaklar geldi. Bize 2 tane tank takviye geldi. Uçaklar koleji bombalamaya başlamışlardı. Grammer Kolej'de Yunan Alayı kurmuşlar, mevzilenmişler oradan bize mermi atıyorlardı. Yunan alayını F4'ler bombaladı. O mermilerin kovanları bizim üzerimize dökülüyordu. Saat akşam 6 oldu ateşkes kararı var. Biz 1 saat daha çatışmaya devam ettik. Yunan alayında bir benzin istasyonu vardı. Niko öldü. Onun A6'sını aldım elime. Makine Kimya'nın mermilerini sardım sırtıma. Yunan alayına çıkarken vurulmuşum. Gönyeliden 50. Piyade alayı devam ediyordu. O gece Birol Özgül, Orhan Çoban, teğmenlerle birlikte koleje çıktık. Türkan Şoray'ın alayı ziyaretinde hediye ettiği bayrağı çantamdan çıkardım. Teğmenler su borusunun yukarisına bayrağı taktılar. Yunan Alayı bir gece öncesinden arabalarını kaçırmak için yol yapmışlardı. O tarafa doğru geçtik. Orada uyuduk. Subaylar nöbet tuttular. Her taraf ceset doluydu. Bizim de bir tankımızı mezarlığın solunda bulunan seyahat acentasının yukarisında vurmuşlardı.”³¹³

³¹² Seyyah Sağıroğlu, 07-12-2015 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³¹³ Seyyah Sağıroğlu, 07-12-2015 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

3.5. Savaş Sırasında Esirlerin Durumu

Savaş sırasında önemli sayıda esir alınmıştır. Esirler arasında kendiliğinden teslim olanlar da olmuştur. Esirlere herhangi bir kötü muamele yapılmamıştır. Türk askerlerinden Rum tarafına esir düşen askerler de olmuştur. Savaşın sonunda Ateşkes sağlandığında esirlerin karşılıklı değişimi söz konusu olmuştur.

Rum esirler Mersin'deki esir kamplarına götürülmüştür. Götürüldükleri yerleri görmesinler diye, elleri, gözleri bağlı bir şekilde taşınmışlardır.³¹⁴ Esirlere karşı herhangi bir kötü muamele yapılmamıştır ve yakalananlar komutanlara teslim edilerek, esir kamplarında tutulmuşlardır.³¹⁵ Yaralı esirler ise önce hastanelere getirilerek tedavi edilmişlerdir. Röportaj yapılan gazilerden İbrahim Erol o süreçte hastanede görev almıştır. Bir esire çorba içirirken basın tarafından resmi çekilmiştir. Hatta o esirin başında 2 saat nöbet tuttuktan sonra, esiri Lefkoşa'daki hastaneye gönderdiklerini belirtmiştir.³¹⁶

Abdülkadir Aycibin, çok sayıda esir alınmasına şahit olmuştur. Alınan esirlerin Girne'deki esir kampına götürüldüklerini ifade etmiştir. Verilen emirle, 18-45 yaş arası erkeklerden kim görülürse esir alındığını ve esirlere yapılan muamelenin Rum askerlerin şartlarından daha iyi olduğunu sözlerine eklemiştir.³¹⁷ Çoşkun Çolak'ın ifade ettiğine göre, Trikoma Boğazından Dom Otele taşınan esirler Mücahitlerin tercümesi eşliğinde gözleri ve elleri bağlı bir şekilde kamyona bindirilmişlerdir. Su isteyen esirlere de su verilmiştir.³¹⁸ Esirlerin bir kısmı Boğaz bölgesinde toplanmıştır. Esirlere karşı iyi muamele edilmiştir.³¹⁹

Kendiliğinden teslim olan esirler de olmuştur. Esirlere neden savaşmıyorsunuz denildiğinde esirler, buna gerek olmadığını ve burada her şeylerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Dipkarpaz'dan Magosa'ya esirlerin taşınması Yusuf Yılmaz'ın takımı

³¹⁴ Cemal Kara, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³¹⁵ Refik Öz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³¹⁶ İbrahim Erol, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³¹⁷ Abdülkadir Aycibin, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³¹⁸ Çoşkun Çolak, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³¹⁹ Abdullah Çakmak, 11-02-2016 Tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

sayesinde olmuştur.³²⁰ Esir alınmasına şahit olan Remzi Yılmaz, esirlere karşı herhangi bir kötü muamele yapılmadığını ifade etmiştir.³²¹ Esirler kamplarda tutulduktan sonra savaş bitiminde karşılıklı olarak değiştirilmiştir.³²²

3.6. Askerlerin İaşe Sorunu

Savaş sırasında su sıkıntısı fazlasıyla yaşanmıştır. Rum kuvvetlerin su kuyularını ilaçladığı ifade edilmiştir. Askerler, içilmesi yasak olan yerler dışında nerede su varsa içmişlerdir. Aynı zamanda buldukları meyvelerle de susuzluklarını gidermeye çalışmışlardır.

Kamil Usta su sıkıntısının fazlasıyla yaşandığını, susuzluğu giderici ilaçlar içtiklerini ifade etmiştir. Onun belirttiğine göre belirli yerlerden içinde zehir olabilir düşüncesiyle su içilmesi yasaklanmıştır. Daha çok narenciye bahçelerinden aldıkları limonlarla susuzluklarını ağızlarını ıslatarak gidermişlerdir. Fakat limonlara da zehir enjekte edebilecekleri olasılığından dolayı daha sonra onlar da yasaklanmıştır.³²³

Çok fazla su sıkıntısı yaşadıklarını ifade eden Yusuf Yılmaz, bir askerinin susuzluktan nasıl bunalıma girdiğini şöyle anlatmıştır: *“Askerim, çok ağır bir silah olan MG3 silahını taşıyordu. Tepeye doğru ilerliyorduk. Tepeye vardığımızda askerim, <komutanım bana su ver > dedi. Ben de <mataramda su yok> dedim. <O zaman sigara ver> dedi. Normalde bir askerinin komutanından böyle bir istekte bulunması mümkün değildi. Ben sigara da kullanmıyorum. Çocuklara <bir sigara verin> dedim. Çocuğun gözleri kan çanağı idi. Bulanıma girip etrafa ateş açabilirdi. Sigarasını içerken kendine geldi ve göz göze geldik. Sigarasını sakladı. <Sigarayı niye saklıyorsun oğlum> dedim. <İçmiyorum komutanım> dedi bana.”³²⁴*

³²⁰ Yusuf Yılmaz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³²¹ Remzi Yılmaz, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³²² Kamil usta, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³²³ Kamil usta, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³²⁴ Yusuf Yılmaz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Askerlerin hayvanların ayaklarının iz bıraktığı yerlerdeki çukurlarda biriken suları içtikleri de olmuştur.³²⁵ Suların zehirlenmiş olabileceği olasılığından askerlere Türkiye’den gelen römorklardaki suların içilmesi söylenmiştir. Askerler mataralarını römorklardaki ısınan sulardan doldurmuşlardır. Bu durum Birinci Harekâtın sonuna kadar bu şekilde devam etmiştir. İkinci Harekâta normal su içilmeye başlanmıştır.³²⁶ Refik Öz’ün belirttiğine göre, Birinci Harekâttan sonra yerleşilen bölgelerdeki meyvelerden yemişlerdir. Su kuyuları ilaçlı diye onlardan su temin edilmemiştir. Belirli yerlerden gelen sularla idare edilmiştir. Kavun karpuz gibi meyveleri alıp yediklerini ama belli bir süre sonra, zehir enjekte edilmiş olduğu söylentisi ile sadece emin oldukları meyvelerden yemişlerdir.³²⁷

Ahmet Çakmak da su sıkıntısının yaşandığı bölgede bulunmuştur. Düzlüklerde 2 metreden 3.5 metreye kadar su çıktığını belirtmiştir. O sulardan alıp içmişlerdir. İçtikleri su sodalıdır. Meğerse buldukları sular, araziye sulamakta kullanılıyormuş. Fakat Pota ve Dikoma köylerinde bulunan çeşmelerden mataralarına su doldurmuşlardır ve suyu bu şekilde tedarik etmeye çalışmışlardır.³²⁸

Savaş sırasında yiyecek sıkıntısı da yaşanmıştır. Genel olarak havadan yiyecek nakli yapılmıştır. Fakat bazen bu yiyeceklerin askerlere ulaştırılması çok gecikmiştir. Bazı askerlere ise havadan dahi yiyecek ulaştırılamamıştı. Askerler sırt çantalarında idareten bulunan yiyeceklerle ele geçirdikleri yerlerdeki evlerde buldukları gıdalarla idare etmek zorunda kalmışlardı.

Askerlerin sırt çantalarında kumanya olarak konserve, peksimet tarzı şeyler olduğunu ifade eden Kamil Usta, bunları yeme fırsatlarının çok fazla olmadığını söylemiştir.³²⁹ Murat Uğuş ise çantalarında bulunan kumyananın yeterli olmadığını söylemiştir.³³⁰ Askerler iaşe konusunda sıkıntı çektiklerinde kuru gıdalarla idare

³²⁵ Murat Uğuş, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³²⁶ İbrahim Erol, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³²⁷ Refik Öz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³²⁸ Abdullah Çakmak, 11-02-2016 Tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³²⁹ Kamil Usta, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme

³³⁰ Murat Uğuş, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

etmişlerdir. Zira Mersin'den savaş alanına ekmekek gelmesi 10-15 günü bulmaktaydı. Bundan dolayı ekmekekler küflenmekteydi. İbrahim Erol, iaşe sıkıntılarını şu şekilde anlatmıştır: *“Kumanyalarımız, marmelat, barbunya, balık konserve gibi şeylerden oluşuyordu. Bunların hepsi harikaydı. Ama tabii çok azdı. O zamanlar onun verdiği enerji bir tabak dolusu yemek kadardı.”*³³¹

Refik Öz ise kendilerine verilen kumanyalarda çok fazla bir şey olmadığını helikopterlerle atılan yiyecekleri bulamadıklarını ve ilk zamanlarda küflenmiş gıdalar yediklerini ifade etmiştir.³³² Abdullah Çakmak hava yoluyla atılan yiyecekleri tesadüf eseri bulmuştur. Yaşadıklarını şu sözlerle dile getirmiştir: *“Bize rahmetli Bülent Ecevit'in zamanında yukarıdan yiyecek atılıyordu. Barbunya fasülye, dolma, karışık küçük konserveler gibi yiyeceklerdi. Peksimet ve sigara da atılıyordu. Tesadüfen bulana kadar bunların atıldığını bilmiyordum. Reçel bile vardı. Onları alıp ceplerimize dolduruyorduk. Savaş sırasında ağırlık yapmasın diye bazılarınız attığımızı hatırlıyorum. Bunun dışında açlığımızı farklı yollarla da dindirmeye çalışıyorduk. Hayatı idame dersleri gördüğümüzden dolayı komando olarak ben, ceplerime buğday ve olmuştuk zeytin doldurmuştum. Onları Giderken ağzıma atıyordum açlığımı gidersen diye.”*³³³

Ömer Gençaliolu, 15 kişiye bir ekmekek düştüğünü ve ekmeği parçalayıp, koklayıp ceplerine koyduklarını ifade etmiştir. Aynı zamanda ele geçirdikleri köylerdeki evlerden ne bulurlarsa onları yediklerini de sözlerine eklemiştir.³³⁴

Ahmet Salih Akbulut, iaşe konusunda yaşamış oldukları sıkıntıları şöyle anlatmıştır: *“Çok açlık çektim. Ama yokluktan dolayı değil intikalden dolayı. Şöyle ki Sahra Hastanesi'nin mutfağı bizden çok uzaktaydı. Oradan bize yemek gelene kadar bir şey kalmıyordu. Hiç unutamadığım bir anımdır, bir gün 1 ekmekek 48 tane zeytin geldi bana. Takımında 65 kişi vardı. Ekmeği ortaya koydum ve arkadaşlara herkes küçük bir parça alacak dedim. Çok şükür ekmeği de görmüştük. Mersin'deki ekmekek yığını bize bir ay sonra*

³³¹ İbrahim Erol, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³³² Refik Öz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³³³ Abdullah Çakmak, 11-02-2016 Tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³³⁴ Ömer Gençaliolu, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

ulaştı küf tutmuş şekilde. Kasaturayla küfünü kazıyıp ekmekleri yedik. Buğday tarlalarından mataralarımıza doldurduk. Boğazköy’de bulunuyorduk. Çok acıkmıştım. Bir askeri elinde kavun yerken gördüm. Nereden aldığını sordum. Bana bir evin bahçesinde olduğunu söyledi. Evin olduğu yere gittim. Balkonda kız vardı. Kızı görünce bahçeye girmeye cesaret edemedim. Kızdan su istedim. Ekmek var mı diye sorduğumda, eve yeni geldiklerinden dolayı evde bir şey olmadığını, bahçeden kavun alabileceğimi söyledi. 2 kavun aldım. Birini ekmek çantama koydum. Diğer kavunu da yemeye başladım.”³³⁵

Seyyah Sağıroğlu, savaş sonrasında ele geçirdikleri yerleri dolaşırken düşmandan kalan yiyecekler hakkında şunları anlatmıştır: “Savaşın bitimi zordu. Etrafa dökülen havanlar, uçakların attığı bombalar, topların attığı mermiler etrafa yayılmıştı. Onların arasında aç susuz dolaşıyorduk. Yatılı okul olan kolej binasına girdik. Çay, şeker, domates bulduk. Bulduğumuz ayva reçeli bütün askeri dolaşmıştı. Dana kavurması bulmuştum. Aydınli arkadaşım Nazif Koyuncu çok iyi İngilizce biliyordu. Onu mevziye çağırdım dana kavurması yesin diye. Geldi baktı ki dana kavurması sanarak yediğimiz şey domuz konservesiymiş.”³³⁶

Karada bulunan Türk askerlerine kıyasla denizde bulunan Türk askerleri, beslenme konusunda sıkıntı yaşamamışlardır. Geminin içindeki mutfakta, iaşe için içecek su ve yiyecek gıdaları fazlasıyla bulunuyordu.³³⁷

3.7. Kıbrıs Halkının Türk Askeri Hakkındaki Düşünceleri

Kıbrıslı Türklerin Türkiye’den Ada’ya gelen askerlere bakışı farklı idi. Kıbrıs’ın fakir kesimi Türk askerinin Ada’da olmasına çok sevinmiştir. Rumlarla kaynaşmış akraba olmuş kesim ise Türk askerinin Ada’da olmasından son derece rahatsız olmuşlardır. Ali Osman Alkan Kıbrıslı Türk çocuklarla yaşamış olduğu bir anısını şöyle anlatmıştır: “Beş Parmak Dağlarının arka tarafında bir köyü ele geçirmiştik. Orada bulunan çocuklardan birisi <Abi biz denize girebilecek miyiz?> diye sordu. <Biz de tabi ki dedik. Buralar sizin,

³³⁵ Ahmet Salih Akbulut, 18-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³³⁶ Seyyah Sağıroğlu, 07-12-2015 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³³⁷ Kemal Yıldız, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

sevinin.> Çocuklar Rumların araba yolunun aşağı tarafına onları indirmediğini söylemişti.”³³⁸

Askerler Kıbrıslı Türklerle ve çoğunlukla da Mücahitlerle muhatap olmuşlardır. Mücahitlerle, birlikte savaşmışlar, mücahitler bölgeyi iyi bilmeleri dolayısıyla askerlere rehberlik etmişlerdir.³³⁹ Kıbrıs Türklerinin bazıları ise su kaynatıp getirerek askerlere banyo imkânı sağlamışlardır.³⁴⁰ Mustafa Görgün Kıbrıs halkıyla ilişkilerini şu şekilde anlatmıştır: “Ben Kıbrıs halkının bizi sevmeyişi düşünüyorum. Bunu söyleyen insanlar da vardır. Sivil halk bize ellerinde bir tabak yemek ve su getiriyorlardı. Temmuz ayı olması sebebiyle sıcaklık 40 dereceydi. Bize soğuk su getirirlerdi. Bir lokma ekmeğini bizimle paylaşırlardı. Çocuklara soruyordum:< niye geliyorsunuz yanımıza korkmuyor musunuz > <Bana sen korkmuyor musun?> diye cevap veriyorlardı. Ben askerim dediğimde ise, sen askersen ben de Türkoğlu Türk’üm ben Rum’dan korkacağıma onlar benden korksun diye cevap vermişti.”³⁴¹

Kıbrıs Türklerinden bazılarının ise Türk askerleriyle ilişkilerinin iyi olmadığını belirten gaziler de vardır Bunlardan Cemal Kara, Kıbrıs’ta bulunanların Türk olduklarını kabullenememiştir. Türk askerine farklı davrandıklarını, Kıbrıs halkının askerinin orada bulunmasından huzursuzlanmış gibi davrandıklarını ifade etmiştir.³⁴²

İbrahim Erol, bölgedeki Türk halkı ile ilişkilerinde herhangi bir sıkıntı olmadığını, Türk halkının askerleri kurtarıcı melekleri olarak gördüklerini söylemiştir.³⁴³ Abdülkadir Aycibin, Rumlardan eziyet gören Türk halkının askerlere evlatları gibi sarılıp, askerleri

³³⁸ Ali Osman Alkan, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³³⁹ Abdullah Çakmak, 11-02-2016 Tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁴⁰ Ömer Gençalioglu, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁴¹ Mustafa Görgün, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁴² Cemal Kara, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁴³ İbrahim Erol, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

bağlılarına bastığını, Rumlarla kaynaşıp akraba olanların ise buralara geldiniz huzurumuzu bozdunuz şeklinde ifadeler kullandıklarını anlatmıştır.³⁴⁴

Emrullah Taflan, Kıbrıs'ta bulunan Türk halkının Mehmetçiğe çok iyi davrandığını, askerlere saygı duyduklarını fakat Rumlarla akraba olmuş kesimin askeri istemediğini söylemiştir.³⁴⁵

Alaattin Ünal, yaşamış olduğu bir anektodu şöyle aktarmıştır: “1961 yılında Türkiye’den Kıbrıs’a sürgünler olmuştur. Onların bazıları bizim orada olmamıza sevinmişlerdi. Bazıları ise bizi hiç iyi karşılamamışlardı. Rumlarla hısım olduklarından dolayı bizim orada olmamızdan rahatsızlık duyuyorlardı. Rumlaşmışlardı. Hatta komutanlarımıza bizi buraya ne için getirdiniz diye soruyorduk. Komutanlarımız, insanları bırakın, bizim işimiz toprak, biz bu toprakları kurtarmak ve muhafaza etmek için buraya geldik şeklinde cevap vermişlerdi.”³⁴⁶

3.8. Kıbrıs Barış Harekâtı Sonrasında Gazilerin Evlerine Dönüşü

Harekâtın sonlanmasının ardından Ada’da askerliğine devam edenler olduğu gibi, kendi birliklerine dönenler, yine mükafat iznine gönderilenler ve terhis olanlar olmuştur. Askerlerin Kıbrıs’tan çıkışları, çoğunlukla gemiyle Mersin limanına olmuştur.

Gazilerimizden Emrullah Taflan, savaş sonrasında Lefkoşa’da sınırda görevine devam etmiştir. Terhisine bir ay kala bölgeden çekildiklerini ve askerliğinin son 25 gününü rahat geçirdiğini belirtmiştir. Emrullah Taflan, tezkeresini aldıktan sonra Türkiye’ye dönüş için yola çıkmıştır. Gemiye binerken valizleri kontrol edilmiştir. Normalde 6 saatte Türkiye’ye gelebilecekken, fırtınadan dolayı 12 saatte ulaşabilmişti. Trabzon’a geldiğinde ailesi tarafından büyük bir sevinçle karşılanmıştır.³⁴⁷

³⁴⁴ Abdülkadir Aycibin, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁴⁵ Emrullah Taflan, 18-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁴⁶ Alaattin Ünal, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁴⁷ Emrullah Taflan, 18-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Yusuf Yılmaz, harekât sonrasında Ada'da bir yıl kalmıştır. Sınır hattında bulunduğu zamanlarda herhangi bir sorunla karşılaşmamıştır. Çünkü ona göre düşman Türkler karşısında yapacak bir şey kalmadığını anlamıştır ve geri çekilmiştir. Yusuf Yılmaz'ın sınırı korumakla görevli takımı Girne Magosa güzergâhında 2 millik yerde bulunmuştur. Yusuf Yılmaz, zamanla şartların daha iyi hale geldiğini belirtmiştir.³⁴⁸

Türk askeri, Harekâtın başarı ile sonuçlanmasının ardından büyük bir rahatlama yaşamış ve başarıdan büyük mutluluk duymuştu. Harekâtın bitiminde Ada'da kalan Ömer Gençalioglu, bir ay fazladan askerlik yaptığını ve kaldığı süre zarfında Rumlara sınır olan cephelerde bulduklarını ifade etmiştir. Ömer Gençalioglu, Kıbrıs'ta 5 ay kalmıştır. Tezkeresini aldıktan sonra gemiyle Mersin'e gelmişti. Askere köylerinden 5-6 arkadaşıyla aynı anda gitmişti. Arkadaşları evine dönse de Ömer Gençalioglu, evine henüz dönemediğinden ailesi ondan umudu kesmişti. Buna rağmen kardeşi Meydan'da bulunan yazıhanesinde her gelen otobüste onu aramaktaydı. Mersin'e indiğinde yol parası olmadığı gibi bütün otobüsler de dolu idi. Bundan dolayı vaziyetini yazıhane sahibine bildirmişti. Bunun üzerine Ömer Gençalioglu'nun hostes koltuğunda Ankara'ya kadar yolculuk etmesi sağlanmıştır. Oradan başka bir otobüse binmiş ve gece Trabzon'a gelmiştir. Trabzon'dan kardeşi onu sevinçle karşılamış ve köye evine kadar götürmüştür. Ailesi onu görünce büyük şaşkınlık ve sevinç yaşamıştı.³⁴⁹

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayından Sebahattin Mesci, terhisini Kıbrıs'tan almıştır. Sebahattin Mesci eve dönüşünü şu şekilde anlatmıştır: *“Terhisimi Kıbrıs'tan aldım. Daha önce Kıbrıs'ta askerlik yapanların dönüşlerinde bir valiz eşya götürme hakları vardı. Fakat harp çıkınca bu durumda sınırlama oldu. Biz Magaso'ya gittik. Size bir kâğıt veriyorlar valizin içinde ne varsa yazıyorsun. Onun haricinde bir şey çıkarsa, bırakıyorsun. Magosa'dan Truva feribotuna bindik gece Mersin'e geldik. Fakat Mersin'den bir yere gitme şansınız yok. Asker devamlı gidiyor geliyor terhis oluyor araba yok. Bir firma sahibinin evini gösterdiler bana. Gittim adamı buldum durumu anlattım. Bir şoför bir yerden gelecek onu ikna ederseniz Ankara'ya giderseniz. Adam bize yolu tarif etti, arabanın yolunu kestik. Şoför yorgun olduğunu bir yere gidemeyeceğini söyledi. Biz ona*

³⁴⁸ Yusuf Yılmaz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁴⁹ Ömer Gençalioglu, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

farklı fiyat teklif ettik. Şoför ikna olmadı ama bizim ısrarlarımızı kırmayarak bize tamam dedi. 40 kişilik arabaya 60-70 kişi bindik. Ankara'ya geldik. Ankara'da valizimi emanete teslim ettim. Oradan da ben ya İstanbul'a gideceğim ya da abim Ankara'ya gelip beni alacak. Asker yoğunluğundan dolayı İstanbul'a gitme işini ilk etapta halledemedim. Yazıhane sahibi sen biraz dolaş gel senin işini sonra halledelim dedi. Ben dolaşırken asker olan Bursalı bir arkadaşına rastladım. Arkadaşımla dolaşırken akaryakıt istasyonunun orada 61 plakalı bir minibüsün bize doğru yaklaşmakta olduğunu gördüm. Arkadaşıma ben bu arabayı bir yerden tanıyorum diyorum. Araba yaklaşınca minibüsün içindekinin amcamın oğlu Harun abim olduğunu gördüm. Bir ıslık çaldım. Araba durdu. Harun abim, <amcam seni bekliyor haydi> dedi. Minübüse bindim. Trabzon'a vardığımızda gece olmuştu. Eve kadar bıraktı beni. Sonrasında bir hafta boyunca ev hac ziyareti gibiydi.”³⁵⁰

Kıbrıs'tan tezkereyi ilk alanlardan olan Abdülkadir Aycibin, Kıbrıs'ta harekât sonrasında çok az bir süre kalmıştır. Magosa'dan gemiye binerek, Mersin Limanına gelmişlerdir. Abdülkadir Aycibin, gemiye biniş ve gemiden inişlerde arama yapıldığını da ifade etmiştir.³⁵¹ Ada'da 15,5 ay kalan Zeki Eroğlu ise tezkeresini Kıbrıs'tan alanlardandır. İlginçtir ki oradan hiç dönmek istememiştir. Trabzon'a dönerken Kıbrıs'tan bir hatıra getirememesi onu çok üzmüştür.³⁵² Harekât başarı ile sonuçlandığında askerliğini eski birliği olan Ankara Çankaya'da tamamlayan Ali Kemal Baytar ise eve dönüşünce önce ailesine ölüm haberinin geldiğini belirttikten sonra yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır: “Harekât sonrasında askerliğimin bitmesine 4 ay kalmıştı. Harekâttan bir ay sonra memlekete mükâfat iznine gelmiştim. Ailem benim sağ olduğumu o zaman öğrenmişlerdi. Trabzon'a dönüşümde komşularımız iyi karşıladı beni. Hatta beni çok seven cami hocamız mevlit bile düzenlemişti.”³⁵³

Kıbrıs'ta yaklaşık 16,5-17 ay kalmış ve fazladan 1,5 ay askerlik yapmış olan Alaattin Ünal, 54/1 tertipliler olarak Kıbrıs'ta en çok görev yapanlardandır. Terhis olurken herhangi bir sıkıntı yaşamamıştı. Sabah saat 10'da vapura binmişse de vapur Magosa

³⁵⁰ Sebahattin Mesci, 07-02-2016 tarihinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Muhammet Yıldız'ın Vakfikebir'deki Bürosunda Yapılan Görüşme.

³⁵¹ Abdülkadir Aycibin, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁵² Zeki Eroğlu, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁵³ Ali Kemal Baytar, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

limanından gece 10'da hareket etmiştir. Sabaha karşı Mersin limanına gelmişti. Trabzon'a otobüs ile yolculuk yapmış, ailesi tarafından muhteşem bir şekilde karşılanmıştır.

Harekât bittikten sonra mükâfat iznine yollanan Seyyah Sağıroğlu eve dönüşünü şu şekilde anlatmıştır: “*Ayağımdan vurulmuştum. Komutanımız beni Diyarbakırlı Şoförümüz Baki Mercan ile birlikte Ortaköy’de bir binanın altındaki revire gönderdi. Orda pansuman olduktan sonra birliğe gitmek için yola çıkmıştım ki yolda bir araba beni durdurdu. Bana <nereye gidiyorsun> diye sordular. Ben de hemen belimdeki tabancayı aldım. <Ben Türk subayıyım> dedim. Arabanın arkasından rahmetli Bedrettin Demirel indi. Ne yaptığımızı sordu ben de Koleji aldığımızı söyledim. Beni Kampın kapısına kadar bıraktılar. Ben konuşurken emir subayı her şeyi yazmış meğerse. Bu olaydan sonra komutanım, beni izne yollayacağını söyledi. Param yoktu. Birlikten arkadaşım Mustafa Görgün bana para topladı ve Üsteğmen Ateş Kutsal beni arabaya bindirip Girne’ye yolladı. Oradan bir gemiye bindim. 1 gün 1 gece de Mersin limanına geldim. Mersin Seyahat beni Ankara’ya getirdi. Oradan Rize Birliğe binip Trabzon’a geldim. Köyde tabancasını tüfeğini alan geldi. 2 gün evde kaldıktan sonra birliğime döndüm ve kalan 3 aylık askerliğimi tamamladım.*”³⁵⁴

Kıbrıs'ta 11 ay kalmış olan Çoşkun Çolak, terhisini Kıbrıs'tan almıştır. Eve dönüşü sırasında yaşadıklarını şu sözlerle anlatmıştır: “*Ben Kıbrıs’tan arkadaşlarımın ve benim sağ döneceğimizi hiç zannetmiyordum. Her an her şeye hazırlıklydık. Terhisimi oradan aldım. Ben orda kalayım diye albayım çok ısrar etti. Ama ben kalmadım. Magosa’dan Truva gemisiyle beraber, Mersin e geldim. Oradan otobüsle Ankara ya geldim. Oradan Trabzon’a geçtim. Benim Kıbrıs’ta olduğumu ailemden abim haricinde kimse bilmiyordu. Eşyalarımı Kıbrıs’a yola çıkmadan önce donanmada bulunan bir arkadaşşıma Ulusoy yazıhanesine bırakmasını söylemişim. O zaman abime hakkınızı helal edin Kıbrıs’a gidiyorum kimseye söyleme diye bir not bırakmışım. Trabzon’a geldiğimde Pazarkapı’da babamın sürekli oturduğu bir kahve vardı. Oraya gittim. Yanına oturdum haberleri izliyordu. Yanımda olduğunu fark etmedi. Sonrasında kahve halkı da beni bırakmadı.*”³⁵⁵

³⁵⁴ Seyyah Sağıroğlu, 07-12-2015 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁵⁵ Çoşkun Çolak,11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Kıbrıs'ta 7 ay kalmış olan Ali Osman Alkan ise, İskenderun'daki birliğine döndükten sonra tezkeresini almıştır. Mersin limanında gemiden inerken halkın büyük bir sevinç gösterileriyle kendilerini karşıladıklarını ve o anı unutamadığını ifade etmiştir.³⁵⁶

3.9. Gazilerin Savaş Sonrasında Psikolojik Durumları

Savaş sonrasında memleketlerine geri dönenlerden Trabzon'da görüşme yaptığımız gazilerimizde ciddi anlamda psikolojik rahatsızlıklara rastlanmamıştır. Ama savaşta yoğun çatışma altında savaşmış gazilerde, uyuyamama, kendi kendine konuşma, aniden sinirlenme, uykuda konuşma, kalabalıktan kaçma gibi davranış bozuklukları yoğun olarak görülmüştür. Bu davranış bozuklukları savaşın hemen sonrasındaki süreçte çok fazla iken zamanla azalmıştır. Psikolojik tedavi alan gaziler olduğu gibi, kendi kendine toparlanıp normal hayatına dönen gaziler de olmuştur.

Emrullah Taflan, Kıbrıs'tan döndükten sonra belli bir süre kendini boşlukta hissetmiştir. Sabahları kâbuslarla uyanmış, bir sene boyunca kendisini zor toparlamıştır.³⁵⁷

Kamil Usta ise o günlerdeki psikolojisini ve şuanda hissettiklerini şöyle anlatmıştır: *“Geceleri annem beni beklerdi. Çünkü ben hiç uyumazdım. Yaklaşık 6-7 ay hiç uyku uyumadım. Koltukta sabaha kadar öylece otururdum. Sabaha kadar savaşı düşünerek kendimi o anları yaşıyormuşçasına kaybederdim. Şuan bunları sana anlatırken bile kendimi kaybettiğim zamanlar oluyor. O psikolojiyi hala atamıyorum. Seninle bu konuşmayı yaparken kendimi Kıbrıs savaşında hissediyorum. Senin yanında gölgeyim.”*³⁵⁸

Murat Uğuş, yaklaşık 3 sene savaşın psikolojik etkilerini üzerinden atamamıştır. Kendisini savaşın içinde hissetmeye devam etmiştir. Uykusunda “dur teslim ol!” “gel yaranı sarayım” gibi sözlerle uykusunda sayıklamıştır. Murat Uğuş, herhangi bir tedavi almamıştır. Bazen, sinirlendiğinde kendini tutamadığı zamanlar olduğunda

³⁵⁶ Ali Osman Alkan, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁵⁷ Emrullah Taflan, 18-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁵⁸ Kamil Usta, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

belirtmiştir.³⁵⁹ İbrahim Erol, savaş sonrasında eve döndüğünde kalabalık ortamlarda çok fazla duramamıştır. Aynı zamanda uzun konuşmalardan kaçındığını belirtmiştir.³⁶⁰ Eve döndüğünde bir senede kendini zor toparlamış olan Cemal Kara toplum içine girmekte zorlanmıştır. Herkesin ona farklı baktığı hissine kapıldığını, durgunlaştığını, gülemediğini ifade etmiştir.³⁶¹ Askerden sonra psikolojik olarak 5-6 ay sıkıntı yaşamış olan Alaattin Ünal, gece sürekli kalkıp oturduğunu, kendi kendine konuştuğunu ve bu durumdan dolayı çok sıkıntılar yaşadığını söylemiştir.³⁶²

Hasan Yılmaz savaş sonrasında eve döndüğünde uyku uyamamıştır. Uyuduğu zamanlarda ise sürekli rüyalar görmüştür, sürekli buhranlar geçirmiştir. Çok büyük acılar çekmiştir. Sıklıkla psikiyatru gitmiş, ilaç tedavisi almıştır. Ancak tedaviler sonrasında normal hayatına uyum sağlayabilmiştir.³⁶³

Ali Kemal Baytar savaş sonrasındaki psikolojik durumunu şu sözlerle anlatmıştır: *“Savaş sonrasında memleketime döndüğümde psikolojik olarak çok rahatsızlık yaşadım. Psikolojik tedavi aldım. Hastaneye gittim. Sürekli tedavi aldığım doktorum vardı. 1 -2 sene tedavi gördüm. Aniden bağırma, parlama, dengesizlik yaşıyordum. Birisiyle konuşurken aniden kızardım, karşımdakinin kalbini kırardım. Ama iki üç dakika sonra, pişman olurum ben bunu niye yaptım diye. Doktorun tavsiyesi üzerine o zaman yeni kurulmuş olan Karadeniz Hastanesinde tedavi aldım. Herhangi bir ücret almadan beni tedavi ettiler. Sonra normal hayatıma döndüm. Ama yaş ilerledikçe aynı durumlar ortaya çıkmaya başladı. Uykuda savaşa katılma gibi davranışlar baş göstermeye başladı.”*³⁶⁴

³⁵⁹ Murat Uğuş, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁶⁰ İbrahim Erol, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁶¹ Cemal Kara, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁶² Alaattin Ünal, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁶³ Hasan Yılmaz, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁶⁴ Ali Kemal Baytar, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

3.10. Gazilerin Sosyal ve Ekonomik Durumları

Görüşme yaptığımız Trabzonlu Kıbrıs gazilerinin ekonomik seviyeleri orta haldedir. Askere gitmeden çalışma hayatına başlamış olan gaziler olduğu gibi askerden döndükten sonra iş hayatına katılanlar da olmuştur. Devlet her birine şeref aylığı bağlamıştır. Bununla beraber aldıkları para yetersiz olduğundan değişik mesleklerde çalışmışlardır. Ekonomik durumları çok iyi değilse de kimseye muhtaç olmadan yaşamlarını sürdürmektedirler. Kıbrıs savaşından sonra girdikleri hayat mücadelesinden galip gelmeyi başarmışlardır.

Üç farklı üniversiteye gidip, o zamanki şartlardan dolayı tahsilini yarıda bırakmak sorunda kalan Abdullah Çakmak, askerden sonra İş Bankasında çalışmıştır ve oradan emekliye ayrılmıştır.³⁶⁵ 1969 yılında askeri okuldan mezun olan Yusuf Yılmaz, Türkiye'nin çeşitli yerlerinde görevlerde bulunmuştur. Emekli olduktan sonra çalışma hayatına, arkadaşının açmış olduğu güvenlik görevlisi şirketinde genel müdür olarak yeniden başlamıştır ve halen orada çalışmaya devam etmektedir.³⁶⁶ Hüseyin Altınsoy ve Hüseyin Beran askerlikten sonra Fiskobirlik'te çalışmaya başlamışlardır ve oradan emekliye ayrılmışlardır.³⁶⁷

Kamil Usta, askerden döndükten sonra Çaykur'da uzun yıllar çalışmıştır. Emekli olduktan sonra Hafriyat bürosu açmıştır. Kamil Usta, hayır işleri de yaparak yardıma muhtaç olan insanlara gerekli desteği bularak, gıda ve giyecek temin etmektedir.³⁶⁸ Ömer Gençalioglu, askerliğini yaptıktan sonra ailesiyle birlikte Kıbrıs'ta 5 yıl yaşamıştır. Sonrasında 20 yıl boyunca Samsun'da ikamet etmiştir. Orada dolmuşçuluk yaparak hayatını idame etmiştir. 15 yıldır Trabzon'da köyünde yaşamaktadır.³⁶⁹

³⁶⁵ Abdullah Çakmak, 11-02-2016 Tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁶⁶ Yusuf Yılmaz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁶⁷ Hüseyin Altınsoy, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme, Hüseyin Beran, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁶⁸ Kamil usta, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme

³⁶⁹ Ömer Gençalioglu, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Çağdaş bir çevrede yetişmiş olan Remzi Yılmaz, askere gitmeden önce birçok işte çalışmıştır. Askerden döndükten sonra, 1977 yılında resmi dairede işe başlamıştır. Oradan emekliye ayrılmıştır.³⁷⁰ Saygın bir çevrede yetişmiş olan Kemal Yıldız, savaş sonrasında eve döndüğünde ticaret ile uğraşmaya başlamıştır. Emekli olmasına rağmen ticaret ile uğraşmaya devam etmektedir.³⁷¹ Recep Murat, erken yaşta çalışma hayatına atılmıştır. Uzun yıllar lokantacılık yapmıştır. Şimdi Trabzon'da Terminalin karşısında bir lokanta işletmektedir.³⁷² Murat Uğuş, ailesinin ekonomik durumu iyi olmadığı için çalışma hayatına erken başlamıştır. Askere gitmeden önce Çimento fabrikasında çalışmıştır. Askerden döndükten sonra da Çimento fabrikasında çalışmaya devam etmiştir ve oradan emekli olmuştur.³⁷³ Coşkun Çolak, babası nakliyecisi, abileri şoför olduğundan kendisi de bu mesleği seçmiştir. Uzun yıllar şoförlük yapmıştır. Halen Molozda ki Ulusoy yazıhanesinin işletmesini yapmaktadır.³⁷⁴ Paşa Hallaç, askere gitmeden önce minibüs ile taşımacılık yapmıştır. Askerden döndükten sonra 25 sene boyunca Trabzon Belediyesinde şoförlük yapmıştır. Belediyeden emekliye ayrılmıştır.³⁷⁵

İbrahim Erol, askere gitmeden önce konfeksiyonculuk işiyle uğraşmıştır. Şuan emeklidir. Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinin Yönetim Kurulunda yer almaktadır.³⁷⁶ Cemal Kara, askere gitmeden önce Samsun'da amcasıyla birlikte muavinlik yapmıştır. Askerden döndükten sonra şoförlük yaparak geçimini sağlamıştır. Halen ticaret ile uğraşmaktadır ve resmi dairelere araç kiralamaktadır.³⁷⁷ Ali Osman Alkan, askerden önce olduğu gibi sonra da çiftçilik yapmıştır. Bağkur'dan, kendisi para ödeyerek emekli olmuştur. Diğer tüm gaziler gibi şeref aylığı almaktadır.³⁷⁸

³⁷⁰ Remzi Yılmaz, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁷¹ Kemal Yıldız, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁷² Recep Murat, 24-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁷³ Murat Uğuş, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁷⁴ Coşkun Çolak, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁷⁵ Paşa Hallaç, 24-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁷⁶ İbrahim Erol, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁷⁷ Cemal Kara, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁷⁸ Ali Osman Alkan, 02-03-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

Alaattin Ünal, askere gitmeden önce av tüfeği imalatıyla uğraşmıştır. Askerden döndükten sonra bir süre inşaatta çalışmıştır. Köy Hizmetlerinde işe girmiştir ve oradan 2005 yılında emekliye ayrılmıştır.³⁷⁹ Ali Kemal Baytar, ekonomik sıkıntılardan dolayı erken yaşta çalışmaya başlamıştır. Askere gitmeden önce gıda ticareti yapmıştır. Askerden dönüşünde aynı işine devam etmiştir. Halen emekli olup Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinin Genel Başkan Yardımcılığı görevini yürütmektedir.³⁸⁰

Sebahattin Mesci, erken yaşta çalışmaya başlamıştır. Eynesil- Vakfıkebir arasında nakliye işi yapmıştır. Askerden döndükten sonra bir araba alarak nakliye işine devam etmiştir. Şuan köyünde arazisi ile ilgilenmektedir.³⁸¹ Seyyah Sağıroğlu, askerliğini tamamladıktan sonra 25 sene tornacılık, 20 sene de lastikçilik yapmıştır. Halen Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinin Başkanıdır.³⁸²

3.11. Gazilerin Bugünkü Duygu ve Düşünceleri

Kıbrıs Barış Harekâtına katılmış olan Trabzonlu gaziler “muharip gazi” olarak şeref aylığı almaktadırlar. Gazilerin çoğu kendilerine verilen hakların yetersiz olduğunu söylemektedirler. Gaziler, çevrelerinden pek fazla değer göremediklerini, devlet tarafından kendilerine çok fazla sahip çıkılmadıklarını ifade etmektedirler. Gazilerin, günümüz gençlerine akıllı olmaları ve vatana sahip çıkmaları hususunda tavsiyelerde bulunmuşlardır.

Abdülkadir Aycibin, kendilerine sunulan hakların yetersiz olduğunu, eskisi kadar hürmet edilmediğinden şikayet etmiştir. Günümüz gençlerine birbirlerini sevmelerini ve aynı bayrak altında güzelce yaşamaları öğüdünde bulunmuştur.³⁸³ Refik Öz, gazilere sunulan hakların sınıflandırma yapılmadan eşit şekilde verilmesini istemektedir. Gazi

³⁷⁹ Alaattin Ünal, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁸⁰ Ali Kemal Baytar, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁸¹ Sebahattin Mesci, 07-02-2016 tarihinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Muhammet Yıldız'ın Vakfıkebir'deki Bürosunda Yapılan Görüşme

³⁸² Seyyah Sağıroğlu, 07-12-2015 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁸³ Abdülkadir Aycibin, 08-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

olarak kendisini tanıyanlar olduğu kadar tanımayanların da olduğunu ifade etmiştir. Günümüz gençlerine, vatana ve millete saygılı evlatlar olmalarını ve topraklarımızı korumalarını söylemiştir.³⁸⁴ Ahmet Salih Akbulut, gaziliğin ne demek olduğunu bilen insanların kendilerine karşı saygı ve ilgi gösterdiklerini söylemiştir. Gençlere değerlerin öğretilmesinde yetersiz kaldığını belirtmiş ve gençlere şu tavsiyelerde bulunmuştur: *“Türk gençliği İstiklal Marşını çok iyi okusun ve anlasın. Atatürk’ün Gençliğe Hitabesini hafızalarına kaydetsinler. Ve bu iki şeyi asla unutmasınlar. Vatan ayrı bir mefhumdur. Her şeyi bulursunuz ama vatani bulamazsınız.”*³⁸⁵

Mustafa Görgün, kendilerine sunulan hakları yeterli bulmamaktadır. Şeref aylığı aldıklarını ve bunun sosyal güvencesi olan ve olmayan olarak ikiye ayırdığını ifade etmiştir. Mustafa Görgün, şeref aylıklarının sınıflandırılmasından rahatsızlık duymaktadır. Gençlere tavsiyesi şu şekildedir: *“Türk’ün Türk’ten başka dostu yoktur. Biz geldik, gidiyoruz. Bütün her şey sizlerin omuzlarına yüklenecektir. Akıllı davranın ve etrafınızdan haberdar olun.”*³⁸⁶

Yusuf Yılmaz ise kendilerine sunulan şeref aylığının manevi değerinden fazlasıyla memnun olup maddi bir beklentisi olmadığını şöyle ifade etmiştir: *Ben gazi olarak, savaştım diye böyle bir hak verilmesine çok taraftar değilim. Savaş benim görevim. Ben savaşmak için askerim. Memleketimin müdafaası, milletin savunması için asker oldum. O yüzden bana verilen şeref aylığı yeter. Adının şeref aylığı olması fazlasıyla değerli benim için.”*³⁸⁷

Yusuf Yılmaz, Kıbrıs’ın şimdiki durumu ve günümüz gençleri hakkında şu açıklamalarda bulunmuştur: *“Rumların, halkımıza önceden yapmış oldukları karşısında, Kıbrıs Barış Harekâtının zamanında yapıldığını düşünüyorum. Kıbrıs’ta bazı sistemler İngiltere’de ki gibi. Bana kalırsa iki devletin birleşmesini isteyen çok. Daha öncesinde akraba oldukları için böyle olduğunu düşünüyorum. Ben böyle bir şey olmasını*

³⁸⁴ Refik Öz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁸⁵ Ahmet Salih Akbulut, 18-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁸⁶ Mustafa Görgün, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁸⁷ Yusuf Yılmaz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

istemiyorum. Bu insanların bu kadar zaman geçtikten sonra ne yapacakları belli olmaz. Maddi olanaklardan dolayı durumlar iyi. Bundan dolayı birleşmek istiyor olabilirler. Çevrem tarafından çok fazla değer görüyorum. Gençlerin siyasi akımlara kendilerini kaptırmamalarını, çalışmalarını ve sürekli okumalarını istiyorum.”³⁸⁸

Cemal Kara, kendilerine sunulan haklardan ve ilgisizlikten şöyle şikayet etmiştir: “Muharip gazi olarak geçmişte de günümüzde de hak ettiğimiz değeri hiçbir zaman alamadık. Hak ettiysek bile alamadık. Madalyamızı bile parayla alıp yakamıza taktık. Yunanistan’da tır şoförü olan bir gazi ile karşılaştım. Kendisine orada bir konut verildiğini, çocuklarının eğitiminin devlet tarafından sağlandığını ve kömürünün devlet tarafından ücretsiz verildiğini söyledi. Yüksek bir maaş alarak onurlandırıldığını aynı zamanda kullandığı tırın ona ait olduğunu ve vergi vermediğini ifade etti. Bizi burada çalışan ve çalışmayan olarak ayırdılar. Bize ona göre maaş veriyorlar. Ben bu durumu adaletsiz görüyorum. Kıbrıs gazisi olarak törenlerde, okullarda çocuklara tanıtıyoruz. Onun haricinde çevremizde gereken ilgiyi almıyoruz.”³⁸⁹

Sebahattin Mesci, maaş dışında kendilerine verilen haklardan memnuniyetini şöyle ifade etmiştir: “Bize verilen haklardan maaş dışında her şey çok iyi. 200 metre kareye kadar olan evinize emlak vergisi vermiyorsunuz. Elektrik ve suyu yarı yarıya ödüyorsunuz. Tüm hastanelerden ücretsiz yararlanıyorsunuz İlaça para vermiyorsunuz. Ulaşım araçlarından ücretsiz yararlanıyorsunuz.”³⁹⁰

Seyyah Sağıroğlu Kıbrıs’ın şuan ki durumu üzerine şu sözleri söylemiştir: “Kıbrıslılar, bizi eskiden severlerdi. Şimdiki İngiliz terbiyesiyle yetişiyorlar. Vatan millet duygusu yok artık. Kıbrıs’ta herkes modern. Dünyanın eğlendiği eğlence mekanları. Oteller ki o kadar modern. Girne’de تنها bir yerde Kocatepe şehitliği var kimse uğramıyor. Ortaköy, Boğaz şehitliklerinin durumları asker olmasa çok fena olurdu.

³⁸⁸ Yusuf Yılmaz, 11-02-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁸⁹ Cemal Kara, 22-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁹⁰ Sebahattin Mesci, 07-02-2016 tarihinde Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Muhammet Yıldız’ın Vakfikebir’deki Bürosunda Yapılan Görüşme

Trabzon'a döndükten sonra Kıbrıs'a savaşı anlatmak için çok gittim. Aynı zamanda Kıbrıs'ı çok iyi bilirim."³⁹¹

Hasan Yılmaz ise gazi olarak belediye otobüslerinde seyahat ederken, insanların kendilerine karşı onur kırıcı davranışlarda bulunduğunu bundan son derece rahatsızlık duyduğunu ifade etmiştir. Gençlerin yakın tarihini iyi bilmelerini ve bilinçli olmaları gerektiğini söylemiştir. Aynı zamanda savaşların tarih kitaplarında daha ayrıntılı işlenmesini de sözlerine eklemiştir.³⁹²

³⁹¹ Seyyah Sağıroğlu, 07-12-2015 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme.

³⁹² Hasan Yılmaz, 29-01-2016 tarihinde Türkiye Muharip Gaziler Derneği Trabzon Şubesinde Yapılan Görüşme

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamız Sözlü tarih kapsamında hazırlanmıştır. Sözlü tarih alanında çok fazla çalışma yapılmadığı, yapılan örneklere bakıldığında ise konuların ayrıntılı bir şekilde ele alınmadığı göze çarpmaktadır. Bu çalışma Kıbrıs Barış Harekâtına katılanlar tarafından anlatılması konuya farklı bir taraftan bakılmasını sağlamıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nın anlatılmasının yanında görüşme yaptığımız gazilerin yaşadıkları kişisel zorluklara da değinilmiştir.

Gazilerden elde ettiğimiz bilgilere göre, savaş sırasında askeri birlikler arasında iletişim sıkıntısı yaşanmıştır. Türk askeri kuvvetleri arasında iletişim sorunu nedeniyle çatışmalar gerçekleşmiştir. Aynı zamanda askerlerde bulunan telsizlerin bozuk olması temas konusunda sıkıntı yaşanmasına sebep olmuştur. Telsiz hatlarına Rum askerlerinin karışması neticesinde ortaya istenmeyecek durumlar çıkmıştır. Kocatepe gemisinin batırılması Hava ile Deniz Kuvvetleri arasında yaşanan iletişimsizliğin en büyük örneğidir.

Birinci Harekât öncesinde askerler sevk edilirken savaşa gittikleri kendilerinden gizlenmiş, Mersinden Kıbrıs'a gidiş yolunda kendilerine bu gerçek tebliğ edilmiştir. Birinci Harekâta gönderilen askerler özel eğitimlerden geçmemiş, gönüllülük esasına tabi tutulmuşlardır. İkinci Harekâttan önce de askerlere savaşa gittikleri bildirilmemiş yolda komutanlarca tebliğ edilmiştir. Fakat çoğu İkinci Harekâttan haberdar olup savaşa gittiklerini öğrenmişlerdir. İkinci Harekâta takviye gönderilen askerler öncekilere göre daha eğitimliydi. Diğer bir fark ise öncekilere göre daha iyi motive olmuşlardır. Zafer kazanmış olmanın azmiyle daha iyi mücadele etmişlerdir. Zaten bir kısmı gönüllü olarak savaşa katılmışlardı.

Kıbrıs'a hava yoluyla intikal eden askerlerimiz ile Deniz çıkartmasıyla gelen askerlerimizin birleşmesi planlanandan geç olmuştur. Bu duruma sebep olan olaylardan biri, askerlerimizin paraşütle inişi esnasında yaşanan yoğun rüzgarın sebep olduğu anafolla buğday tarlalarında çıkan yangındır. Askerlerin bazıları yanlış bölgelere inmek zorunda

kalmıştır. Askerlerimizin birliklerini tanınmasında da sıkıntı yaşanmıştır. Diğer sebepler ise, deniz yoluyla gelen askerlerimizin araziyi tam olarak bilmemeleri, karaya ayak basar basmaz ateş altına girmeleri, bu sürede kayıplar vermeleridir.

Harekât sırasında su ve iaşe konusunda sıkıntı yaşanmıştır. Askerlere verilen peksimet, konserve tarzı yiyeceklerin yeterli olmadığını görmekteyiz. Mersin'den Kıbrıs'a gönderilen yiyeceklerin çok geç ulaştığı da verilen bilgiler arasındadır. Kıbrıs Harekâtı sırasında Askerin yaşadığı en önemli sıkıntılar arasında su sıkıntısı gelmektedir. Harekâtın Temmuz ve Ağustos aylarında olması aşırı sıcağın bunalan askerlerin sularının az olması ve su kaynaklarına uzak yerlerde bulunmaları bu durumda etkili olmuştur. Aynı zamanda gazilerimizin söylediğine göre su kuyularının ve bazı meyve ağaçlarının olduğu yerlerin Rumlar tarafından zehirlenmesi ihtimalinden dolayı buralardan su alımı yasaklanmıştır. Askerlerimiz bölgede bulunan portakal ve limon ağaçlarından meyve alarak biraz da olsa susuzluklarını gidermişlerdir. Aynı zamanda Türkiye'den gelen römorklardan da su temini yapılmıştır.

Görüşme yaptığımız gaziler arasında Birinci ve İkinci Barış Harekâtına katılanlar olduğu gibi Kocatepe gemisinde bulunan gaziler de bulunmaktadır. Birinci Harekât sırasında çok fazla ilerleme olmamıştır ama çatışmaların yoğun yaşandığı dönem olmuştur. İkinci Harekât sırasında asker hızlı ilerleme imkânı elde etmiştir, çok yoğun çatışmalar yaşanmamıştır. Gazilerin ifade ettiğine göre İkinci Barış Harekâtı'nda Rumlar silahlarını, tanklarını bırakarak kaçmışlardır.

Savaş sırasında esir alımına şahit olan gaziler olmuştur. Gaziler esirlere iyi muamele edildiğini ve esirlerin gözleri bağlı bir şekilde esir toplama kamplarına getirildiklerini ifade etmişlerdir. Buna rağmen Rum tarafına esir düşen Türk askerlere kötü muamele edildiği söylenenler arasındadır.

Bölgede bulunan Kıbrıslı Türklerin Türk Askerine karşı bakışı arasında farklılıklar söz konusudur. Kıbrıs'a yapılan müdahalenin Ada'ya barışı getireceğine inanan kesimin Türk askerine karşı koruyucu tutumu ve sevecenliği söz konusu olmuştur. Diğer taraftan ise Kıbrıs'ta Rumlarla akrabalık kurmuş olanların, Türk askerinin Adaya gelmesinin onların huzurunu bozduklarını ve düzenlerinin alt üst olmasından yakındıkları verilen

bilgiler arasındadır. Bu durum askerlerce sorgulandığında Türk ordusunun onlardan ziyade Kıbrıs gibi stratejik bir yerin kurtarılması için mücadele ettikleri komutanlarca belirtilmiştir.

Yine görülmüştür ki Trabzon halkı Kıbrıs Barış Harekatı'nda yakından ilgilenmiştir. Bunun en önemli sebeplerinden biri çocuklarının Kıbrıs'ta savaşta yer almaları ve vatanseverlik duygularıdır, öte yandan Trabzon'un tarihsel önemi de halkın Kıbrıs Barış Harekatını doğrudan etkilemiştir, milli mücadele yıllarında Rumların Trabzon ve çevresinde Pontus Devleti kurma çabaları bölgedeki Türklerin hafızalarında derin etki bırakmıştır. O yılları yaşamış Türkler Kıbrıs Barış Harekatı sırasında oldukça yaşanmış olsalar da gerek onlar gerekse onların evlatları Rumların Trabzon civarında milli mücadele yıllarında bıraktıkları tahribatın ziyadesiyle farkındadırlar. Kıbrıs Barış Harekatı sırasında, Trabzon halkının vatansever duygularının canlı kalmasında bu tarihi hafıza çok etkili olmuştur.

Savaş sonrasında gazilerin bir kısmı izinle bir kısmı ise geri kalan askerliklerini tamamlayarak Trabzon'a dönmüşlerdir. Bazıları parasızlıktan zor şartlarda memleketlerine dönebilmişlerdir. Ama zafer kazanan asker edasıyla memleketlerine geldiklerinde sevinçle karşılanmışlardır. Bazılarından haber alınmayınca umutlarını yitirmiş aileler ise çocuklarını karşılarında görmenin şaşkınlığı ve sevincini birlikte yaşamışlardır.

Gaziler evlerine döndüklerinde savaşın getirmiş olduğu psikolojik sorunlarla karşılaşmışlardır. Sosyal hayata katılmakta sorun yaşama, uykusuzluk, asabiyet ve uykuda sayıklama gibi bazı davranış bozuklukları yaşamışlardır. Bazıları psikolojik tedavi almıştır, bazıları ise kendi çabalarıyla kendilerini tedavi etmişlerdir. Bunula beraber ne zaman savaş günlerinden bahsedilse o günleri yeniden yaşıyor muşçasına heyecanlanmaktadırlar.

Trabzon'dan savaşa katılan askerlerin büyük çoğunluğunun alt ve orta sınıftan olduğu görülmüştür. Savaştan sonra ailelerini geçindirebilmek için inşaat, ulaşım, konfeksiyon, ziraat ve hizmet sektörlerinde çalışmışlardır.

Görüşme yaptığımız gaziler arasında bazıları, Muharip gazi olarak gereken imkânların kendilerine sağlanmadığından yakınmaktadırlar. Verilen şeref aylığının yeterli

olmaması, diğer gazilerimize sunulan hakların daha fazla olması gibi konularda eşit davranılmadığını ifade etmektedirler. Diğer bir kısım gazilerimiz ise kendilerine sunulan hakların yeterli olduğunu söylemektedir. Gazilerin çoğu buldukları çevreden gereken ilgiyi alamadıklarını, çoğu insan tarafından da tanınmadıklarını belirtmektedirler. Gazilerimiz hayatlarının en güzel çağlarında kanları ve terleri pahasına elde ettikleri zaferin gururunu yaşamaktadırlar. Onların gerek devletten gerekse Türk Milletinden istedikleri şey hayatlarını rahatlıkla idame ettirebilecekleri maddi imkânlar ve ondan da önemlisi saygı ve ilgi. Gazilerin çevrelerinde bulunan gençlerin Kıbrıs Barış Harekâtını tam olarak bilmediklerini ifade etmektedirler. Bundan dolayı Kıbrıs Barış Harekâtının ders kitaplarında daha ayrıntılı bir şekilde yer almasını istemektedirler.

Kıbrıs Barış Harekâtına Trabzon'dan katılan 30 gazi ile yapılan görüşmeler sonrasında ortaya çıkmıştır ki, Ada'ya yapılan müdahale tam zamanında ve gerektiği şekilde olmuştur. Gaziler dönemin şartlarında onlara sağlanan imkânlarla, manevi güçlerini de katarak Kıbrıs'ta yazılan destanın birer kahramanı olmuşlardır. Kıbrıs'ta her iki toplum arasında barışı sağlamak için orada bulunan Türk ordusu, kendilerine yöneltilen bazı olumsuz davranışlara rağmen, Kıbrıs Türkünün haklarını gerektiği şekilde sağlamış ve bunun için ne gerekiyorsa yapmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı sonucu itibarıyla Kıbrıs Türklerinin yaşayabileceği hür bir alan sağlanmıştır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Açıkses, Erdal ve Cankut, Ayhan (2014), “Kıbrıs Meselesinin Tarihsel Gelişimi ve Uluslararası Hale Gelme Sebepleri”, **Turkish Studies**, 914, 1241-1259.

Akmaral, Kemal (2004), **Kıbrıs Türk'ünün İmhayı Hedefleyen Akritas Planı ve Annan'a Dek Uzanan Planlar Süreciyle Kıbrıs**, İstanbul.

Alasya, H. Fikret (1978), “Barış Harekâtı’ndan Önce Kıbrıs Meselesi”, **Türk Kültürü**, 187, 385-459.

_____ (1988), **Tarihte Kıbrıs**, Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi.

Arık, Umut (2011), “Kıbrıs Krizi”, **Lefke Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** 2(1), 3-21.

Aydoğdu, Ahmet (2005), **Kıbrıs Sorunu Çözüm Arayışları” Annan Planı ve Referandum Süreci**, 1. Baskı, Ankara: Asil Yayın dağıtım Ltd. Şti.

B.C.A., 030-01-71-452-4.

B.C.A., 30-10-1-2-318-49-10.

Bozkurt, Enver ve Demirel, Havva (2004), **Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu**, Ankara: Nobel Yayın dağıtım.

Çakmak, Fevzi (2010),”Sözel Tarihçilikte Saptamalar ve Sorunlar: Bursa Örneği”, **Türk Tarih Kurumu**, 731-746.

Çalık, Sami (2006), **Kıbrıs Barış Harekâtı’nda Hava İndirme Birlikler ve Hava İndirme Harekatı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çay, Abdülhalik (1989), **Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.

Çopur, İzzettin (2014), **Kıbrıs Barış Harekâtı ve Anılar**, 1.Baskı, Kastaş Yayınevi.

- Denktaş, R.Rauf (1997), **Rauf Denktaş'ın Hatıraları (1964-1974)**, 4.Cilt, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- _____ (1999), **Rauf Denktaş'ın Hatıraları 1964-1974**, Cilt 9, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- _____ (2000), **Kıbrıs: Elli Yılım Hikayesi**, Birinci Baskı, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Erim, Nihat, **Bildiğim Ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs**, Ankara: Ajans -Türk Matbaacılık Sanayii.
- Ertuna, Hamdi (1980), “Kıbrıs Osmanlı İdaresinden 1974 Barış Harekâtına Kadar”, **Askeri Tarih Bülteni**, 10, 33-49.
- Eyriçe Tepeciklioğlu, Elem (2012), “Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri”, **Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi**, 1(2), 59-94.
- Fırat, Melek (2001), “Yunanistan'la İlişkiler”, Baskın Oran (Ed.), **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt 1(1919-1980) içinde(576-614, 716-767), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gani, Veysel (1984), “Kıbrıs Barış Harekâtı ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, 292, 37-43.
- Güçlü, Mustafa (2013), “Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması”, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, 11(1), 1-13.
- Gülen, Ahmet (2012), “İnönü Hükümetlerinin Kıbrıs Politikası(1961-1965)”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, 389-428.
- Güler, Yavuz (2004), “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 5(1), 101-112.
- Gürses, Umut (2014), **Kıbrıs Türk'tür Cemiyeti ve Faaliyetleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- İrkçıtatal, Eftal (2012), “İngiliz Belgelerine Göre Kıbrıs Meselesinde Taksim Fikrinin Ortaya Çıkması ve İngiltere'nin Çifte Self Determinasyon Teklifi”, **History Studies**, 195-2013.

- İşık, Ayhan (2009), “Sözlü Tarih ve Kürtlerde Sözlü Tarih Çalışma Örnekleri”, **Toplum ve Kuram**, 2, 175-193.
- İsmail, Sebahattin (1998), **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, 1. Baskı, İstanbul.
- Keser, Ulvi (2013), **Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs 1963-1974**, Pulat Basımevi.
- Koç, Süleyman (2004), **Kıbrıs Sorununun Tarihsel Gelişimi ve Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türk Yunan İlişkilerine Stratejik Yaklaşımlar**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köylü, Eşref (2001), “Kıbrıs barış Harekâtı’nda Uçarbirlik Harekatı ve Yakın Hava Desteği”, **Stratejik Araştırma ve Etüt Bülteni**, 1(1), 175-196.
- Milli Savunma Bakanlığı (1998), **Şehitlerimiz**, Cilt 5, Ankara: MSB Yayınları.
- Mütercimler, Erol (2007), **Satılık Ada Kıbrıs Harekâtının Bilinmeyen Yönleri**, 7.Baskı, Ankara: Alfa Yayınları.
- Olgun, Aydın (1990), **Kıbrıs Gerçeği 1931-1990**, Kastaş Yayınevi.
- Özakman, Turgut (2012), **Şu Çılgın Türkler Kıbrıs**, 6.Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdağ, Suat (2009), **Tarih Çalışmalarına Kaynak Olarak Son Posta ve Yeni İstanbul Gazetelerinde Kıbrıs Sorunu(1954-1974)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, Ali (2013), “Enosis Kanlı Noel Olayı ve Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs Sorununda Türkiye'ye Arnavutluk Desteği”, **International Journal of Social Science**, 6, 765-796.
- Öztürk, Serdar (2010), “Türkiye'de Sözlü Tarihten İletişim Araştırmalarında Yararlanma Üzerine Notlar”, **Milli Folklor**, 87, 735.
- Salman Yıkılmış, Meral (2016), “Sözlü Tarihin Radikal Potansiyeli”, **Vira verita E-Dergi**, 3, 28-40.
- Sarıkoymuncu Değerli, Esra (2012), “Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası(1950-1960)”, **Akademik Bakış**, 6,(11), 85-101.

- Şener, Bülent (2013), “1963-1964 Kıbrıs Krizi: Türk Dış Politikası Tarihinde Askeri, Siyasal ve Hukuksal Boyutlarıyla Bir Zorlayıcı Diplomasi Uygulaması”, **Türk Dünyası Araştırma Vakfı**, 205, 1-34.
- T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı (2000), **Osmanlı İdaresinde Kıbrıs(Nüfusu, Arazi Dağılım ve Türk Vakıfları)**, No.43, Ankara.
- Tandoğan, M.Şükrü (2015), **Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikler ve Muharebeleri**, Ankara.
- Uçarol, Rıfat (2001), “Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs’ı İngiltere’ye Devri”, Ali Ahmetbeyoğlu ve Erhan Afyoncu (Ed.), **Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi**, 1. Baskı içinde (121-158), İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları.
- Ulutak, İlknur (2001), “Sözlü Tarih ve Belgesel Sinema”, **Kurgu Dergisi**,18, 91-100.
- Üçler, Ertuğrul (2009), **35.Yılında Deniz Çıkartmasının İçyüzü Kıbrıs Çıkartması**, Yeni Yüzyıl Yayınları.
- Vatansever, Müge (2010), “Kıbrıs Sorununun Tarihsel Gelişimi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 12, 1487-1530.
- Yavuzalp, Ercüment (1993), **Kıbrıs Yangınında Büyükelçilik(1967-1970)**, 1. Baskı, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Yelice, Gürhan (2007), **20 Temmuz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtını Hazırlayan Koşullar**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp tarihi Enstitüsü.
- Yiğit Yüksel, Dilek (2009), “Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi(1914-1958)”, **ÇTTAD**, 7(18-19), 161-184.
- “Başkan ve Başbakanın Telgraf Var” (28 Ağustos 1974), **Bayraktar Gazetesi**, 1.
- “Belediye Yardım kampanyası Açtı” (24 Temmuz 1974), **Yenigün Gazetesi**, 1.
- “Cenevre’de İkinci Raund” (8 Ağustos 1974), **Vatan Gazetesi**, 1.
- “Donanma ve Hava Vakfına Orman Teşkilatı Birer Günlük Kazancını Bağışladı” (27 Temmuz 1974), **Bayraktar Gazetesi**, 1.
- “Donanmamız Dün Akdeniz’e Açıldı” (17 Temmuz 1974), **Cumhuriyet Gazetesi**, 1.
- “Harekât Barışı Kurma Amacını Taşıyor” (21 Temmuz 1974), **Cumhuriyet Gazetesi**, 1.

- “Johnson'un Mektubu” (13 Ocak 1966), **Hürriyet Gazetesi**, 1,7.
- “Kıbrıs Harekatı İçin Trabzon Din Görevlileri Bağlılıklarını Bildirdi” (29 Temmuz 1974), **Yenigün Gazetesi**, 1.
- “Kıbrıs'ta İki Günlük Türk Savaşı Yetti” (23 Temmuz 1974), **Bayraktar Gazetesi**, 1.
- “Kıbrıs'taki Yunan Subayları Makarios'a Karşı Darbe Yaptı” (16 Temmuz 1974), **Vatan Gazetesi**, 1.
- “Makarios'un İngiliz Üssüne Sığındığı Açıklandı” (16 Temmuz 1974), **Cumhuriyet Gazetesi**, 1.
- “Muharebe Gücümüze Yardım Yapılıyor” (24 Temmuz 1974), **Bayraktar Gazetesi**, 1.
- “Silahlı Kuvvetlerimize Yardımlar Artıyor” (1 Ağustos 1974), **Bayraktar Gazetesi**, 1.
- “Trabzonlu Vatandaşlar yardım Kampanyasına Koşuyor” (27 Temmuz 1974), **Yenigün Gazetesi**, 1.
- “Türk Ordusu Kıbrıs'a Yerleşti” (22 Temmuz 1974), **Yenigün Gazetesi**, 1.
- “Türk Silahlı Kuvvetleri Dün Sabahtan İtibaren İkinci Kıbrıs Barış Harekâtına Kadar Tekrar Başladı” (15 Temmuz 1974), **Yenigün Gazetesi**, 1.
- “Türkiye Kıbrıs İçin Süratli Çözüm İstiyor” (26 Temmuz 1974), **Barış Gazetesi**, 1.
- “Yunanlılar Adadaki Fiili Durumu Kabul Etsinler” (29 Temmuz 1974), **Akşam Gazetesi**, 1.

EKLER

Ek 1 : Görüşme Yapılan Gazilerin Fotoğrafları

Abdullah ÇAKMAK

Abdülkadir AYCİBİN

Ahmet ÖZBAKIR

Ahmet Salih AKBULUT

Alaattin ÜNAL

Ali Kemal BAYTAR

Ali Osman ALKAN

Cemal KARA

oşkun ÇOLAK

Emrullah TAFLAN

Erol Usta ÖMER

Hasan YILMAZ

Hüseyin ALTINSOY

Hüseyin BERAN

İbrahim EROL

İsmail ACAR

Kadir KESKİN

Kamil USTA

Kemal YILDIZ

Murat UĞUŞ

Mustafa GÖRGÜN

Ömer GENÇALIOĞLU

Paşa HELLAÇ

Recep MURAT

Refik ÖZ

Remzi YILMAZ

Sebahattin MESÇİ

Seyyah SAĞIROĞLU

Yusuf YILMAZ

Zeki EROĞLU

Ek 2: Gazilerle Yapılan Röportaj Sırasında Gazilere Sorulan Sorular

1. Röportajın tarihi ve yeri
2. Adınız, soyadınız, yaşınız, mesleğiniz nedir?
3. Hangi tarihte ve nerede doğdunuz?
4. Annenizin ve babanızın adı nedir?
5. Kaç kardeşiniz ve ailede kaçınıcı çocuksunuz?
6. Çocukluğunuzu nasıl geçirdiniz?
7. Genel olarak hangi okullara gittiniz?(ilkokul, ortaokul, lise, üniversite)
8. Nasıl bir çevrede yetiştiniz?
9. Kendinizi kişilik olarak nasıl tanımlarsınız?
10. Askere gitmeden önce ne işle meşguldünüz?
11. Hangi tarihte askere çağrıldınız?
12. Bu tarihte hangi ilde askerliğe başladınız?
13. Bulduğunuz şehirden askerlik yaptığınız yerde tanıdıklarınız var mıydı?
14. Askerliğin hangi aşamasında harekât için göreve çağrıldınız ve savaşa katılacağınız bilgisi sizinle paylaşıldı mı? Ya da ne gerekçeyle o bölgeye getirildiniz?
15. Kıbrıs Barış Harekâtı(1. Ve 2. Harekât için) 'nın ne zaman ve nasıl başlayacağı hakkında bilgilendirilmeniz nasıl oldu?(zaman, yer)
16. Harekâtın olacağını komutanınız size nasıl bildirdi ve sizinle nasıl bir konuşma yaptı?
17. Kıbrıs Barış Harekâtına katıldığınızı öğrendiğiniz de ne hissettiniz?
18. Kıbrıs'a gidiş yolculuğunuz nasıldı ve neler yaşadınız?
19. Savaşa katılacağınızı ailenize haber verdiniz mi?
20. Aileniz savaşa katılacağınızı duyduğunda bu durumu nasıl karşıladı?
21. Savaşa katılacağınızı duyduğunuz da ailenize bir mektup veya yazı gönderdiniz mi? Eğer gönderdiyseniz neler yazmıştınız? Bizimle paylaşır mısınız?
22. Harekât öncesinde yeterince askeri eğitim aldınız mı?
23. Harekâta bağlı olduğunuz askeri birliğin ismi neydi ve bu birlikte hangi görevlerde bulundunuz?
24. Hangi rütbede savaşa bulundunuz?
25. Hangi harekâta katıldınız?
26. Harekât esnasında hangi duyguları taşıyordunuz?
27. Harekât sırasında üstünüze ateş yoğunluğu olduğu sırada soğukkanlı olabildiniz mi ve olamayan arkadaşlarınız var mıydı?
28. Ateş yoğunluğunun devam ettiği temas sırasında emir komuta eden komutanlarınız hangi tarihi ve nihai kararları verdiler?
29. Bu süreçte uyku uyuyabildiniz mi; ne kadar uyuyabildiniz?
30. Muharebe ortamında yanınızda şehit olan arkadaşınız oldu mu? Ne hissettiniz?
31. Hava indirme taburunun Hava İndirme Harekâtını gördünüz mü? Bu esnada ne hissettiniz?
32. Size verilen kumanyalar nelerden oluşuyordu?
33. Harekât sırasında yiyecek, içecek, giyecek ve su sıkıntısı yaşadınız mı?
34. Cephe gerisinde bulundunuz mu? Eğer bulduysanız nasıl bir ortamla karşı karşıydınız?
35. Harekât sırasında ailenizle herhangi bir irtibat kurabildiniz mi?
36. Harekât sırasında ailenize karşı duygularınız ne durumdaydı?
37. Harekât sırasında hiçbir askerin geri dönmeye çalışmadığı biliniyor. Sizin aklınızdan hiç böyle bir şey geçti mi? hiç ölebileceğiniz düşüncesine kapılıp endişelendiniz mi? o anlar hissettiklerinizi söyler misiniz?
38. Lojistik destek yeterli miydi?
39. Düşmana karşı bakışınız nasıldı?
40. Silah ve mühimmatı kullanmada sıkıntı çektiniz mi?
41. Yaralandınız mı? Yaralıların tedavisi nasıl oluyordu?
42. Esir alınmasına şahit oldunuz mu? Esirlere nasıl davranılıyordu?
43. Rum kuvvetleriyle ilgili yeterli istihbaratı alabiliyor muydunuz?

44. Savaşta hangi silahları kullandınız?
45. Harekâtın gidişatıyla ilgili olarak diğer kuvvet kollarından haber alıyor muydunuz?
46. Birinci Barış Harekâtına katıldıysanız ateşkes olduğu sırada ne hissettiniz ve İkinci Barış Harekâtı olan süreye kadar neler yaşadınız?
47. İkinci Barış Harekâtı için herhangi bir faaliyette bulundunuz mu? (hazırlık açısından.) sizinle bu sırada ne tür bilgiler paylaşıyordu?
48. Harekâta bulunduğunuz bölgeye göre hangi zorluklarla karşılaştınız?
49. Bölge deki yerel halk ile nasıl ilişkilerde bulundunuz? Kıbrıs'taki Türk halkı size nasıl davranıyordu? Kıbrıs'taki Rum halkı size nasıl davranıyordu?
50. Aklınızda kaldığı kadarıyla Barış Harekâtına katılan biri olarak harekâtı anlatabilir misiniz?
51. Barış Harekâtı sırasında sizi en çok etkileyen olay neydi? Hiç unutamadığınızı anılarınız var mı? Var ise bizimle paylaşır mısınız?
52. Harekât başarı ile sonuçlandığında neler hissettiniz?
53. Harekât sonrasında Ada da ne kadar süre kaldınız?
54. Harekât sonrasında askerliğinize nerede devam ettiniz? Harekât sonrasında barış hareketına katılmayan askerlerin size bakışı nasıl oldu?
55. Askerliğiniz bitene kadar(Kıbrıs'ta askerlik yapanlar için) savaş sonrasında alandaki izlenimleriniz neler oldu?
56. Eve dönüşünüz nasıl oldu? Aileniz tarafından nasıl karşılandınız?
57. Memleketinizde olduğunuz sürede savaş sonrasındaki psikolojik durumunuz nasıldı?
58. Eve döndükten sonraki yıllarda neler yaptınız? Önceki işinize devam mı ettiniz yoksa farklı bir alanda mı çalıştınız?
59. Medeni durumunuz da bir değişme oldu mu? (Eğer oldu ise kimle evlendiniz, eşiniz ne iş yapıyor, kaç çocuğunuz var, çocuklarınız neler yapıyor?)
60. Şuan neler yapıyorsunuz ve bulunduğunuz konum ile alakalı neler düşünüyorsunuz?
61. Muharip gazi olarak size sunulan haklar nelerdir ve bu hakları yeterli buluyor musunuz?
62. Çevreniz de nasıl karşılanıyorsunuz ve gereken ilgiyi aldığınızı düşünüyor musunuz?
63. Sonraki yıllarda Kıbrıs'a tekrar gittiniz mi? eğer gittiyseniz neler hissettiniz? Değişiklik anlamındaki izlenimlerimizi bizimle paylaşır mısınız?
64. Kıbrıs olayına genel anlamda baktığımız da size en çok etkileyen nokta nedir?
65. Kıbrıs meselesi hakkında gelinen son nokta üzerine neler söyleyebilirsiniz?
66. Trabzon'a döndüğünüzde savaş sonrasında halk sizi nasıl karşılamıştı?
67. Savaş sonrasında ödül veya ödüller aldınız mı? Bunlar nelerdir?
68. Hayata karşı bakış açınız nedir?
69. Kendinizi kişilik olarak nasıl tanımlarsınız?
70. Hayatta nelere değer verirsiniz?
71. Son olarak söylemek istediğiniz bir şeyler var mı? Günümüz gençlerine tavsiyeleriniz neler olur?

ÖZGEÇMİŞ

Duygu Aydın 04.07.1986 tarihinde Trabzon'un Vakfıkebir ilçesinde dünyaya geldi. İlkokulunu 1997 yılında Trabzon'un Beşikdüzü ilçesinde bulunan Beşikdüzü Merkez İlköğretim okulunda tamamladıktan sonra Ortaokulu da 2000'de Beşikdüzü Merkez İlköğretim okulunda bitirdi. Aydın, orta öğretimini ise yine Trabzon'un Beşikdüzü ilçesinde bulunan Atatürk Lisesinde 2003 yılında tamamladı. 2005 yılında ise Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü kazandı. Dört yıllık başarılı bir öğrenimden sonra 2009 yılında mezun oldu. Mezuniyetten hemen sonra Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Tezsiz Yüksek Lisans Bölümünü kazandı. Atatürk Üniversitesinde 1 yıllık başarılı bir eğitimden sonra 2010 yılında mezun oldu. 2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesinde Tezli Yüksek Lisansa başladı. Tezli Yüksek Lisans yaptığı sırada 2014 yılında Erasmus Öğrenci Değişimi Programı kapsamında 6 aylık bir süre ile University of Pisa da eğitim gördü. Duygu Aydın halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında Yüksek Lisans yapmaktadır. Evlidir. İngilizce bilmektedir.